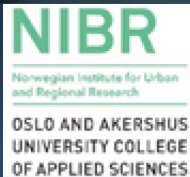

ГРОМАДИ КАЖУТЬ

ПІДСУМКОВИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ ГРОМАДСЬКОЇ ТА ЕКСПЕРТНОЇ ДУМКИ

**ЖОВТЕНЬ —
ЛИСТОПАД 2017**

ПРЕАМБУЛА

Опис проекту і методології. У рамках проекту «Партисипативна демократія та обґрунтовані рішення на місцевому рівні в Україні», що впроваджується Асоціацією міст України спільно з Норвезькою асоціацією місцевих та регіональних влад, Норвезьким інститутом міських і регіональних досліджень, Університетським коледжем прикладних наук Осло і Акерсгуса, за фінансової підтримки МЗС Норвегії, компанія «Оперативна соціологія» провела дослідження з вивчення громадської думки жителів України, жителів міст, сіл та селищ — учасників проекту та депутатів міст, сіл та селищ — учасників проекту.

Основна група міст: Вінниця, Київ, Луцьк, Первомайськ, Бориспіль, Чугуїв, Коростень, Кривий Ріг, Павлоград, Чернігів.

Контрольна група міст: Бердянськ, Дніпро, Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Кременчук, Львів, Миколаїв, Рівне, Харків, Черкаси.

ОТГ: Новоукраїнська, Солонянська, Недобоївська, Пирятинська, Решетилівська, Великокопанівська, Білозірська, Засульська, Носівська, Піщанська, Слобожанська, Старосалтівська.

Метою дослідження була оцінка діяльності органів місцевого самоврядування.

Етапи дослідження:

1. Опитування населення 32 пілотних міст, сіл та селищ проекту методом поквартирного face-to-face інтерв'ю.
2. Опитування депутатів (експертне опитування) місцевих рад 22 міст, сіл та селищ — учасників проекту.
3. Всеукраїнське опитування методом телефонного інтерв'ю

На першому етапі проекту об'єктом дослідження виступало населення 32 пілотних міст, сіл та селищ проекту віком 18 років і старше. Предметом дослідження було ставлення мешканців муніципалітетів до діяльності органів місцевого самоврядування.

Обґрунтування методу. Для реалізації поставлених завдань використаний метод поквартирного face-to-face інтерв'ю в 32 пілотних містах проекту.

Щоб забезпечити точність дослідження й мінімізувати людський фактор, використано триступеневу незалежну систему контролю. Для вдосконалення інструментарію (і зокрема анкети-опитувальника) перед основною частиною дослідження проведений претест в одному з пілотних міст проекту.

Обґрунтування вибірки. Генеральну сукупність становили жителі 32 пілотних міст, сіл та селищ України віком 18 років і старші. Було використано багатоступеневу вибірку. На першому етапі використаний метод стратометричного відбору, що передбачає розбиття генеральної сукупності на 32 страти за ознакою типу населеного пункту на ОТГ та міста (первинні одиниці відбору).

На другому етапі з кожної страти випадковим чином за допомогою процедури рівного відбору ми визначили розмір вибірки в кожній страті (населеному пункті) — по 100 респондентів з кожної. Таким чином, для кожного окремого населеного пункту вибірка була ілюстративною (оскільки є меншою за гранично допустиме значення репрезентативної вибірки), але при цьому репрезентативною для груп різних типів населених пунктів. Похибка вибірки при цьому становить близько $\pm 3\%$:

- Група ОТГ. Вибірка — **1200 респондентів**. Довірча імовірність — 95% (відповідно, нормоване відхилення становить 1,96), похибка вибірки становить $\pm 2,8\%$.
- Група міст. Вибірка — **1000 респондентів**. Довірча імовірність — 95% (відповідно, нормоване відхилення становить 1,96), похибка вибірки становить $\pm 3,1\%$.
- Контрольна група. Вибірка — **1000 респондентів**. Довірча імовірність — 95% (відповідно, нормоване відхилення становить 1,96), похибка вибірки становить $\pm 3,1\%$.

Рівний відбір дав можливість порівнювати отримані результати по кожному з населених пунктів.

На третьому етапі ми застосували процедуру кластеризації для того, аби розділити первинні одиниці відбору (населені пункти) на одиниці меншого розміру таким чином, щоб кількість жителів і логістична доступність були відносно постійними. Цим критерієм відповідає вже наявний розподіл на виборчі ділянки, який ми й використовували.

На четвертому етапі ми відібрали з кожного населеного пункту у випадковий спосіб не більше 5 кластерів. Причому в кожному населеному пункті виконувалась така умова:

- якщо кількість ділянок в одному населеному пункті менша або дорівнює 5, то ми відбираємо всі ділянки для аналізу;
- якщо кількість ділянок в одному населеному пункті більша від 5, то ми рандомним чином обираємо 5 ділянок.

На п'ятому етапі в рамках кожної ділянки ми рандомним чином обрали стартову вулицю. На шостому етапі первинні одиниці спостереження (респонденти) відбиралися з урахуванням статеві-вікової структури відповідного населеного пункту та кроку.

Таким чином, вибірка багатоступенева, квотна, репрезентативна для груп різних типів населених пунктів.

На другому етапі проекту було проведене опитування депутатів (експертне опитування) 22 міст, сіл та селищ — учасників проекту.

Обґрунтування методу. У рамках цієї частини проекту проведене опитування методом телефонного інтерв'ю з використанням стандартизованої анкети-опитувальника.

Обґрунтування вибірки. Опитування депутатів проводилось лише в основній групі міст та ОТГ. Була використана цільова вибірка. Контакти депутатів надавали представники органів місцевого самоврядування. У кожному населеному пункті (крім Кривого Рогу) опитані по 10 депутатів місцевих рад.

Таким чином, загальний обсяг вибірки — **210 респондентів**.

На третьому етапі проекту, для отримання даних, репрезентативних для всієї країни, а також можливості порівняти їх із результатами по 32 пілотних містах, проведене всеукраїнське телефонне опитування. Цей метод передбачає:

- високу оперативність отримання даних;
- високий рівень відгуку респондентів;
- досягнення важкодоступних респондентів;
- масштабність.

Об'єктом дослідження виступало постійне населення України віком від 18 років.

Предметом дослідження є ставлення жителів України до діяльності органів місцевого самоврядування.

Обґрунтування методу. У рамках цієї частини проекту було проведене всеукраїнське опитування методом телефонного інтерв'ю, зважаючи на:

- необхідність реалізації поставлених завдань;
- можливість верифікувати дані, отримані під час основного дослідження;
- здатність отримати дані в рамках заданої тематики, репрезентативні для дорослого населення всієї України.

З-поміж іншого телефонне інтерв'ю дало змогу:

- отримати максимально репрезентативні дані;
- зекономити матеріальні та часові ресурси.

Була згенерована база мобільних номерів за методологією проведення телефонних інтерв'ю Інститутом Геллапа, де кожен номер — випадковий набір цифр та індексів мобільних операторів (з урахуванням загальної частки операторів, що надають послуги мобільного зв'язку на ринку України).

Обґрунтування вибірки. Генеральна сукупність — доросле населення України віком 18 років і старше, крім тимчасово окупованих територій.

Мінімальний обсяг вибірки розрахований за загальноприйнятою формулою

$$SS = \frac{Z^2 \cdot p \cdot (1 - p) \cdot N}{e^2 \cdot N + Z^2 \cdot p \cdot (1 - p)},$$

де Z — нормоване відхилення;

p — рівень варіативності відповідей;

N — розмір генеральної сукупності;

e — допустима похибка вибірки.

Таким чином, в опитуванні брали участь **1067 респондентів**. При розрахунках довірна ймовірність встановлена на рівні 95% (відповідно, нормоване відхилення становить 1,96), похибка вибірки — $\pm 3,0\%$.

Для опитування методом телефонного інтерв'ю застосовувалась стохастична (імовірнісна) вибірка. У процесі проведення опитування використовувалось питання-фільтр для відбору респондентів, які відповідали заданій вибірці (квотній, репрезентативній за статтю, віком і розміром населеного пункту).

Абревіатури, які використані в тексті звіту:

ОМС — органи місцевого самоврядування

ОТГ — об'єднана територіальна громада

ОГ — основна група міст

ЕО — експертне опитування

ВО — всеукраїнське телефонне опитування

The background image is a photograph of a classical building facade, featuring large columns and a decorative archway. A blue banner is overlaid across the middle of the image, containing the word 'MICTA' in white, bold, sans-serif capital letters. The entire image has a warm, orange-yellow color cast.

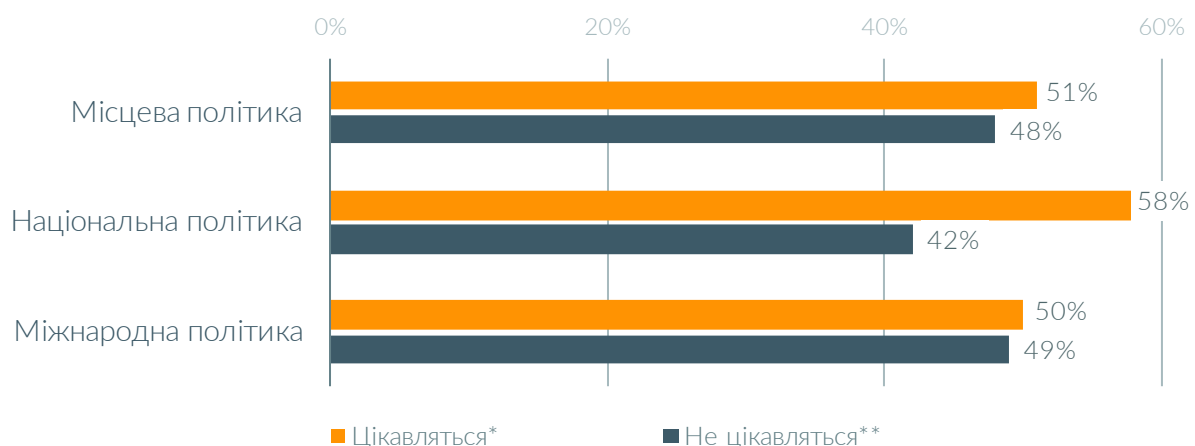
MICTA

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

1.1. ІНТЕРЕС ДО ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ

Більшість опитаних у містах цікавляться подіями, що відбуваються в політичній сфері (фіг. 1.1). При цьому зацікавленість у національній, місцевій та міжнародній політиці показує майже однакові значення. Хоч і з незначним переважанням національної політики. Можна зробити припущення, що пересічний громадянин не розподіляє політику на цих три рівні, а радше сприймає як єдине ціле. Себто і засідання ВРУ, і місцеві вибори, і військовий переворот у Зімбабве українці відносять до одного новинного блоку — політики.

Фігура 1.1. Розподіл відповідей на запитання «Наскільки Ви особисто цікавитесь політикою?»

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше цікавляться» та «Дуже цікавляться»

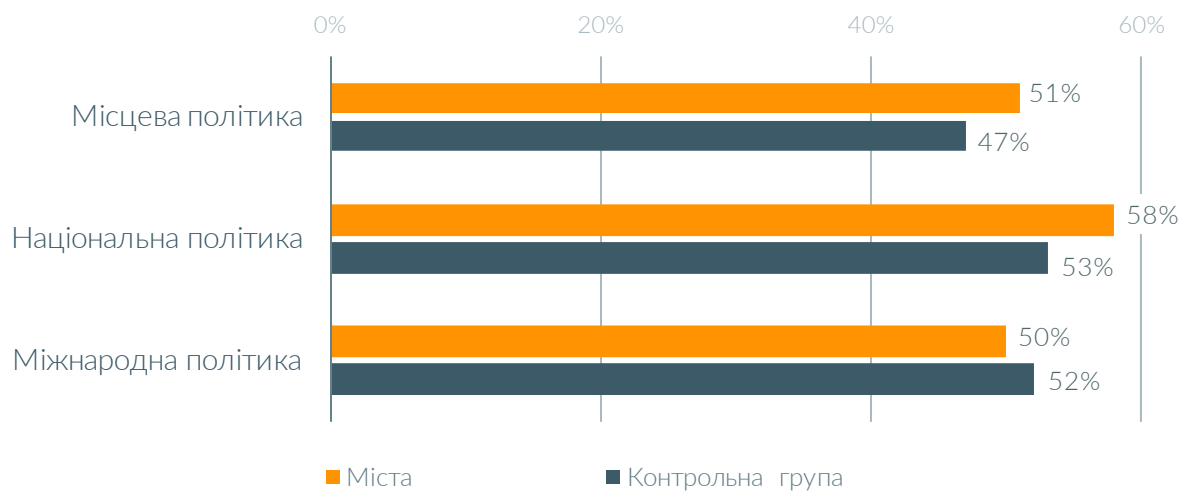
**Об'єднані варіанти відповіді «Взагалі не цікавляться» та «Майже не цікавляться»

Між основною та контрольною групами не виявлено значних відмінностей у зацікавленості політичними новинами (фіг. 1.2).

Тобто і представники основної групи, і представники контрольної групи майже однаковою мірою цікавляться політичними новинами.

Найбільший показник зацікавленості місцевою політикою спостерігається в Борисполі та Вінниці — 63% і 61% відповідно. Найменший становить 39% у Чернігові. Національна політика найбільш цікава мешканцям знову ж таки Борисполя (68%) та Вінниці (67%), а найменше — мешканцям Первомайська (38%). За подіями на міжнародній арені найбільш уважно стежать у Павлограді (64%), а найменш — у Первомайську (28%).

Фігура 1.2. Частка респондентів, які цікавляться різними рівнями політики, в ОГ та КГ

Фігура 1.3. Частка респондентів, які цікавляться різними рівнями політики, за населеними пунктами

Міста	Місцева політика	Національна політика	Міжнародна політика
Бориспіль	63%	68%	58%
Вінниця	61%	67%	60%
Чугуїв	54%	55%	52%
Київ	53%	63%	50%
Коростень	53%	60%	56%
Павлоград	51%	64%	64%
Кривий Ріг	48%	61%	57%
Луцьк	44%	54%	42%
Первомайськ	43%	38%	28%
Чернігів	39%	44%	32%

Порівняно з 2014 роком зацікавленість політикою показала зменшення майже по всіх містах (фіг. 1.4) — десь менше, десь більше. Винятком стало зростання зацікавленості місцевою політикою в мешканців Чугуєва та Павлограда. Але ж не забуваймо про похибку, яка становить $\pm 15\%$. Таке зменшення має доволі просте пояснення. 2014 рік був насичений важливими політичними подіями як усередині України, так і зовні: зміною влади, воєнною агресією РФ та реакцією світової спільноти на українські події. Усе це сприяло значному зростанню інтересу українців до політичних подій. Сьогодні ж ситуація дещо стабілізувалась, і увага пересічного громадянина переключилась на «приземлені» речі. Наприклад на власне матеріальне становище.

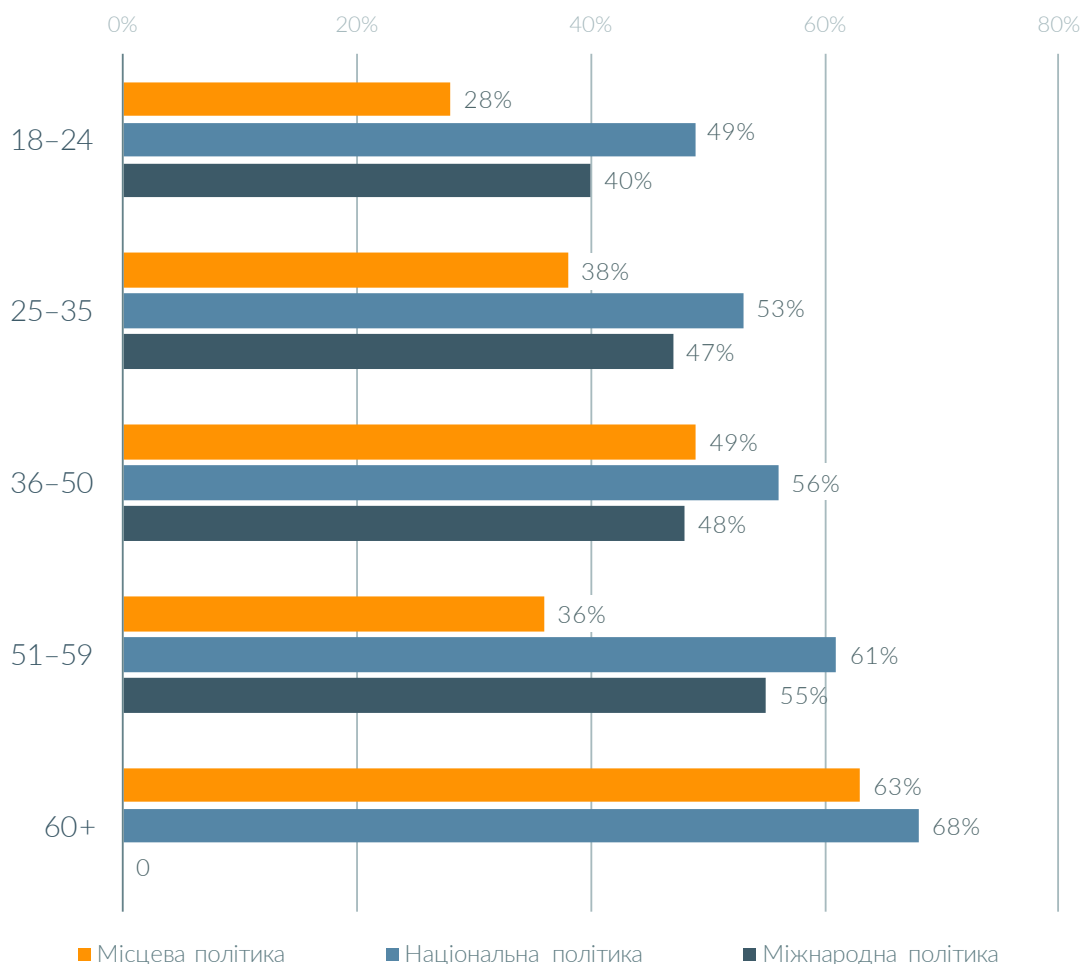
Фігура 1.4. Частка респондентів, які цікавляться різними рівнями політики, за населеними пунктами у 2014 та 2017 рр.

Міста	Місцева політика	Національна політика	Міжнародна політика
Бориспіль	63%	68%	58%
Вінниця	61%	67%	60%
Чугуїв	54%	55%	52%
Київ	53%	63%	50%
Коростень	53%	60%	56%
Павлоград	51%	64%	64%
Кривий Ріг	48%	61%	57%
Луцьк	44%	54%	42%
Первомайськ	43%	38%	28%
Чернігів	39%	44%	32%

Серед тих, хто цікавиться і місцевою, і національною, і міжнародною політиками, частки чоловіків і жінок розподілились майже однаково.

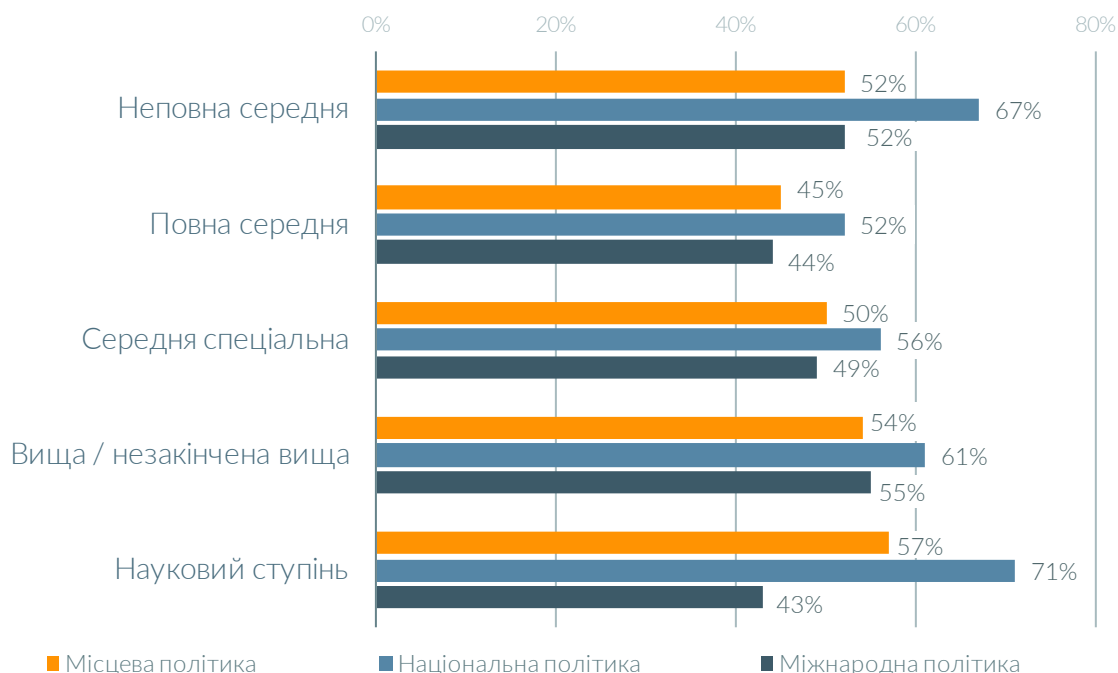
Найбільше цікавиться політичною ситуацією на різних рівнях вікова група 60+. Найменше — молодь віком 18–24 роки (фіг. 1.5). Можна побачити прямий зв'язок між зростанням віку та збільшенням інтересу до політики. Хоча є винятки — зацікавленість місцевою політикою. Вікові групи 36–50 та 25–35 рр. більше цікавляться місцевими політичними подіями, ніж представники вікової групи 51–59 рр. Зіставивши вік і професійну діяльність респондентів, ми побачили просте пояснення: серед тих, хто має власний бізнес, найбільше представлені вікові групи 25–35 рр. (33%) та 36–50 рр. (33%). Їхня професійна та бізнес-діяльність тісно пов'язана з активністю місцевої влади. Ось і маємо сильніший інтерес до подій на місцевому рівні.

Фігура 1.5. Частка респондентів, які цікавляться різними рівнями політики, за віковими групами

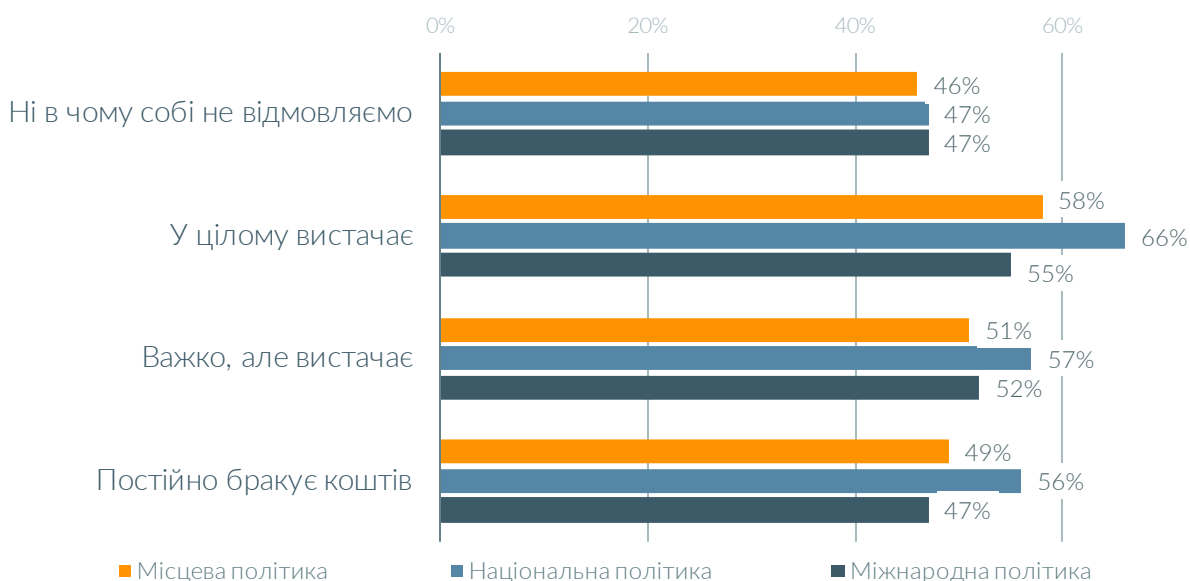
Найбільше цікавиться місцевою та національною політикою група респондентів, які мають науковий ступінь (фіг. 1.6). Опитані з вищою освітою серед інших соціальних груп виявляють інтерес до міжнародної політики. Цікаво, що респонденти з неповною вищою освітою показують високу зацікавленість усіма трьома рівнями політики. Можливо, це пов'язане з тим, що майже 62% таких опитаних належать до вікової групи 60+, яка демонструє найбільшу цікавість до політичної сфери.

Фігура 1.6. Частка респондентів, які цікавляться різними видами політики, за рівнем освіти опитаних

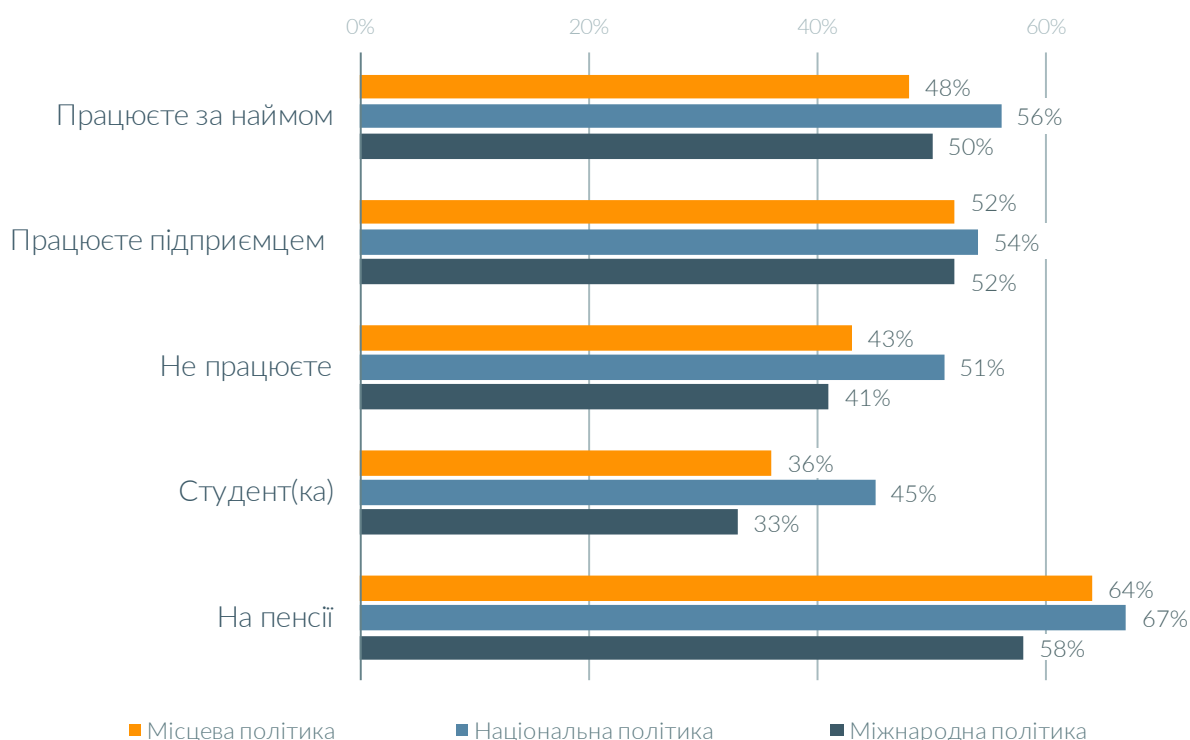
За економічним показником найбільше цікавиться всіма рівнями політики група респондентів, які оцінюють своє матеріальне становище як задовільне («грошей у цілому вистачає»). Найменш зацікавленими місцевою та міжнародною політикою виявились дві прямо протилежні групи — ті, хто «ні в чому собі не відмовляє», та ті, кому «постійно бракує грошей». При цьому останні виказують значну зацікавленість національною політикою. Це пов'язане з тим, що саме від рішень на державному рівні прямо залежить рівень матеріальної допомоги соціально незахищеним верствам населення (субсидії, пільги та ін.).

Фігура 1.7. Частка респондентів, які цікавляться різними видами політики, за рівнем матеріального становища

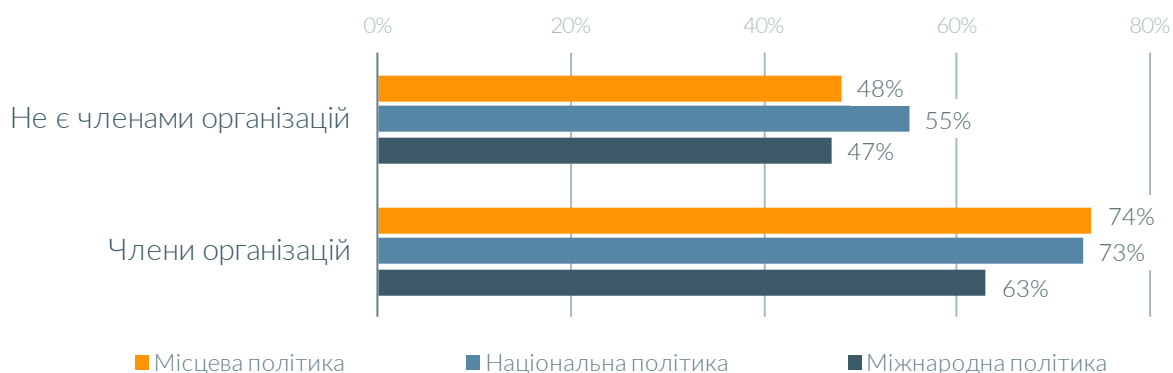
За типом зайнятості найбільш зацікавленими всіма рівнями політики виявились пенсіонери, найменш зацікавленими — студенти та безробітні.

Фігура 1.8. Частка респондентів, які цікавляться різними видами політики, за типом зайнятості

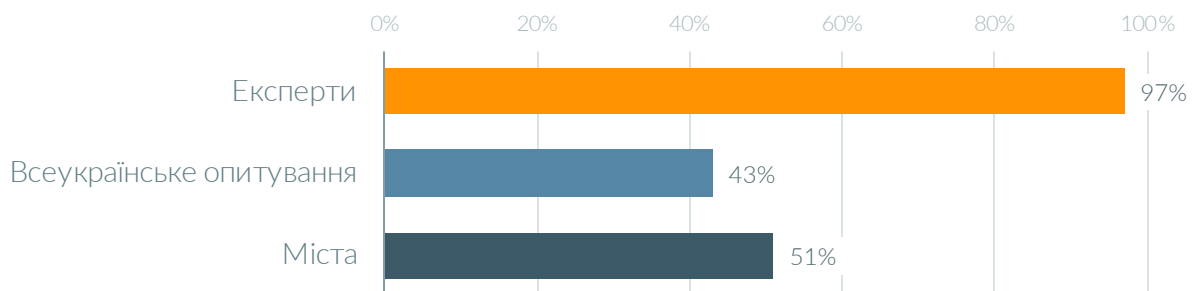
Респонденти, які не перебувають у жодній громадській або політичній організації, показують значно меншу зацікавленість, ніж респонденти, які є членами яких-небудь утворень (політичних партій, ОСББ, громадських рад та ін.) (фіг. 1.9). Це пов'язане з тим, що сам факт вступу в будь-яку організацію, навіть якщо цей вступ лише формальний і не супроводжується діяльністю в лавах утворення, доводить активну громадянську позицію респондента.

Фігура 1.9. Частка респондентів, які цікавляться різними видами політики, залежно від членства в політичних організаціях

Якщо порівнювати результати трьох опитувань — по групі основних міст, експертів та всеукраїнське, — ми бачимо, що найбільшу зацікавленість місцевою політикою продемонстрували експерти. Що і не дивно, адже для них вона є сферою професійної діяльності. Респонденти основної групи показують дещо більшу зацікавленість місцевою політикою, ніж опитані в ході всеукраїнського анкетування. Однак не слід забувати про похибку в 6%. Тобто можна сказати, що рівень зацікавленості місцевою політикою в основній групі незначною мірою перевищує середній рівень по країні.

Фігура 1.10. Частка респондентів, які цікавляться місцевою політикою, в ОГ, ОЕ та ВО

1.2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Проведене серед основної групи міст опитування показало низький рівень оцінки місцевої влади респондентами (фіг. 1.11). Так, майже 63% опитаних повністю або частково погодились із твердженням, що в їхніх містах інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення. Це показник в середньому по всіх містах. Якщо ж розглядати міста окремо, то найвищий відсоток тих, хто погодився з цим твердженням, становить 83% у Первомайську, найнижчий — 48% у Києві.

При цьому 65% вважають, що представники місцевої влади зловживають своїм становищем для особистої вигоди. Найвищий показник серед міст був знов у Первомайську — 84%, найменший був у Чугуєві — 52%.

А 62% респондентів не вірять обіцянкам місцевих органів влади. І знову Первомайськ відмітився найвищим відсотком недовіри — 85%. Найменшим є цей показник у Чугуєві — 44%.

Фігура 1.11. Оцінка респондентами місцевої влади. Частина 1

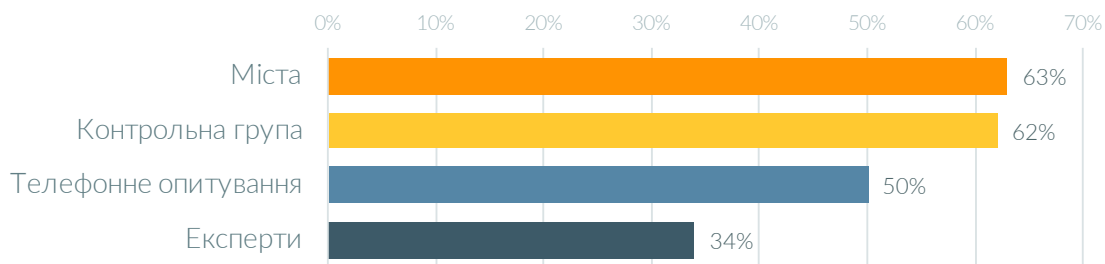
	Не погоджуюсь*	Погоджуюсь**
У вашому місті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення	29%	63%
Представники місцевої влади зловживають своїм становищем для особистої вигоди	22%	65%
Зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади у вашому місті	62%	32%

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуюсь» і «Повністю не погоджуюсь»

**Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуюсь» і «Повністю погоджуюсь»

Цікавим виявилось зіставлення відповідей на твердження «У вашому місті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення» в ОГ, у КГ, ВО та ЕО (фіг. 1.12). Найоптимістичніше ситуацію оцінюють експерти — тільки 34% вважають, що інтереси представників місцевої влади в їхніх містах ставляться вище від інтересів населення. Це й не дивно, адже більшість опитаних експертів і представляють місцеву владу. Результати по основній та контрольній групах приблизно однакові. А ось результати телефонного опитування показали більш позитивні настрої респондентів.

Фігура 1.12. Частка респондентів, які згодні з твердженням «У вашому місті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення»

Якщо порівнювати результати опитування по містах у 2014 та у 2017 роках, то різниця незначна (фіг. 1.13). Тобто за три роки критичне ставлення до влади залишилось майже на тому самому рівні.

Фігура 1.13. Оцінка респондентами місцевої влади у 2014 та 2017 рр.

	Не погоджуюсь*		Погоджуюсь**	
	2014	2017	2014	2017
У вашому місті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення	29%	29%	62%	63%
Представники місцевої влади зловживають своїм становищем для особистої вигоди	20%	22%	68%	65%
Зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади у вашому місті	64%	62%	29%	32%

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуюсь» і «Повністю не погоджуюсь»

**Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуюсь» і «Повністю погоджуюсь»

Доволі песимістично оцінюють респонденти й рівень інформування про актуальні питання, які обговорюються в міській раді, та про те, на що витрачаються гроші платників податків (фіг. 1.14). Цікаво, що відповіді на питання «Чи має значення для діяльності місцевої влади те, яка партія перебуває при владі?» розділились майже навпіл. Натомість більшість респондентів вважають, що в них «немає можливості впливати на рішення місцевої влади» (79%). Лише 44% опитаних задовольняє робота місцевої влади, а 55% упевнені, що представники місцевої владної верхівки не дослухаються до громадської думки. Найбільші труднощі для відповіді у респондентів викликали твердження «Місцева демократія не так важлива, якщо послуги надаються якісно», «У вашому місті за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати», «Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян». Так, від 20 до 26% опитаних вагались із відповіддю на них.

Фігура 1.14. Оцінка респондентами місцевої влади. Частина 2

	Не погоджуються*	Погоджуються**
Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в міській раді	56%	36%
Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	64%	27%
Для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі	42%	44%
Ви маєте можливості впливати на рішення місцевої влади	79%	14%
Місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами	61%	26%
У вашому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	55%	37%
Вас у цілому задовольняє, як працює місцева влада у вашому місті	50%	44%
Місцева демократія не так важлива, якщо послуги надаються якісно	32%	47%
У вашому місті за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати	38%	33%
Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	51%	24%

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуються» та «Повністю не погоджуються»

**Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуються» та «Повністю погоджуються»

Якщо порівняти найвищі та найменші значення по містах, то можна сказати, що найбільше позитивних оцінок діяльності влади ми спостерігаємо в Чугуєві. Так, у місті найбільша кількість респондентів (57%) вважають, що представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в міській раді. Також у Чугуєві найбільший відсоток (34%) тих, хто отримує інформацію від місцевої влади про те, на що витрачені гроші платників податків. Крім цього тут найбільша серед інших міст кількість респондентів (47%) погоджуються з твердженням, що «місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами». 59% респондентів із Чугуєва вважають, що місцева влада дослухається до думки громадян, а 62% у цілому задовольняє, як працює місцева влада. Також у цьому місті найменша кількість респондентів серед інших міст згодні з твердженням, що «за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати». Таких тут нараховується всього 15%. Додамо, що в Чугуєві й найбільша частка опитуваних (56%), які вважають, що «для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі».

Одні з найкритичніших настроїв панують у Первомайську. Саме тут найбільша серед інших міст частка респондентів вважають, що місцева влада недостатньо добре інформує населення про актуальні питання, які обговорюються в міськраді. Крім того, саме в цьому місті найбільший відсоток респондентів не задовольняє робота місцевої влади (78%). Також у Первомайську проживає найбільший відсоток (55%) тих, хто вважає, що за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати.

Не кращі оцінки місцевої влади й у Борисполі. Саме тут найбільший відсоток респондентів (82%) серед інших міст вважають, що місцева влада недостатньо добре інформує населення про те, на що витрачені гроші платників податків. До того ж 70% опитаних стверджують, що місцева влада не дослухається до думки громадян. І це найбільший відсоток серед інших міст. 84% мешканців Борисполя переконані, що місцева влада не обґрунтовує своїх політичних рішень перед громадянами.

Найбільший відсоток респондентів, які не погоджуються з твердженням «Ви маєте можливості впливати на рішення місцевої влади», — у Коростені. Таких тут нараховується 92%. Також у цьому місті найбільший відсоток опитаних (28%) погоджуються з тим, що місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян. Найменший відсоток згодних з цим живуть у Вінниці — 14%.

В основній і контрольній групах не було значних розбіжностей по відповідях на ці питання. Інша ситуація склалась при порівнянні результатів основної групи з всеукраїнським опитуванням та опитуванням експертів (фіг. 1.15). Як бачимо, експерти високо оцінюють роботу місцевої влади з інформування населення про свою роботу. Також 64% експертів вважають, що звичайні громадяни можуть впливати на рішення місцевої влади. При цьому лише 14% тих самих «звичайних громадян», опитаних в основній групі, згодні з цим твердженням. 72% експертів стверджують, що міська влада дослухається до думки громадян. З ними згодні лише 49% респондентів всеукраїнського опитування. Цікаво, що в респондентів основної групи показники гірші, ніж у середньому по країні: лише 37% вважають, що місцева влада чує їхні побажання. Подібна ситуація склалась і з твердженням про те, що «місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян». 62% експертів погодились із ним. Доволі критично поставились до нього респонденти всеукраїнського опитування. Але ще нижчу підтримку мало це твердження в основній групі — лише 24%. Те, що робота місцевої влади оцінюється високо експертами, не дивно. Адже вони і представляють місцеві органи. Цікавіша ситуація складається при порівнянні результатів всеукраїнського опитування та опитування в основній групі. Виявляється, що в досліджуваних містах ставлення до місцевої влади більш критичне, аніж у середньому по країні.

Фігура 1.15. Частка респондентів, які погоджуються з твердженнями

	Погоджуються**		
	Міста	Всеукраїнське опитування	Експерти
Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в міській раді	36%	44%	68%
Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	27%	27%	60%
Ви маєте можливості впливати на рішення місцевої влади	14%	18%	64%
У вашому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	37%	49%	72%
Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	24%	35%	62%

Порівняння результатів опитування за 2014 та 2017 рр. свідчить, що в цілому оцінки місцевої влади не змінились, особливо з урахуванням похибки. Але є винятки. Так, з 18% до 27% збільшилась частка респондентів, які вважають, що представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків. Також на 15 в. п. зросла частка опитаних, які вважають, що «для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі». З 45% до 33% зменшилась кількість тих, хто згоден із твердженням про існування в місті неофіційної плати за отримання адміністративних послуг. На 21 в. п. стало менше респондентів, які вважають, що місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян.

Фігура 1.16. Оцінка респондентами місцевої влади у 2014 та 2017 рр., ствердні відповіді. Частина 2

	Погоджуються	
	2014	2017
Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в міській раді	34%	36%
Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	18%	27%
Для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі	29%	44%
Ви маєте можливості впливати на рішення місцевої влади	16%	14%
Місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами	26%	26%
У вашому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	36%	37%
Вас у цілому задовольняє, як працює місцева влада у вашому місті	45%	44%
Місцева демократія не так важлива, якщо послуги надаються якісно	45%	47%
У вашому місті за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати	45%	33%
Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	45%	24%

1.3. ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ

Політична активність респондентів перебуває на доволі низькому рівні (фіг. 1.17). Участь у найпопулярнішій формі активності (зверненні до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами та скаргами) брали лише 20% громадян. Інші види активності отримали ще менший відсоток підтримки.

Фігура 1.17. Рівень політичної активності громадян протягом останніх 12 місяців, частка ствердних відповідей

Вид активності	%
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	20%
Робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації	7%
Брали участь у громадських слуханнях	15%
Підписували петицію	18%
Особисто збирали підписи	6%
Виголощували політичну промову	3%
Поширювали листівки з політичним змістом	5%
Брали участь у загальних зборах громад	17%
Брали участь у висуненні місцевих ініціатив	8%
Брали участь у громадських обговореннях важливих рішень органів влади, проектів нормативно-правових актів	6%
Брали участь у громадських експертизах діяльності місцевої влади	2%
Брали участь у семінарах, «круглих столах», конференціях, консультаціях за участю експертів, представників громадських організацій, зацікавлених груп	7%
Брали участь в опитуваннях з актуальних місцевих питань	13%
Брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет	12%
Ходили на зустрічі громадян з міським головою (мером)	15%
Ходили на зустрічі громадян з депутатами міськради	16%
Брали участь у демонстраціях, страйках, протестних акціях	12%

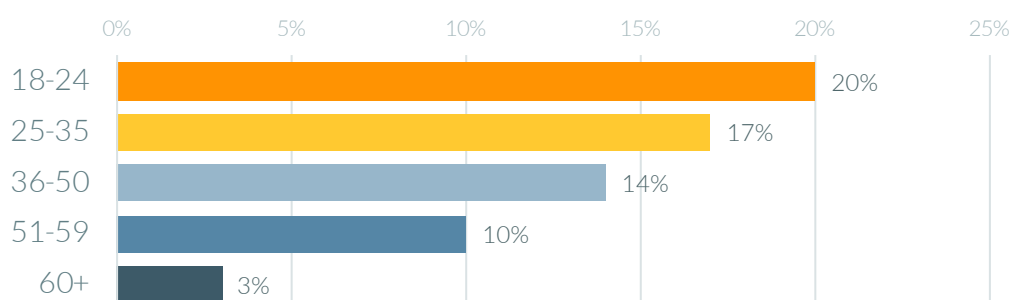
Порівняно з 2014 роком сьогодні активність респондентів дещо зросла (фіг. 1.18). Так, з 8% до 20% збільшилась частка тих, хто звертався до місцевої влади з пропозиціями та заявами. На 10 в. п. стало більше тих, хто брав участь у громадських слуханнях і підписував петицію. З 4% до 12% зросла кількість респондентів, які брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет. По більшості інших вдів активності показники також зросли, проте з урахуванням похибки такий зріст є незначним.

Фігура 1.18. Рівень політичної активності громадян протягом останніх 12 місяців, частка ствердних відповідей у 2014 та 2017 рр.

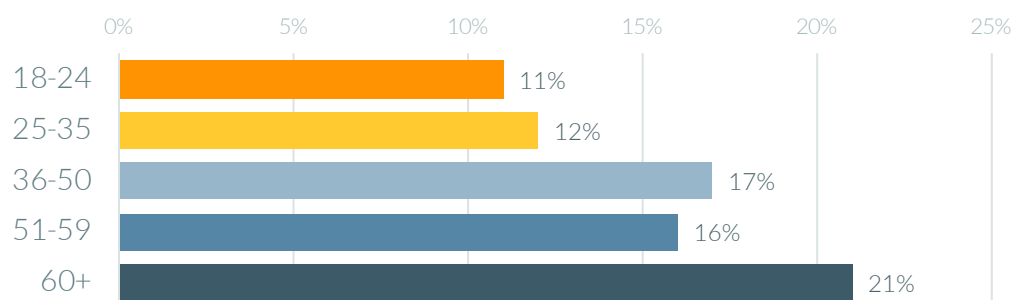
	2014	2017
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	8%	20%
Робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації	3%	7%
Брали участь у громадських слуханнях	5%	15%
Підписували петицію	8%	18%
Особисто збирали підписи	4%	6%
Виголошували політичну промову	1%	3%
Поширювали листівки з політичним змістом	3%	5%
Брали участь у загальних зборах громад	12%	17%
Брали участь у висуненні місцевих ініціатив	6%	8%
Брали участь у громадських обговореннях важливих рішень органів влади, проектів нормативно-правових актів	2%	6%
Брали участь у громадських експертизах діяльності місцевої влади	1%	3%
Брали участь у семінарах, «круглих столах», конференціях, консультаціях за участю експертів, представників громадських організацій, зацікавлених груп	3%	7%
Брали участь в опитуваннях з актуальних місцевих питань	7%	13%
Брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет	4%	12%
Ходили на зустрічі громадян з міським головою (мером)	16%	15%
Ходили на зустрічі громадян з депутатами міськради	20%	16%

Зіставивши вік респондентів та участь у різних формах активності, ми побачили, що приналежність до вікової групи мала вплив на участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет (фіг. 1.19) та на участь у зустрічах громадян з депутатами міськради (фіг. 1.20). Кількість тих, хто обговорював діяльність місцевої влади через Інтернет, зменшується зі збільшенням віку. Тобто молодші респонденти активніше проявляють себе у всесвітній мережі. При цьому представники старших вікових груп більш активні в зустрічах з депутатами міськради.

Фігура 1.19. Частка респондентів, які брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет, розподіл за віковими категоріями

Фігура 1.20. Частка респондентів, які ходили на зустрічі громадян з депутатами міськради, розподіл за віковими категоріями

Найактивнішу участь у різних формах взаємодії з місцевою владою брали респонденти з науковим ступенем, найменшу — опитані з середньою освітою.

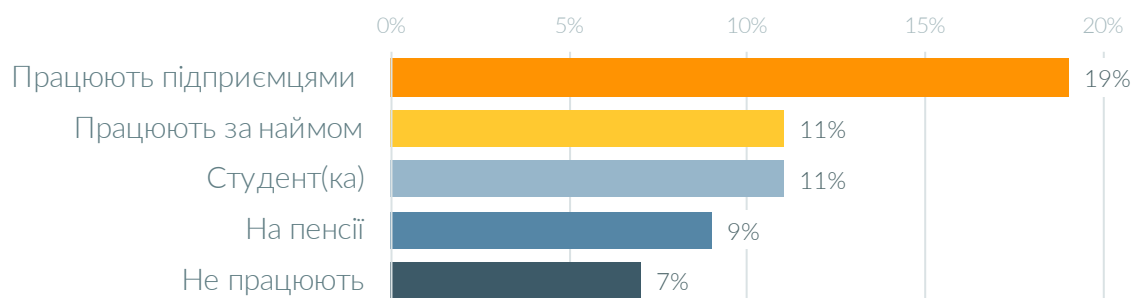
Участь у будь-яких видах активності залежить і від матеріального становища респондентів (фіг. 1.21). Так, ті, хто ні в чому собі не відмовляє, менше за інші соціальні групи звертались до місцевої влади з пропозиціями, заявами і скаргами. При цьому активніше за тих, кому постійно бракує грошей, підписували петиції та брали участь у страйках. Найбільш активною соціальною групою, яка майже рівномірно брала участь у всіх типах активності, є група тих, кому в цілому вистачає грошей.

Найактивнішими у взаємодії з місцевою владою є підприємці (фіг. 1.22), адже їм постійно доводиться взаємодіяти з органами місцевого самоврядування для ведення бізнесу. Найменш активною групою є безробітні та пенсіонери.

Фігура 1.21. Частка респондентів, які брали участь у різних формах активності, розподіл за матеріальним становищем

	Ні в чому собі не відмовляють	У цілому вистачає	Важко, але вистачає	Постійно бракує коштів
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	8%	20%	18%	23%
Брали участь у громадських слуханнях	8%	20%	17%	11%
Підписували петицію	25%	25%	21%	10%
Поширювали листівки з політичним змістом	0%	12%	4%	3%
Брали участь у загальних зборах громад	14%	23%	19%	12%
Брали участь у семінарах, «круглих столах», конференціях	6%	12%	7%	4%
Брали участь в опитуваннях з актуальних місцевих питань	17%	23%	13%	6%
Брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет	9%	23%	15%	4%
Брали участь у демонстраціях, страйках, протестних акціях	14%	19%	12%	6%

Фігура 1.22. Середній показник активності соціальних груп за типом зайнятості

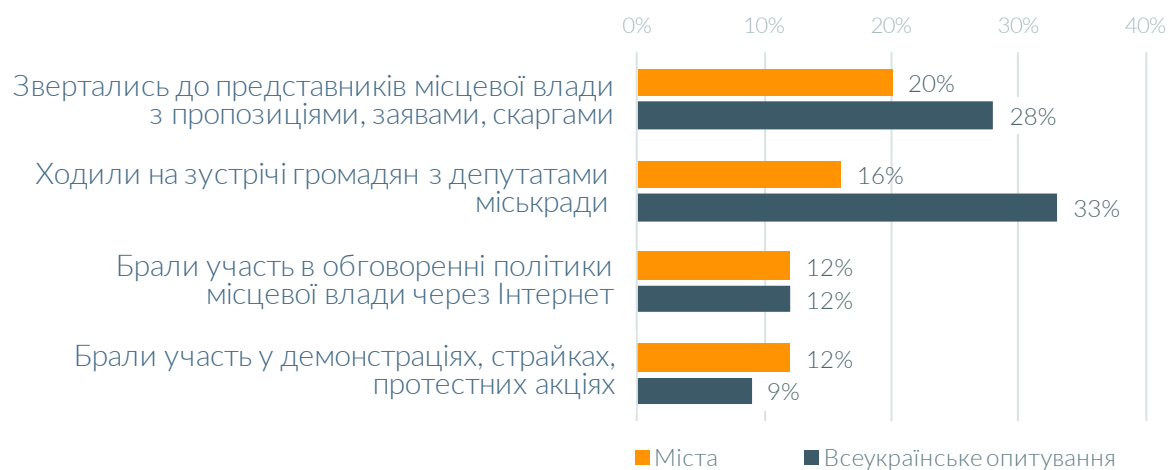

Респонденти, які хоча б формально є членами громадських організацій, політичних партій, ОСББ, вуличного чи квартального комітету, громадської ради, є більш політично активними, ніж опитані, які не входять у жодну з організацій. Так, середній відсоток активності останніх становить 8%, а перших — 30%.

Значних відмінностей між відповідями респондентів основної та контрольної груп не було. Респонденти основної групи лише продемонстрували трохи більшу активність у підписанні петицій. Таких в ОГ набралось 18%, а у КГ — 10%.

Цікавіша ситуація складається при порівнянні результатів опитування в ОГ та всеукраїнського опитування (фіг. 1.23). Як бачимо, у середньому по країні громадяни брали більш активну участь у зустрічах громадян з депутатами міськради, ніж респонденти основної групи.

Фігура 1.23. Частка респондентів, які брали участь у різних формах активності.
Частина 1

Експерти, оцінюючи рівень активності громадян за останні 12 місяців, дотримуються доволі оптимістичних поглядів. Так, 48%¹ експертів вважають, що за останній рік українці активно взаємодіяли з органами місцевого самоврядування.

Також експерти доволі високо оцінили ефективність різних форм взаємодії громадян з місцевою владою (фіг. 1.24). Винятком стала лише така форма активності, як демонстрації, страйки та протести. Тобто, на думку експертів, такі радикальні дії громадян менш ефективні за «мирні» заходи.

Фігура 1.24. Оцінка експертами рівня ефективності різних форм взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування, середній бал

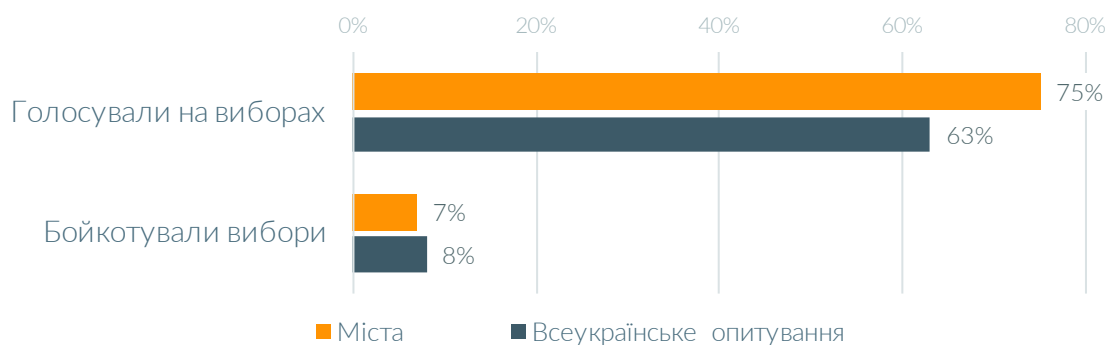
Зустрічі громадян з представниками місцевої влади	3.6
Звернення громадян до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами, запитами, петиціями	3.5
Збори, слухання, семінари	3.2
Обговорення політики місцевої влади через Інтернет	3.2
Демонстрації, страйки, протести	1.7

1. Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше активно» та «Дуже активно»

Більшість експертів (34%) вважають, що сьогодні не існує перепон для ефективної взаємодії місцевої влади та громадян. Ті ж, хто ці перепони побачив, обрали серед запропонованих відповідей недосконалість законодавства (22%), упевненість, що дії місцевої влади не принесуть бажаного результату (14%), незнання законодавства та брак часу (по 13%).

75% опитаних в основній групі заявили, що протягом останніх двох років голосували на виборах. Цей показник вищий, ніж у середньому по країні (фіг. 1.25). Бойкотували вибори всього 7% опитаних, що в цілому збігається зі всеукраїнським показником.

Фігура 1.25. Частка респондентів, які брали участь у голосуванні та бойкотуванні виборів

Порівняно з результатами опитування 2014 року кількість респондентів, що голосували на виборах, зменшилась на 11 в. п. — з 86% до 75%, а кількість тих, хто бойкотував вибори, трохи зросла — з 4% до 7%. Це можна пояснити тим, що у 2014 році спостерігався підйом громадянської свідомості, відповідно, зростала цінність виборів для громадян. Сьогодні ж маємо справу з черговою хвилею розчарування населення, що й привело до зниження активності громадян у виборчому процесі.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ»

Отже, як ми побачили, найбільшими оптимістами при оцінці діяльності місцевої влади виявились експерти. Як і є представниками цієї самої місцевої влади. Респонденти основної групи міст спостерігають не таку радісну картину. При цьому критичні настрої в ОГ більші, ніж у середньому по країні. Хоча порівняно з 2014 роком рівень оцінки в основній групі майже не змінився.

Говорячи про активність громадян при взаємодії з місцевими органами влади, експерти знову демонстрували райдужне її бачення, яке дещо не відповідає дійсності. Адже самі респонденти доволі низько оцінили власну активність. Найпопулярнішою формою виявились звернення до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами та скаргами. До влади звертались 20% респондентів. Порівняно з 2014 роком сьогодні респонденти стали більш активно звертатись до представників місцевої влади з заявами, брати участь у громадських слуханнях, в обговоренні місцевої політики через Інтернет. У середньому по країні громадяни брали більш активну участь у зустрічах з депутатами міськради, ніж респонденти основної групи. Значна частка респондентів голосували на виборах (75%). Цей показник вищий, ніж у середньому по країні. Порівняно з результатами опитування 2014 року кількість респондентів, що голосували на виборах, зменшилась на 11 в. п. — з 86% до 75%, а кількість тих, хто бойкотував вибори, трохи зросла — з 4% до 7%.

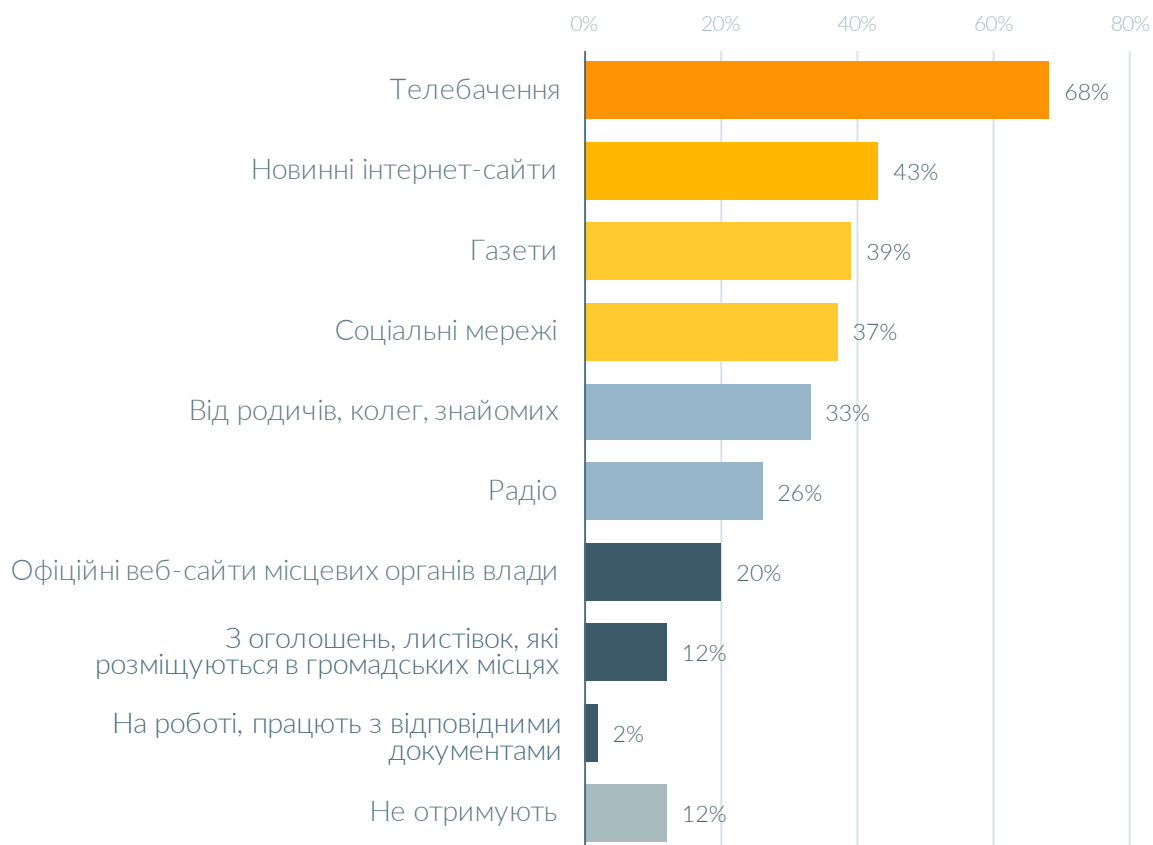
При цьому більшість респондентів цікавляться політичними подіями. Найбільший інтерес викликає національна політика, а найменший — міжнародна. Найвищу зацікавленість політичною ситуацією на різних рівнях виявила вікова група 60+. Найменше цікавиться політичними подіями молодь віком 18–24 роки. За економічним показником найбільш зацікавленою у всіх рівнях політики виявилась група респондентів, які оцінюють своє матеріальне становище як задовільне. За типом зайнятості найбільш зацікавленими в усіх рівнях політики виявились пенсіонери, найменш зацікавленими — студенти та безробітні. Респонденти, які не перебувають у жодній громадській або політичній організації, показують значно меншу зацікавленість, ніж респонденти, які є членами яких-небудь утворень. Рівень зацікавленості місцевою політикою в основній групі незначно перевищує середній рівень по країні.

2. ПРОЗОРИСТЬ

2.1. ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Найпопулярнішим джерелом отримання інформації про діяльність місцевої влади виявилось телебачення (фіг. 2.1). Серед інтернет-джерел найбільшою популярністю користуються новинні сайти (43%), на другому місці — соцмережі (37%). А ось новини з офіційних сайтів місцевої влади дізнаються лише 20% респондентів. 12% респондентів заявили, що взагалі не отримують відомостей про діяльність органів місцевого самоврядування.

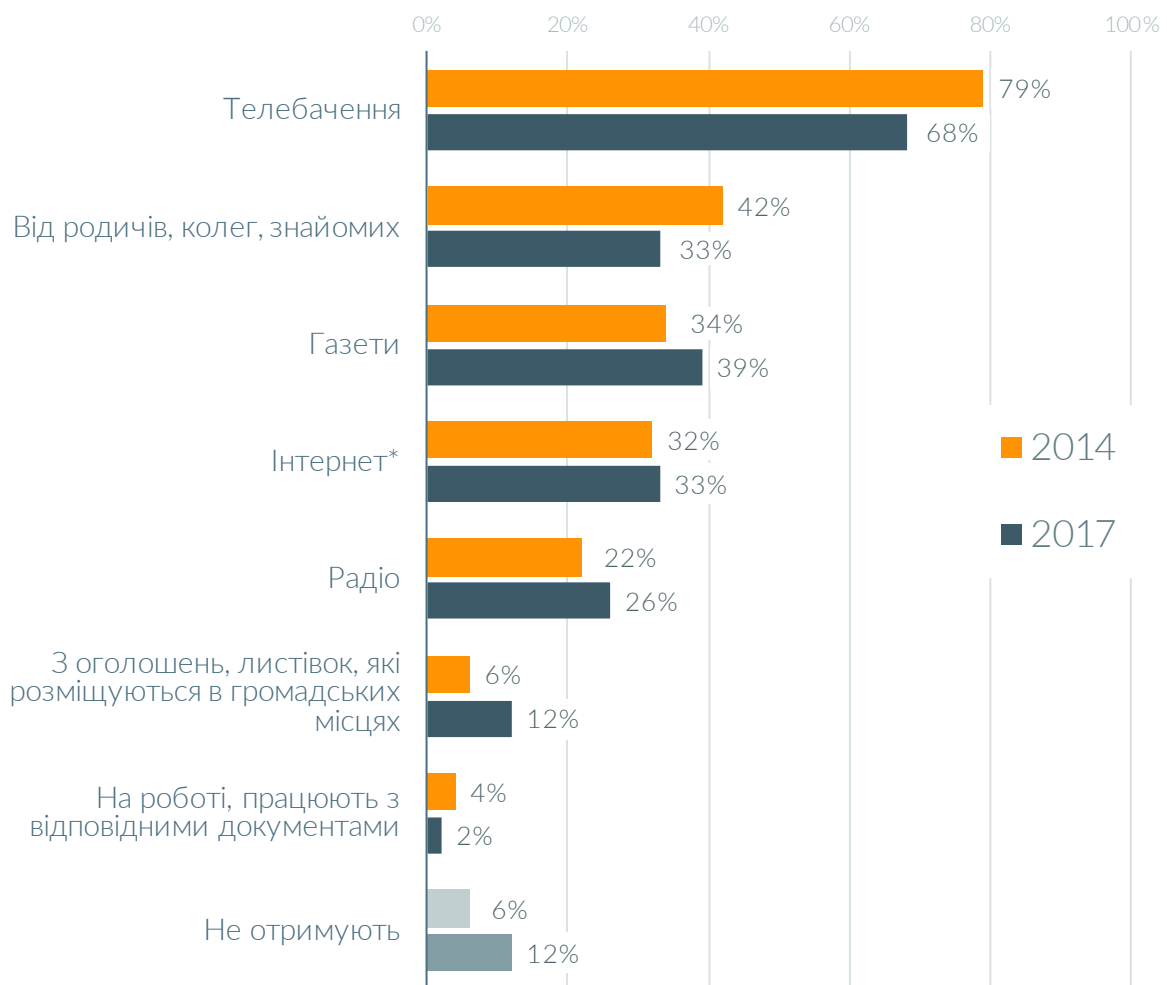
Фігура 2.1. Розподіл відповідей на запитання: «З яких джерел Ви отримуєте інформацію про діяльність міськради та міського голови?»

*Питання багатоіваріантне, а тому сума % перевищує 100%

Порівняно з 2014 роком на 11 в. п. зменшилась частка тих, хто отримує новини про діяльність місцевої влади з телебачення. Можливо, це відбулось через дискредитацію значної кількості телеканалів, які доволі часто звинувачували у викривленні фактів та необ'єктивному висвітленні новин. Також на 11 в. п. стало менше тих, хто отримує новини від родичів, колег і знайомих. При цьому збільшилась (на 6 в. п.) частка тих, хто взагалі не отримує інформації про діяльність органів місцевої влади. На ті ж 6 в. п. зросла кількість респондентів, які отримують інформацію з оголошень та листівок, розміщуваних у громадських місцях.

Фігура 2.2. Розподіл відповідей на запитання «З яких джерел Ви отримуєте інформацію про діяльність міськради та міського голови?» у 2014 та 2017 рр.

*Для показника 2017 року — середнє значення відповідей «Новинні інтернет-сайти», «Соціальні мережі» та «Офіційні веб-сайти місцевих органів влади».

*Питання багатоіваріантне, а тому сума % перевищує 100%

2.2. ОБ'ЄКТИВНІСТЬ МІСЦЕВИХ ЗМІ

Серед респондентів переважають середні оцінки об'єктивності ЗМІ щодо висвітлення діяльності місцевої влади (фіг. 2.3). Як бачимо, оцінки об'єктивності ЗМІ щодо висвітлення дій різних органів місцевої ради перебувають приблизно на одному рівні, з незначним переважанням позитивних оцінок у міськради та міського голови. Однак це пов'язане не з тим, що робота обох інститутів влади висвітлюється об'єктивно, на протипагу діяльності ОДА та облради. Справа в тому, що саме при оцінці останніх значна частка респондентів вагалась із відповіддю. Це не дивно, адже діяльність міської ради та міського голови зазвичай викликає більшу цікавість у містян, ніж обласні органи влади. Та й більшість ЗМІ зосереджують свою увагу саме на роботі міськради та мера.

Фігура 2.3. Оцінки об'єктивності висвітлення ЗМІ діяльності місцевих органів влади

	Низький рівень ²	Середній рівень	Високий рівень
Міської ради	27%	35%	27%
Міського голови (мера)	26%	33%	27%
Обласної державної адміністрації та обласної ради	29%	32%	20%

Найбільше респондентів, які вважають, що робота міського голови висвітлюється в ЗМІ об'єктивно, живуть у Коростені (фіг. 2.4). Так, середній бал у цьому місті становить 3,2³.

Найменш об'єктивними при висвітленні роботи мера є ЗМІ в Первомайську. Середній бал тут — 1,9. З оцінкою об'єктивності висвітлення діяльності міської ради склалась така сама ситуація, що і з міським головою. На першому місці — ЗМІ Коростеня з середнім балом 3,2, на останньому — ЗМІ Первомайська з середнім балом 1,9. Взагалі, зіставивши середні бали оцінки об'єктивності висвітлення роботи міськради та мера, можна зробити висновок, що респонденти майже всіх міст ототожнюють ці два інститути. Адже середні бали по обох місцевих органах влади майже збігаються.

При висвітленні діяльності обласних органів влади найбільший середній бал отримали вінницькі (2,8) та павлоградські (2,7) ЗМІ, а найменший — первомайські, бориспільські та київські (в усіх трьох середній бал — 1,8).

2. У розглянутих запитаннях використовувалася п'ятибальна порядкова шкала від 1 — «необ'єктивні» до 5 — «об'єктивні». До низького рівня було віднесено бали 1 та 2, до середнього — 3, до високого — 4 та 5.

3. Показники об'єктивності вимірювалися за п'ятибальною порядковою шкалою, що дає можливість використовувати при порівнянні підвибірок середні бали; за наявної шкали (де 1 означає «необ'єктивно», а 5 — «об'єктивно») що більшим є середній бал (що він ближчий до 5), то більша об'єктивність.

Фігура 2.4. Середній бал оцінки об'єктивності ЗМІ щодо діяльності органів місцевої влади по містах

	Міської ради	Міського голови (мера)	ОДА та обласної ради
Первомайськ	1.9	1.9	1.8
Павлоград	3.0	3.0	2.7
Бориспіль	2.1	2.3	1.8
Чугуїв	2.6	2.6	2.0
Луцьк	2.9	2.2	2.5
Коростень	3.2	3.2	2.5
Вінниця	3.0	3.1	2.8
Київ	2.3	2.2	1.8
Кривий Ріг	2.8	2.7	2.5
Чернігів	2.5	2.6	2.3

Вищі оцінки об'єктивності ЗМІ при висвітленні діяльності міськради та міського голови ставлять ті, хто отримує інформацію «з оголошень та листівок, які розміщуються в громадських місцях» (42% та 43% відповідно). Також високий рівень об'єктивності ЗМІ відмічають респонденти, які дізнаються новини з «офіційних веб-сайтів місцевих органів влади». Опитані, які не отримують інформації про діяльність місцевих органів влади, частіше за інших негативно оцінюють об'єктивність ЗМІ.

Фігура 2.5. Оцінка об'єктивності висвітлення ЗМІ роботи місцевої влади залежно від джерела інформації

	Міської ради			Міського голови		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Не отримують	36%	30%	20%	34%	30%	20%
Телебачення	25%	38%	29%	24%	35%	30%
Радіо	29%	34%	29%	27%	33%	30%
Газети	24%	37%	31%	22%	36%	32%
Новинні інтернет-сайти	28%	36%	29%	25%	36%	28%
Соціальні мережі	24%	37%	32%	24%	33%	32%
Офіційні веб-сайти місцевих органів влади	25%	36%	33%	23%	32%	34%
Від родичів, колег, знайомих	26%	38%	28%	25%	35%	29%
З оголошень, листівок, які розміщуються в громадських місцях	16%	33%	42%	17%	29%	43%
На роботі, працюють з відповідними документами	9%	55%	27%	9%	52%	30%

Найвищі оцінки об'єктивності ЗМІ при висвітленні роботи обласних органів влади дали респонденти, що дізнаються про місцеві новини «з оголошень та листівок, які розміщуються в громадських місцях», з «офіційних веб-сайтів місцевих органів влади» або «на роботі», працюючи з відповідними документами. Найбільш негативно налаштованими до ЗМІ знову виявились ті, хто взагалі не отримує інформації про роботу районних та обласних органів влади.

Фігура 2.6. Оцінка об'єктивності висвітлення ЗМІ роботи обласної влади в залежності від джерела інформації.

	Обласної державної адміністрації та обласної ради		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Не отримують	39%	26%	13%
Телебачення	27%	35%	21%
Радіо	33%	32%	21%
Газети	27%	32%	25%
Новинні інтернет-сайти	29%	37%	21%
Соціальні мережі	26%	36%	24%
Офіційні веб-сайти місцевих органів влади	24%	34%	27%
Від родичів, колег, знайомих	28%	33%	24%
З оголошень, листівок, які розміщуються в громадських місцях	20%	31%	34%
На роботі, працюють з відповідними документами	14%	41%	27%

Порівняно з 2014 роком середній бал оцінки об'єктивності ЗМІ з висвітлення діяльності міських рад знизився практично по всіх містах (фіг. 2.7). Найбільше падіння відбулось у Борисполі (-1,4) та Луцьку (-1,3). Лише в Павлограді респонденти не знизили, а навіть трохи збільшили оцінку. Тут середній бал зріс із 2,8 до 3.

Ситуація з оцінкою висвітлення діяльності мера схожа. Найбільше падіння середнього балу відбулось знов у Луцьку (-1,9). Незначне зростання спостерігаємо в Павлограді (0,1) та Коростені (0,1).

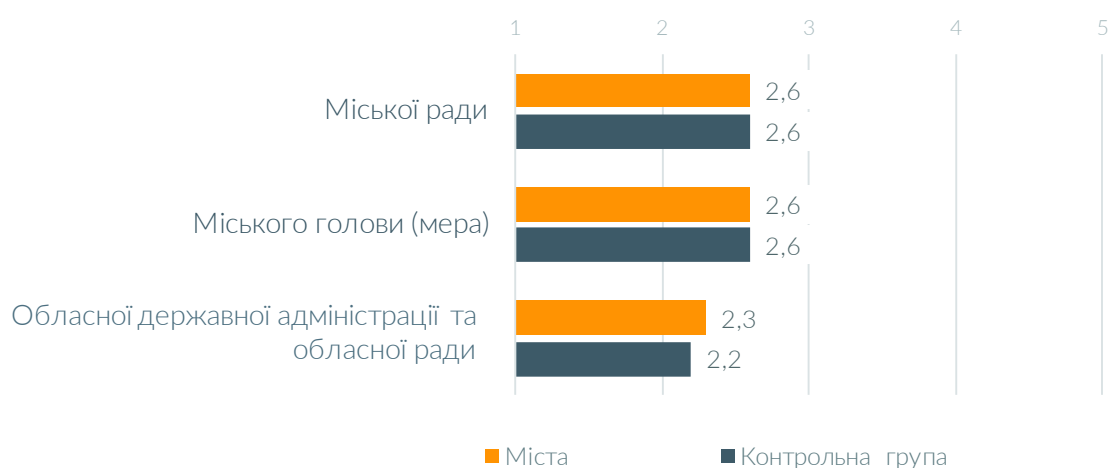
Середній бал за об'єктивне висвітлення роботи ОДА та обласної ради порівняно з 2014 також зменшився. І знову антирекорд у Луцьку (-1,7), а позитивна динаміка в Павлограді (0,1).

Фігура 2.7. Середній бал оцінки об'єктивності ЗМІ щодо діяльності органів місцевої влади у 2014 та 2017 рр.

	Міської ради		Міського голови		ОДА та обласної ради	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Первомайськ	2.7	1.9	2.7	1.9	2.5	1.8
Павлоград	2.8	3	2.9	3	2.6	2.7
Бориспіль	3.5	2.1	3.3	2.3	3.3	1.8
Чугуїв	3	2.6	2.9	2.6	2.9	2
Луцьк	4.2	2.9	4.1	2.2	4.2	2.5
Коростень	3.4	3.2	3.1	3.2	3	2.5
Вінниця	3.6	3	3.6	3.1	3.7	2.8
Київ	2.7	2.3	2.8	2.2	2.6	1.8
Кривий Ріг	3.1	2.8	3	2.7	3.1	2.5
Чернігів	2.8	2.5	2.7	2.6	2.7	2.3

Результати в ОГ та КГ не мають значних відмінностей. Так, середній бал оцінки об'єктивності ЗМІ щодо висвітлення діяльності місцевих органів влади в обох групах майже повністю збігається (фіг. 2.8).

Фігура 2.8. Середній бал оцінки респондентами об'єктивності висвітлення ЗМІ діяльності місцевих органів влади

Порівняно з 2014 роком з 38% до 27% зменшилась кількість респондентів, які на високому рівні оцінювали об'єктивність ЗМІ при висвітленні роботи місцевої ради (фіг. 2.9). На 6 в. п. зменшилась частка тих, хто високо оцінював висвітлення діяльності міського голови, а такий самий індекс по роботі ОДА та облради став меншим на 9 в. п.

Фігура 2.9. Оцінки об'єктивності висвітлення ЗМІ діяльності місцевих органів влади

	Низький рівень		Середній рівень		Високий рівень	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Міської ради	24%	27%	28%	35%	38%	27%
Міського голови	27%	26%	31%	33%	33%	27%
ОДА та облради	27%	29%	29%	32%	29%	20%

Таким чином, найбільш популярним джерелом отримання інформації про діяльність місцевої влади виявилось телебачення, хоча порівняно з 2014 роком частка тих, хто отримує новини про місцеву владу з телевізора, зменшилась на 11 в. п. Серед інтернет-джерел найбільшою популярністю користуються новинні сайти. Частка респондентів, які взагалі не отримують відомостей про діяльність органів місцевого самоврядування, порівняно з 2014 роком зросла на 6 в. п. і становить 12%.

Серед опитаних переважають середні оцінки об'єктивності ЗМІ щодо висвітлення діяльності місцевої влади. Можна зробити припущення, що респонденти майже всіх міст ототожнюють діяльність міської ради та міського голови, адже середні бали по обох місцевих органах влади збігаються. Порівняно з 2014 роком оцінки об'єктивності ЗМІ при висвітленні роботи місцевої влади показали зменшення.

3. РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Рівень довіри респондентів до місцевих і центральних органів влади перебуває на доволі низькому рівні (фіг. 3.1). Трохи вищі оцінки (понад 2 бали⁴) отримали інститути міського голови, місцевої ради та депутати місцевої ради по округу. Крім того, більший за двійку середній бал у поліції та громадських організацій. Як бачимо, рівень довіри до органів місцевого самоврядування вищий, ніж до центральної влади, проте все одно перебуває на низькому рівні.

Фігура 3.1. Рівень довіри до інститутів влади, середні бали

Рівень довіри в контрольній та основній групах не має значних відмінностей.

Приналежність до певної вікової групи значно не впливає на рівень довіри до міського голови (фіг. 3.2), особливо на середні та високі оцінки. Лише серед тих, чий рівень довіри до мера перебуває на низькому рівні, ми бачимо відмінності за віком. Так, найменше довіряють міському голові представники вікової групи від 51 до 59 років. Менш недовірливою виявилась молодь (18–24 роки).

4. Показники довіри вимірювалися за п'ятибальною порядковою шкалою, що дає можливість використовувати при порівнянні підвибірок середні бали; за наявної шкали (де 1 означає «зовсім не довіряю», а 5 — «повністю довіряю») що більший середній бал (що він ближчий до 5), то більшою є довіра.

Фігура 3.2. Оцінка рівня довіри до міського голови, за віковими групами

	Низький рівень ⁵	Середній рівень	Високий рівень
18-24	30%	30%	32%
25-35	35%	27%	29%
36-50	35%	27%	29%
51-59	38%	29%	28%
60+	34%	27%	30%

Інша ситуація склалась із розподілом за рівнем освіти (фіг. 3.3). Респонденти з вищою освітою чи науковим ступенем порівняно з іншими рідше ставлять низькі оцінки. При цьому 71% респондентів з науковим ступенем мають середній рівень довіри до мера — це удвічі більше, ніж в опитаних з іншими рівнями освіти.

Фігура 3.3. Оцінка рівня довіри до міського голови, за рівнем освіти

	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Неповна середня	38%	24%	29%
Повна середня	39%	24%	28%
Середня спеціальна	37%	27%	28%
Вища / незакінчена вища	30%	30%	33%
Науковий ступінь	14%	71%	14%

Найчастіше низько оцінювали свій рівень довіри до мера респонденти, які мають фінансові труднощі («постійно бракує коштів») (фіг. 3.4). Цікаво, що рідше за всіх високі оцінки ставили опитані, які «ні в чому собі не відмовляють».

Порівняно з 2014 роком рівень довіри до органів влади зменшився (фіг. 3.5). Лише середній бал поліції трохи зріс. Найбільше впала довіра до президента. Це відбулось тому, що у 2014 році очільника держави тільки обрали, тож він мав дуже високий рівень підтримки. Сьогодні ж пройшло вже більше трьох років з дня обрання, закономірно, що рівень довіри впав, а критичне ставлення до діяльності гаранта зросло. Загальне падіння довіри до органів влади пов'язане з тим, що у 2014 році був пік підйому національної свідомості й віри у швидкі реформи. Переважав оптимістичний погляд на зміни в державі, який трохи поширювався

5. У розглянутих запитаннях використовувалася п'ятибальна порядкова шкала від 1 — «необ'єктивні» до 5 — «об'єктивні». До низького рівня було віднесено бали 1 та 2, до середнього — 3, до високого — 4 та 5.

і на владні органи. Зараз такий суспільний ентузіазм зменшився, що одразу позначилось на рівні довіри до влади. Зростання рівня довіри до поліції передусім зумовлене реформою органів внутрішніх справ та заміною «старих» кадрів. Проте цей ріст не такий значний, як можна було б очікувати, адже громадяни дещо розчаровані в реформі через скандали при переатестації правоохоронців, які працювали в старій системі.

Фігура 3.4. Оцінка рівня довіри до міського голови, за рівнем доходів

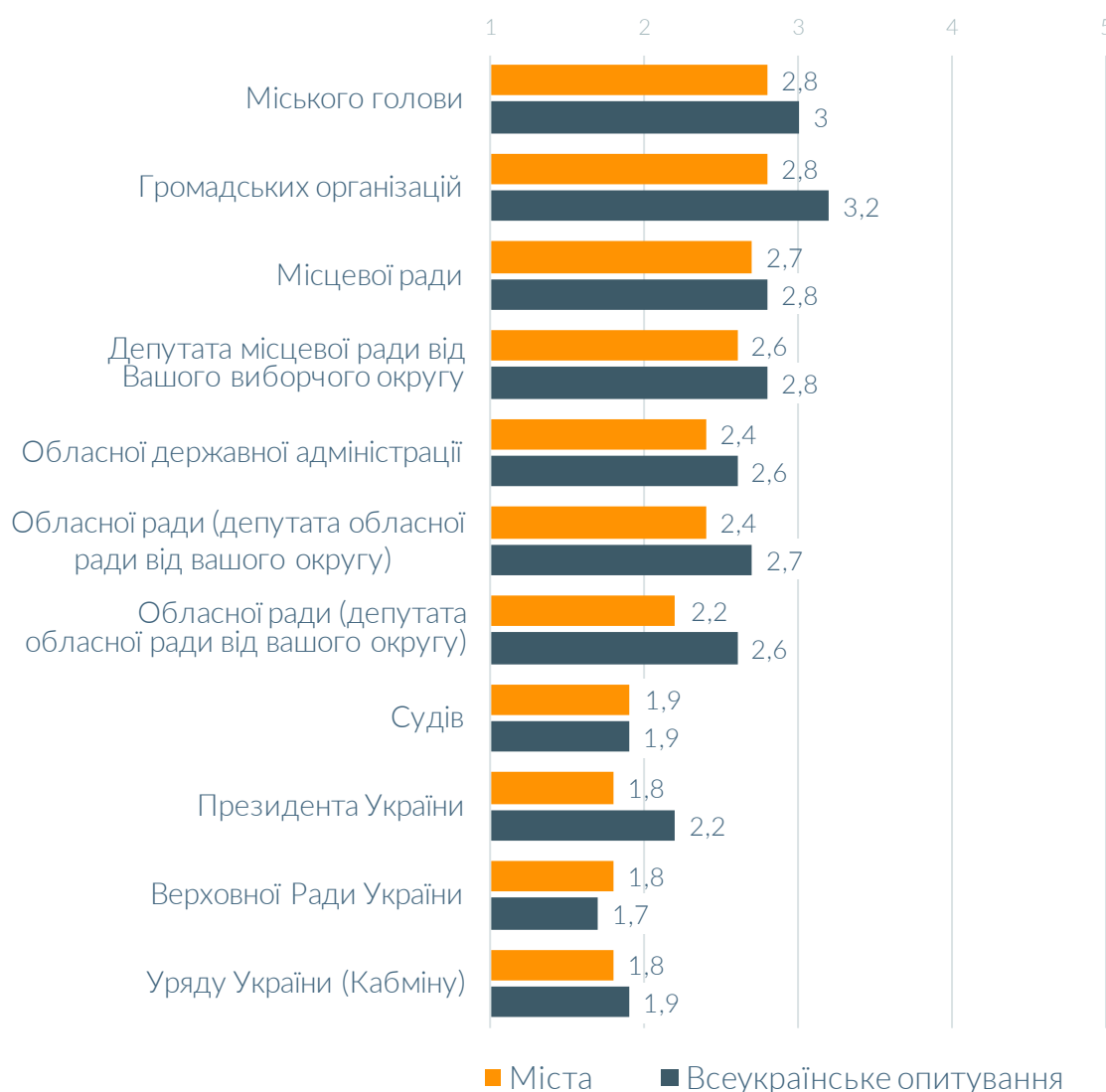
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Ні в чому собі не відмовляють	33%	33%	17%
У цілому вистачає	27%	32%	31%
Важко, але вистачає	33%	30%	30%
Постійно бракує коштів	39%	25%	30%

Фігура 3.5. Рівень довіри до інститутів влади у 2014 та 2017 рр., середні бали

У середньому по країні панують більш оптимістичні настрої щодо органів влади, аніж в основній групі (фіг. 3.6). Цікава особливість: при опитуванні в ОГ середній бал довіри респондентів до міського голови, міської ради та депутата місцевої ради від округу більший за середній бал довіри до органів обласної влади. У випадку зі всеукраїнським опитуванням такої різниці між оцінками міських та обласних органів влади немає. Можна зробити припущення, що середньостатистичний громадянин не розрізняє цих органів місцевого самоврядування, тому й оцінює їх майже однаково. А в основній групі ми маємо справу з більш поінформованими респондентами, які чіткіше класифікують органи місцевого самоврядування і можуть дати обґрунтовану оцінку їхній роботі.

Фігура 3.6. Рівень довіри до інститутів влади, ОГ та ВО, середні бали

Найбільший рівень довіри до органів місцевої влади (міського голови, міськради і депутата міськради від округу) у Коростені, Чугуєві та Вінниці. Найменше довіряють місцевій владі в Первомайську.

Фігура 3.7. Рівень довіри до місцевих органів влади, середні бали

	Міського голови	Місцевої ради	Депутата міської ради від вашого виборчого округу
Первомайськ	1.8	1.8	1.5
Павлоград	2.8	2.7	2.6
Бориспіль	2.8	2.7	2.7
Чугуїв	3.3	3.3	3.4
Луцьк	2.5	2.5	2.5
Коростень	3.4	3.2	3.4
Вінниця	2.9	2.9	2.7
Київ	2.5	2.4	2.2
Кривий Ріг	3.0	2.7	2.6
Чернігів	2.9	2.5	2.1

Зберегти рівень довіри на тому ж рівні й навіть трохи його збільшити вдалось мерам Вінниці, Кривого Рогу, Чернігова та Чугуєва.

У Борисполі, Первомайську рівень довіри до міськради знизився найсуттєвіше, а зберігся й навіть показав невеликий ріст у Чугуєві, Чернігові та Коростені.

Довіра до депутата міськради від виборчого округу значно зменшилась у Києві та Первомайську. Невеликий ріст спостерігаємо у Павлограді, Коростені та Кривому Розі.

Цікаво, що серед органів місцевого самоврядування найбільше падіння довіри відбулось до інституту міського голови.

Фігура 3.8. Рівень довіри до місцевих органів влади, середні бали

	Міського голови		Місцевої ради		Депутата міської ради від вашого виборчого округу	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Первомайськ	2.8	1.8	2.5	1.8	2.4	1.5
Павлоград	3.0	2.8	2.7	2.7	2.1	2.6
Бориспіль	4.1	2.8	3.6	2.7	3.5	2.7
Чугуїв	2.9	3.3	2.9	3.3	2.7	3.4
Луцьк	3.4	2.5	3.3	2.5	3.1	2.5
Коростень	3.8	3.4	2.5	3.2	2.4	3.4
Вінниця	2.9	2.9	3.4	2.9	3.2	2.7
Київ	3.2	2.5	2.6	2.4	3.3	2.2
Кривий Ріг	2.8	3.0	2.7	2.7	2.1	2.6
Чернігів	2.4	2.9	2.4	2.5	2.4	2.1

Рівень довіри до обласних органів влади по містах перебуває на дуже низькому рівні. Лише в чотирьох містах середній бал довіри до обласної ради зміг піднятися вище двох балів — у Павлограді, Борисполі, Луцьку та Вінниці. Рівень довіри до ОДА був оцінений у два та більше бали в Павлограді, Борисполі, Луцьку, Вінниці та Коростені.

Порівняно з 2014 роком найбільше падіння довіри до обласної ради відбулось у Луцьку та Борисполі; до ОДА — у Борисполі, Луцьку та Вінниці.

Фігура 3.9. Рівень довіри до обласних органів влади, середні бали

	Обласної ради		Обласної державної адміністрації	
	2014	2017	2014	2017
Первомайськ	2.3	1.3	2.3	1.3
Павлоград	2.7	2.2	2.8	2.0
Бориспіль	3.3	2.0	3.3	2.0
Чугуїв	2.7	1.6	2.7	1.7
Луцьк	3.4	2.0	3.4	2.1
Коростень	2.2	1.9	2.1	2.0
Вінниця	3.4	2.3	3.4	2.2
Київ	2.4	1.6	2.5	1.9
Кривий Ріг	2.6	1.8	2.8	1.8
Чернігів	2.5	1.7	2.4	1.7

Фігура 3.10. Рівень довіри до центральних органів влади, середні бали

	ВРУ		Кабміну		Президента України		Громадських організацій		Судів		Поліції	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Первомайськ	1.6	1.4	1.7	1.3	3.1	1.4	2.3	1.9	1.9	1.6	2.0	1.7
Павлоград	1.8	1.7	1.9	1.7	2.8	1.7	2.9	2.2	2.2	1.7	2.2	2.0
Бориспіль	2.0	1.6	2.7	1.7	3.4	1.8	3.2	3.0	1.7	2.1	1.8	2.3
Чугуїв	2.0	1.6	2.0	1.7	1.9	1.5	2.6	2.5	1.9	1.4	2.1	1.9
Луцьк	2.5	1.8	3.4	1.9	4.5	1.8	3.8	2.6	2.3	1.6	2.6	2.1
Коростень	2.0	2.1	2.0	2.0	3.2	2.0	1.9	2.7	1.7	1.6	1.5	1.8
Вінниця	2.2	2.1	3.4	2.4	4.4	2.0	3.7	2.9	1.7	1.8	1.9	2.3
Київ	1.6	2.0	2.3	2.1	3.1	2.0	2.9	2.6	1.4	1.8	1.7	2.0
Кривий Ріг	2.1	1.7	2.2	1.8	2.9	1.7	3.2	2.5	1.6	1.7	1.8	2.0
Чернігів	2.0	1.8	2.2	1.6	3.2	1.8	2.6	2.5	2.1	1.8	2.1	2.3

Середня величина оцінки рівня довіри до центральних органів влади в більшості міст не перевищувала двох балів, що доводить вкрай негативне ставлення громадян до влади та їхню недовіру до її представників. Трохи краща ситуація з довірою до громадських організацій. Лише в Первомайську середній бал не досяг позначки у два бали. У цілому ж громадські організації користуються більшою довірою, ніж органи влади. Серед інших органів центральної влади найкраща ситуація з довірою в поліції. Цьому посприяла реформа органів внутрішніх справ. Правда, порівняно з 2014 роком у чотирьох містах довіра до поліції показала зменшення. Загалом же за три роки довіра до влади доволі сильно зменшилась. Особливо велике падіння рівня довіри спостерігаємо до Президента України.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО МІСЦЕ- ВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ»

Рівень довіри респондентів до місцевих і центральних органів влади перебуває на доволі низькому рівні. При цьому рівень довіри до органів місцевого самоврядування вищий, ніж до центральної влади. Порівняно з 2014 роком рівень довіри до органів влади зменшився, за винятком поліції, чий середній бал трохи зріс. Найбільше впала довіра до президента. У середньому по країні панують більш оптимістичні настрої щодо органів влади, аніж в основній групі.

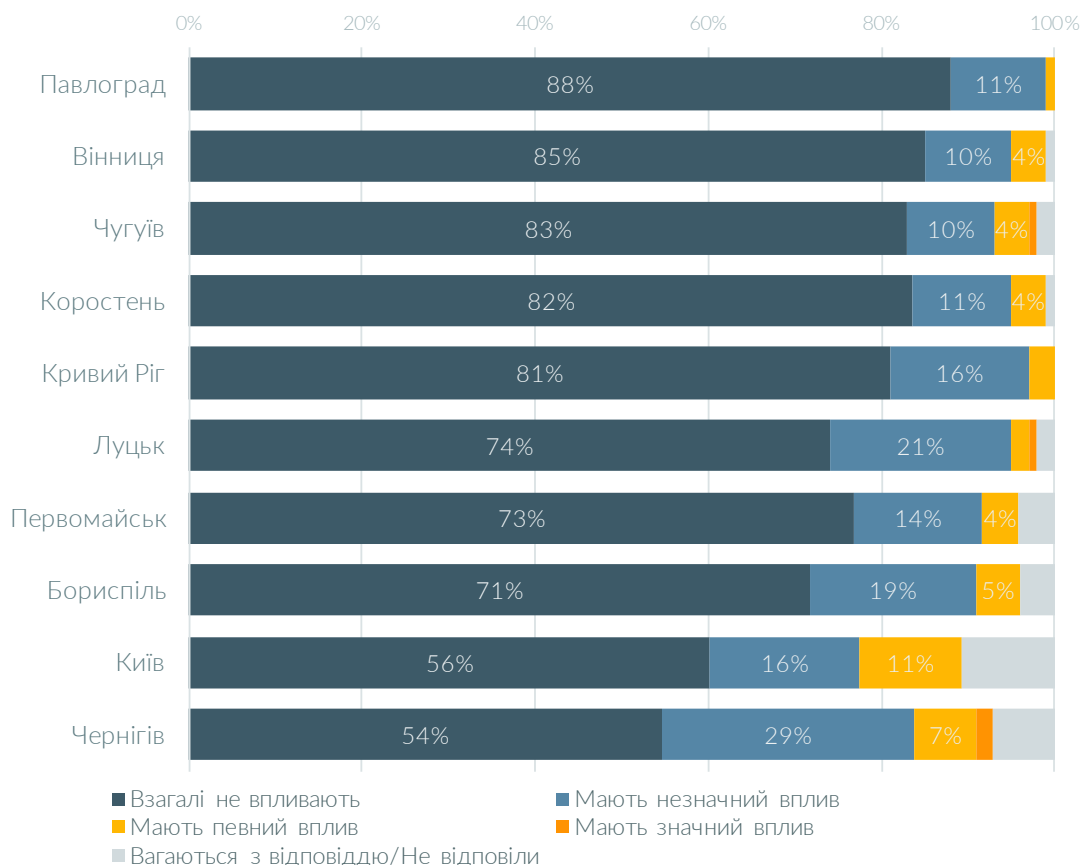
4. ВІДКРИТІСТЬ МІСЬКОЇ ВЛАДИ ТА ЗВЕРНЕННЯ

4.1. ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Лише 5% респондентів вважають, що вони мають певний вплив на процеси прийняття рішень на місцевому рівні. 16% переконані, що «не в значній мірі, але все ж таки впливають» на дії місцевої влади. І більшість респондентів (75%) відповіли, що взагалі не впливають на прийняття рішень органами місцевого самоврядування.

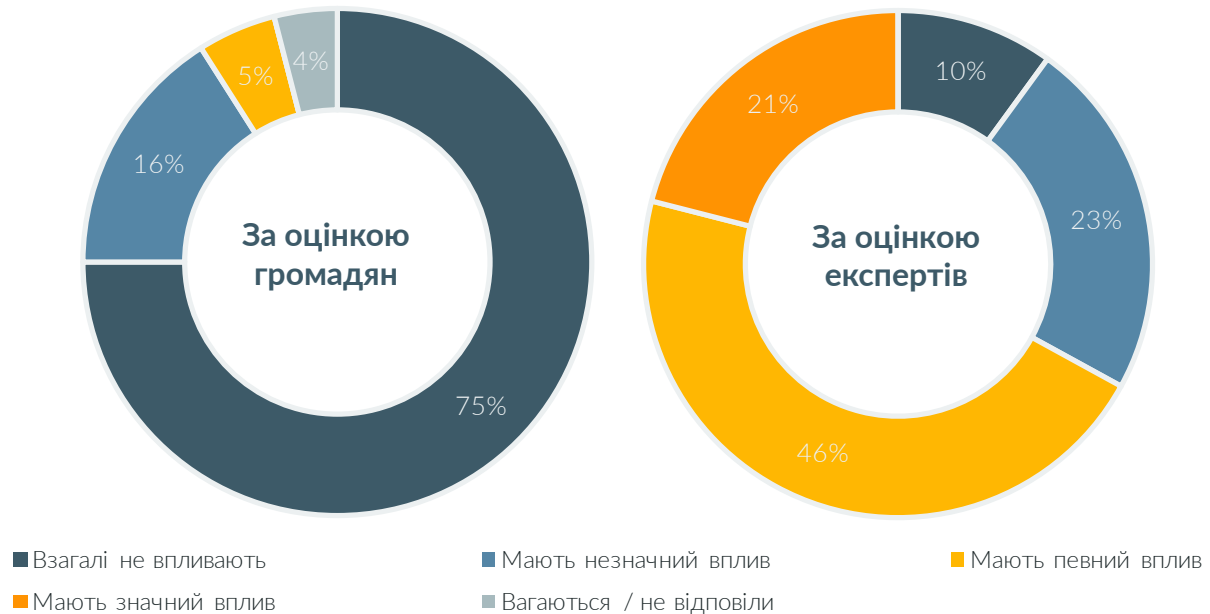
Найбільший відсоток тих, хто вважає, що взагалі не впливає на прийняття рішень на місцевому рівні, проживає в Павлограді (фіг. 4.1). Їх тут 88%. Найменше таких респондентів у Чернігові — 54%. Тільки в трьох містах (Чернігові, Чугуєві, Луцьку) малий відсоток респондентів вважають, що мають значний вплив на прийняття рішень. Найбільша кількість респондентів, які вважають, що мають незначний або певний вплив, мешкають у Чернігові (36%) та Києві (28%). Найменше таких у Павлограді (12%), Чугуєві (14%), Вінниці (14%) та Коростені (15%). Цікаво, що найбільший відсоток тих, хто вагався з відповіддю на це питання, живе у Києві та Чернігові.

Фігура 4.1. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні по містах

І знов експерти виявились більшими оптимістами, коли оцінювали вплив громадян на процес прийняття рішень на місцевому рівні (фіг. 4.2). Так, лише 10% експертів вважають, що громадянин взагалі не впливає на прийняття рішень. При тому, що 75% самих громадян цього впливу не відчувають.

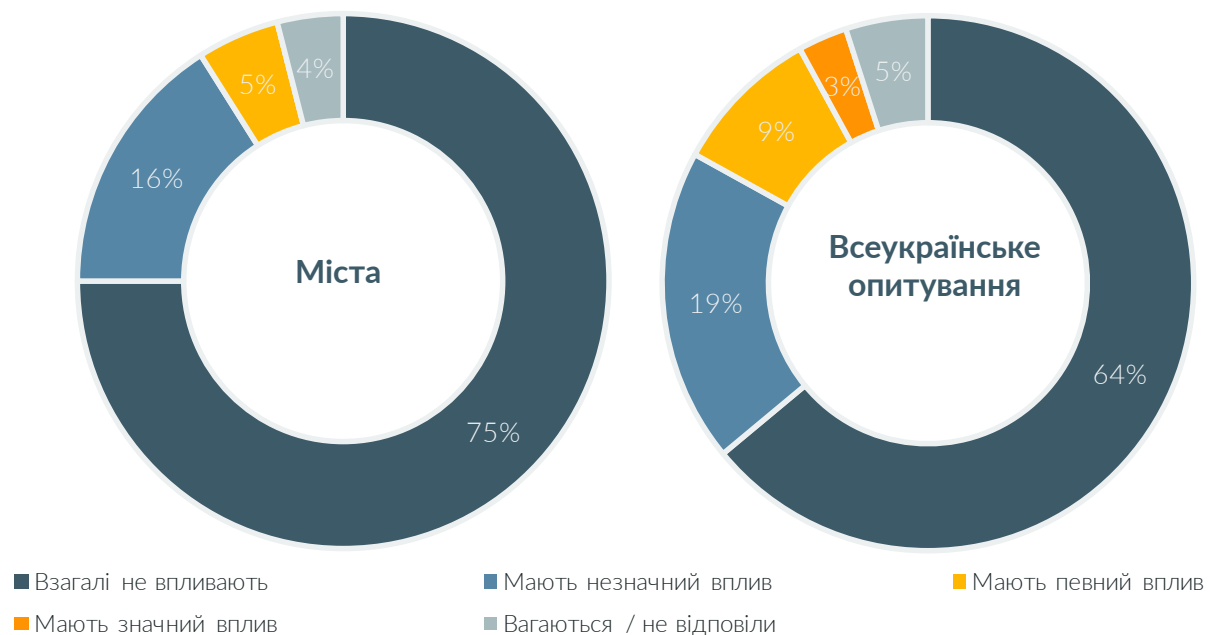
Фігура 4.2. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні, за оцінкою громадян та експертів

Значимих відмінностей за цим показником між представниками ОГ та КГ не виявлено.

При зіставленні результатів опитування по ОГ та ВО ми побачили, що в середньому по країні громадяни більш оптимістично, ніж в ОГ, оцінюють свою здатність впливати на прийняття рішень на місцевому рівні (фіг. 4.3).

Фігура 4.3. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні, ОГ та ВО

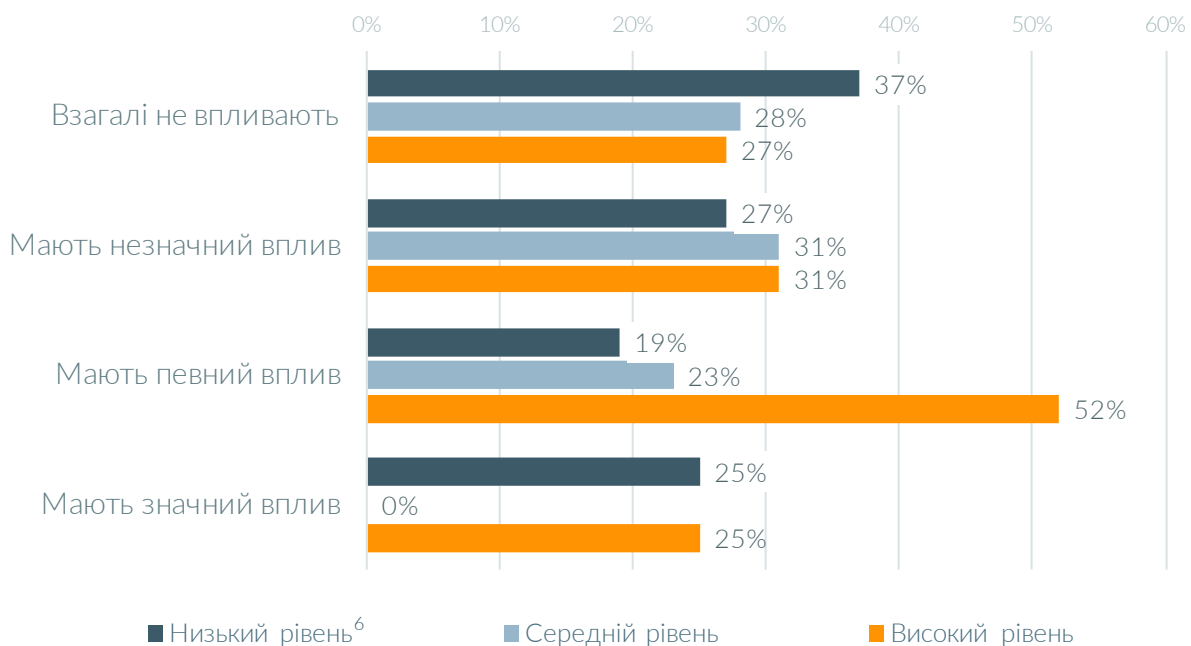
Порівняно з 2014 роком відбулись незначні зміни (фіг. 4.4). Так, на 5% зросла кількість тих, хто вважає, що взагалі не впливає на прийняття рішень, та на ті ж 5% зменшилась кількість тих, хто має незначний вплив.

Фігура 4.4. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні, 2014 та 2017 рр.

	2014	2017
Взагалі не впливають	70%	75%
Мають незначний вплив	21%	16%
Мають певний вплив	5%	5%
Мають значний вплив	1%	0%

Більшість тих, хто взагалі не впливає на прийняття рішень, мають низький рівень довіри до міського голови (фіг. 4.5). 52% тих, хто має певний вплив, демонструють високий рівень довіри до мера. При цьому 50% тих, хто вважає, що має значний вплив на прийняття рішень, не змогли визначитись зі своїм рівнем довіри до міського голови.

Фігура 4.5. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні залежно від рівня довіри до міського голови

6. У розглянутих запитаннях використовувалася п'ятибальна порядкова шкала від 1 – «необ'єктивні» до 5 – «об'єктивні». До низького рівня було віднесено бали 1 та 2, до середнього – 3, до високого – 4 та 5.

4.2. ПРИЧИНИ, ЯКІ ЗАВАЖАЮТЬ ГРОМАДЯНАМ ВПЛИВАТИ НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

На думку самих громадян, здійснювати вплив на процес прийняття рішень їм найбільше заважає упевненість, що їхні дії не принесуть бажаного результату (28%). На другому місці — брак часу (20%). 14% респондентів заявили, що їх узагалі не цікавить можливість здійснювати вплив на прийняття рішень.

Результати по ОГ та КГ різняться лише трохи більшим відсотком, який набрали зазначені вище дві основні перешкоди (фіг. 4.6). До того ж ця різниця перебуває в межах похибки. Для КГ більш значимою, аніж для ОГ, завадою при впливі на рішення є недосконалість законодавства, що регулює ці питання.

Фігура 4.6. Причини, які заважають громадянам впливати на прийняття місцевих рішень, на думку громадян

	Міста	Контрольна група
Нічого не заважає	20%	18%
Брак часу	20%	24%
Загроза протидії з боку органів влади, керівництва тощо	8%	5%
Відсутність односторонніх	7%	4%
Незнання законодавства, що регулює ці питання	9%	9%
Недосконалість законодавства, що регулює ці питання	9%	14%
Упевненість, що мої дії не принесуть бажаного результату	28%	34%
Інші причини. Які саме — вписати	5%	4%
Це не цікавить	14%	10%

По містах ситуація сильно варіюється (фіг. 4.7). Найменше респондентів, яким «нічого не заважає» впливати на прийняття рішень, живуть у Луцьку (11%), Кривому Розі (14%) та Павлограді (16%). Найоптимістичніше налаштовані мешканці Коростеня, Вінниці та Чугуєва. У цих містах 25% респондентів, які не бачать жодних перешкод для впливу на прийняття рішень.

У Кривому Розі та Павлограді живе найбільша частка «зневірених», тобто тих, хто впевнений, що його «дії не принесуть бажаного результату». Найменше песимістів у Борисполі (12%) та Києві (14%).

Така причина, як брак часу, популярна в більшості міст. Найчастіше респонденти називали її в Чугуєві (30%) та Кривому Розі (27%), найрідше — у Павлограді (10%).

Протидії з боку органів влади найбільше побоюються у Чернігові (18%), Києві (17%) та Борисполі (16%). Найменше — у Коростені (0%), Вінниці (1%) та Чугуєві (2%).

Відсутність однодумців найсуттєвіше заважає респондентам з Борисполя (24%). Для інших міст ця проблема не така важлива.

Незнання законодавства як фактор, що заважає впливати на прийняття рішень місцевою владою, найчастіше згадували в Луцьку (18%). Найменше — у Кривому Розі та Первомайську (по 2%).

Недосконалість законодавства найбільше хвилює мешканців Коростеня (15%), Павлограда (12%), Луцька й Вінниці (по 11%).

Про те, що вони не бажають чинити вплив на прийняття рішень (варіант відповіді «мене це не цікавить»), сказали 8–16% опитаних у більшості міст. Найпасивнішими виявилися мешканці Первомайська (21%), Чугуєва (20%) та Києва (19%).

Фігура 4.7. Причини, які заважають громадянам впливати на прийняття місцевих рішень, на думку громадян

	Нічого не заважає	Брак часу	Загроза протидії з боку органів влади, керівництва тощо	Відсутність однодумців	Незнання законодавства, що регулює ці питання	Недосконалість законодавства, що регулює ці питання	Упевненість, що мої дії не принесуть бажаного результату	Це не цікавить
Луцьк	11%	20%	3%	3%	18%	11%	36%	8%
Коростень	25%	22%	0%	2%	12%	15%	30%	7%
Київ	21%	18%	17%	11%	7%	6%	14%	19%
Павлоград	16%	17%	8%	3%	9%	12%	43%	16%
Вінниця	25%	15%	1%	6%	8%	11%	26%	11%
Кривий Ріг	14%	27%	5%	6%	2%	9%	46%	12%
Первомайськ	22%	10%	8%	4%	2%	5%	25%	21%
Чугуїв	25%	30%	2%	5%	7%	4%	26%	20%
Бориспіль	19%	19%	16%	24%	13%	9%	12%	12%
Чернігів	23%	20%	18%	11%	14%	9%	20%	16%

Порівняно з 2014 роком значно скоротилась кількість тих, кому впливати на процес прийняття рішень заважала зневіра у власних силах («Упевненість, що мої дії не принесуть бажаного результату»), хоч вона так і залишилась головною перешкодою (фіг. 4.8). Крім цього стало менше і тих, кому заважала недосконалість законодавства. А ось час для впливу на процес прийняття рішень у громадян скоротився.

Фігура 4.8. Причини, які заважають громадянам впливати на прийняття місцевих рішень у 2014 та 2017 рр.

	2014	2017
Нічого не заважає	16%	20%
Брак часу	13%	20%
Загроза протидії з боку органів влади, керівництва тощо	8%	8%
Відсутність однодумців	4%	7%
Незнання законодавства, що регулює ці питання	13%	9%
Недосконалість законодавства, що регулює ці питання	15%	9%
Упевненість, що мої дії не принесуть бажаного результату	40%	28%
Інші причини. Які саме — вписати	2%	5%
Це не цікавить	10%	14%

4.3. КОМУНІКАЦІЯ МІЖ ГРОМАДЯНАМИ ТА МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ

Майже половина респондентів вважають, що громадяни мають змогу донести свою думку до представників місцевої влади. Так, 36% зазначили, що зробити це нескладно, ще 17% — що існують незначні обмеження. 16% респондентів вважають, що це складно зробити, а 16% — що взагалі неможливо для звичайних громадян. Значних відмінностей із КГ не було.

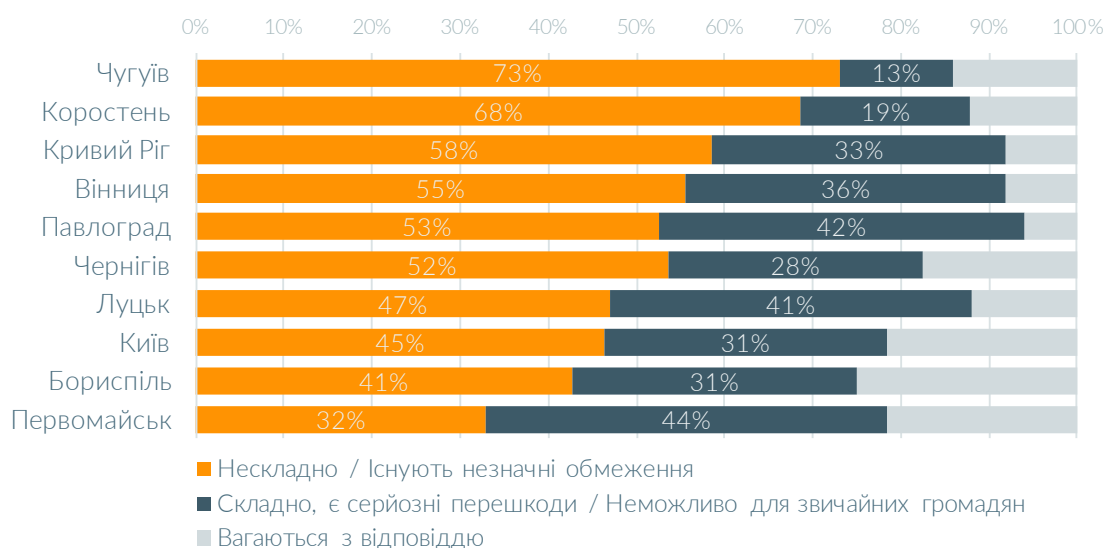
Порівняно з 2014 роком зросла кількість громадян, які вважають, що їм донести свою думку до місцевої влади нескладно або є незначні обмеження (фіг. 4.9). При цьому зменшилась кількість тих, хто вважає, що це складно або неможливо.

Фігура 4.9. Розподіл відповідей на запитання: «Наскільки складно громадянам донести свою думку/скаргу до місцевої влади»⁷ у 2014 та 2017 рр.

	2014	2017
Нескладно / Існують незначні обмеження	48%	53%
Складно, є серйозні перешкоди / Неможливо для звичайних громадян	37%	32%
Вагаються з відповіддю	14%	14%

Показники в окремих містах істотно відрізняються (Фіг. 4.10.). Найбільший відсоток тих, хто вважає, що громадянам нескладно донести свої побажання до місцевої влади або існують незначні обмеження, живе у Чугуєві (73%) та Коростені (68%). Найменше таких у Первомайську (32%).

Фігура 4.10. Розподіл відповідей на запитання: «Наскільки складно громадянам донести свою думку/скаргу до місцевої влади» по містах

7. Для зручності аналізу варіанти відповіді «Нескладно» та «Існують незначні обмеження», а також «Складно, є серйозні перешкоди» і «Неможливо для звичайних громадян» були об'єднані.

4.4. ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ

Респонденти досить песимістично оцінюють здатність громадськості впливати на рішення місцевої влади⁸. Більше половини опитаних (51%) вважають, що їхня думка не буде врахована. 36% не змогли відповісти на це запитання. Лише 12% опитаних вважають, що їхня думка більшою чи меншою мірою буде враховуватись.

Значимих відмінностей за цим показником між представниками ОГ та КГ не виявлено. Проте є відмінності з результатами всеукраїнського опитування (фіг. 4.11). Так, за результатами останнього, респондентів, які вагались із відповіддю, значно менше, ніж в ОГ. При цьому на 6% більше тих, хто вважає, що його думку не врахують, і на 5 % більше тих, хто вважає, що його думка все ж таки буде братись до уваги.

І знов найбільшими оптимістам виявились експерти. Так, 68% опитаних представників місцевої влади вважають, що думка громадян їхнього міста буде врахована при прийнятті рішень. Лише 19% вважають, що думку звичайних містян не візьмуть до уваги.

Фігура 4.11. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, наскільки Ваша думка буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою?»

	Міста	Контрольна група	Всеукраїнське опитування	Експерти
Зовсім не буде врахована / Скоріше не буде врахована	51%	55%	57%	19%
Не знають, буде врахована чи ні	36%	32%	24%	14%
Скоріше буде врахована / Повністю буде врахована	12%	11%	17%	68%

Порівняно з 2014 роком не відбулось значних змін. Лише з 28% до 36% виросла частка тих, хто вагається з відповіддю.

Фігура 4.12. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, наскільки Ваша думка буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою?» у 2014 та 2017 рр.

	2014	2017
Зовсім не буде врахована/Скоріше не буде врахована	54%	51%
Не знають, буде врахована чи ні	28%	36%
Скоріше буде врахована/Повністю буде врахована	15%	12%

8. Для зручності аналізу варіанти відповіді «Зовсім не буде врахована» та «Скоріше не буде врахована», а також «Скоріше буде врахована» і «Повністю буде врахована» були об'єднані.

Результати по окремих містах сильно відрізняються один від одного. Так, найбільша частка тих, хто вважає, що його думку не враховують, проживає в Чернігові і становить 68%. Найменше ж песимістів у Чугуєві — 21%. Правда, при цьому більшість чугуївських респондентів (61%) не змогли визначитись, буде врахована їхня думка чи ні. А найменша кількість тих, що не визначились, живуть у Чернігові (22%). Найбільше респондентів, які вважають, що їхню думку візьмуть до уваги, живуть у Чугуєві (17%). Найменше — у Києві (6%).

Фігура 4.13. Розподіл відповідей на запитання «Як Ви вважаєте, наскільки Ваша думка буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою?» по містах

	Зовсім не буде врахована/Скоріше не буде врахована	Не знають, буде врахована, чи ні	Скоріше буде врахована/Точно буде врахована
Бориспіль	53%	37%	9%
Вінниця	48%	34%	14%
Київ	58%	31%	6%
Коростень	45%	37%	15%
Кривий Ріг	45%	42%	12%
Луцьк	64%	28%	8%
Павлоград	50%	36%	14%
Первомайськ	56%	25%	15%
Чернігів	68%	22%	8%
Чугуїв	21%	61%	17%

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ВІДКРИТІСТЬ»

Отже, серед респондентів панує песимізм щодо їхньої здатності впливати на прийняття рішень на місцевому рівні. При цьому експерти знову виявились найбільшими оптимістами. Так, тільки 10% експертів вважають, що громадянин взагалі не впливає на прийняття рішень. При тому, що серед громадян тих, хто цього впливу не відчуває, набралось 75%. Порівняно з 2014 роком відбулись незначні зміни.

Головною перепорою для здійснення впливу на місцеву владу, на думку громадян, є упевненість, що їхні дії не принесуть бажаного результату, та брак часу. 14% респондентів заявили, що їх узагалі не цікавить можливість здійснювати вплив на прийняття рішень. Порівняно з 2014 роком поменшало тих, кому впливати на процес прийняття рішень заважала зневіра у власних силах.

Майже половина респондентів вважають, що громадяни мають змогу донести свою думку до представників місцевої влади. Порівняно з 2014 роком зросла кількість громадян, які вважають, що громадянам донести свою думку до місцевої влади нескладно або є незначні обмеження.

Більшість респондентів вважають, що їхня думка не буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою. І знов оптимістами виявились експерти — 68% упевнені, що думка громадян їхнього міста буде врахована при прийнятті рішень. Порівняно з 2014 роком не відбулось значних змін.

5. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

Фігура 5.1. Поінформованість про децентралізаційну реформу

Опитані основної та контрольної груп міст однаково мало поінформовані про децентралізаційну реформу: 46% опитаних в обох групах певною мірою («взагалі» чи «майже нічого») не знають про неї. Майже стільки ж респондентів «знають деяку інформацію» — 43% в основній групі та 41% у контрольній групі. І лише 9% та 12% відповідно вважають, що «знають усю необхідну інформацію».

В об'єднаних територіальних громадах рівень поінформованості ще менший: 50% опитаних «узагалі» чи «майже нічого» не знають про децентралізаційну реформу; 38% опитаних цієї групи «знають деяку інформацію»; і лише 11% «знають усю необхідну інформацію». З урахуванням того, що саме ОТГ є одним з найважливіших об'єктів реформування, рівень їхньої обізнаності зовсім не такий, як має бути.

Всеукраїнське телефонне опитування відображає подібну картину: 42% опитаних («взагалі» чи «майже нічого») не знають про децентралізаційну реформу, 38% мають деяку інформацію. І єдине, що сильно відрізняє результат по країні від ОГ та КГ, — це частка тих, хто знає всю необхідну інформацію: респонденти по країні в цілому майже на 10 відсоткових пунктів краще за окремі групи міст поінформовані про реформу.

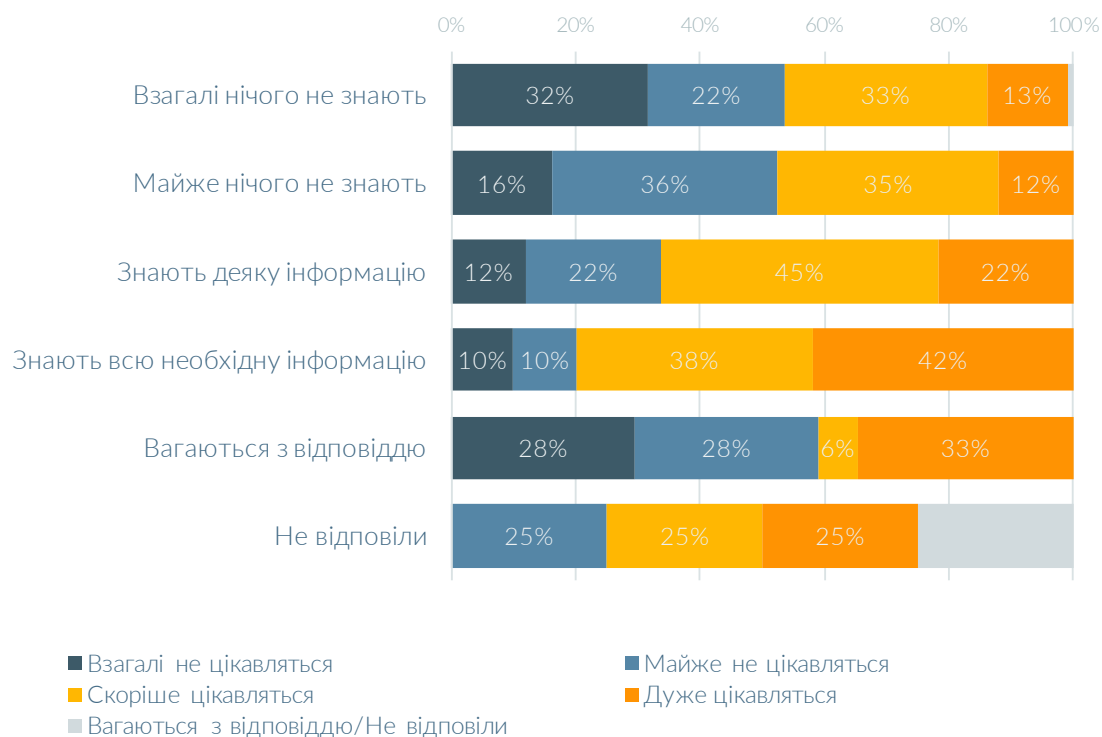
І звичайно, найкраще про реформу поінформовані експерти. Абсолютна більшість їх (66%) знають усю необхідну інформацію.

Найвищий показник поінформованості («знають деяку» чи «знають усю необхідну інформацію») у Вінниці - 75%, у Павлограді - 66%, у Кривому Розі - 61%. Найменший у Борисполі - 30%.

Фігура 5.2. Поінформованість про децентралізаційну реформу в основній групі міст

	Взагалі нічого не знають	Майже нічого не знають	Знають майже всю інформацію	Знають усю необхідну інформацію
Бориспіль	33%	33%	23%	7%
Вінниця	10%	13%	65%	10%
Київ	30%	21%	37%	5%
Коростень	17%	24%	51%	7%
Кривий Ріг	21%	17%	47%	14%
Луцьк	18%	27%	50%	5%
Павлоград	10%	24%	46%	20%
Первомайськ	17%	40%	33%	5%
Чернігів	28%	27%	35%	6%
Чугуїв	31%	19%	42%	8%

Фігура 5.3. Залежність поінформованості респондентів про децентралізаційну реформу від їхнього зацікавлення національною політикою в основній групі міст

Ми простежуємо пряму кореляцію між зацікавленням респондентів національною політикою та їхньою поінформованістю про децентралізаційну реформу.

У структурі респондентів, які «взагалі нічого не знають» про децентралізаційну реформу, переважають ті, хто «взагалі не цікавиться» національною політикою, — 32%. Серед тих, що «майже нічого не знають», найбільша частка тих, хто «майже не цікавиться» національною політикою, — 36%.

У структурі тих, що «знають деяку інформацію», переважають опитані, які «скоріше цікавляться політикою», — 45%. А серед тих, хто «знає всю необхідну інформацію», найбільша частка тих, хто «дуже цікавиться політикою», — 42%.

Тож що більше опитані цікавляться політикою, то краще вони поінформовані про децентралізаційну реформу.

Фігура 5.4. Джерела отримання інформації про децентралізаційну реформу серед тих, хто знає деяку чи всю необхідну інформацію про неї

	Міста	Контрольна група	Експерти
ЗМІ (газети, телебачення, радіо)	77%	76%	49%
Інтернет-ресурси (новинні інтернет-сайти; соціальні мережі)	52%	53%	66%
Від родичів, колег, знайомих	25%	21%	23%
На роботі, працюють з відповідними документами	4%	5%	42%
Інше	0%	0%	33%
Вагаються з відповіддю	0%	0%	0%
Не відповіли	0%	0%	0%

Більшість серед опитаних основної та контрольної груп міст дізнаються інформацію про реформу зі ЗМІ — 77% та 76% відповідно. Ще близько половини опитаних використовують для цього інтернет-ресурси — 52% та 53% відповідно. І на третьому місці серед джерел, з яких черпають інформацію про реформу респонденти цих двох груп, — родичі, колеги та знайомі (25% в ОГ та 21% у КГ). І лише 4% та 5% опитаних основної та контрольної груп міст працюють з відповідними документами на роботі.

Натомість серед експертів, які «знають деяку» чи «всю необхідну інформацію» про децентралізаційну реформу, найбільша частка тих, хто дізнається про реформу через інтернет-ресурси, — 66%. Майже половина отримують інформацію через ЗМІ — 49%, і трохи менше половини працюють з відповідними документами — 42%.

Фігура 5.5. Джерела отримання інформації про децентралізаційну реформу в основній групі міст

	ЗМІ (газети, телебачення, радіо)	Інтернет-ресурси (новинні інтернет-сайти; соціальні мережі)	Від родичів, колег, знайомих	На роботі, працюють з відповідними документами	Інше
Бориспіль	75%	54%	21%	0%	0%
Вінниця	83%	54%	27%	1%	0%
Київ	66%	50%	43%	2%	0%
Коростень	83%	38%	14%	3%	0%
Кривий Ріг	77%	52%	12%	2%	0%
Луцьк	75%	59%	25%	5%	0%
Павлоград	77%	56%	13%	9%	0%
Первомайськ	62%	32%	32%	6%	0%
Чернігів	78%	49%	56%	2%	0%
Чугуїв	82%	64%	22%	4%	0%

Абсолютна більшість опитаних в усіх містах джерелами отримання інформації про реформу назвали засоби масової інформації. Найменша частка таких респондентів у Первомайську (62%) та Києві (66%). У 7 з 10 міст більше половини жителів дізнаються інформацію через інтернет-ресурси, майже половина — у Чернігові (49%), близько третини — у Коростені (38%) і Первомайську (32%).

Від родичів, колег, знайомих найчастіше таку інформацію отримують у Чернігові (56%) та Києві (43%).

Респонденти загалом схвально оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. Близько 36% опитаних в основній та контрольній групах, всеукраїнському та експертному опитуванні вважають, що робота органів місцевого самоврядування стала принаймні трохи кращою.

При цьому найвище оцінюють зміни в роботі ОМС жителі об'єднаних територіальних громад. Абсолютна більшість опитаних (51%) вважають, що робота ОМС стала кращою («трохи кращою» та «набагато кращою»).

Але при порівнянні результатів опитування експертів і жителів міст помітно, що або експерти схильні переоцінювати результати своєї роботи, або містяни недооцінюють роботу ОМС. Так, серед експертів майже третина (29%) тих, хто вважає, що ОМС стали працювати набагато краще, тоді як серед жителів міст таких лише 4%.

Фігура 5.6. Зміни в роботі органів місцевого самоврядування

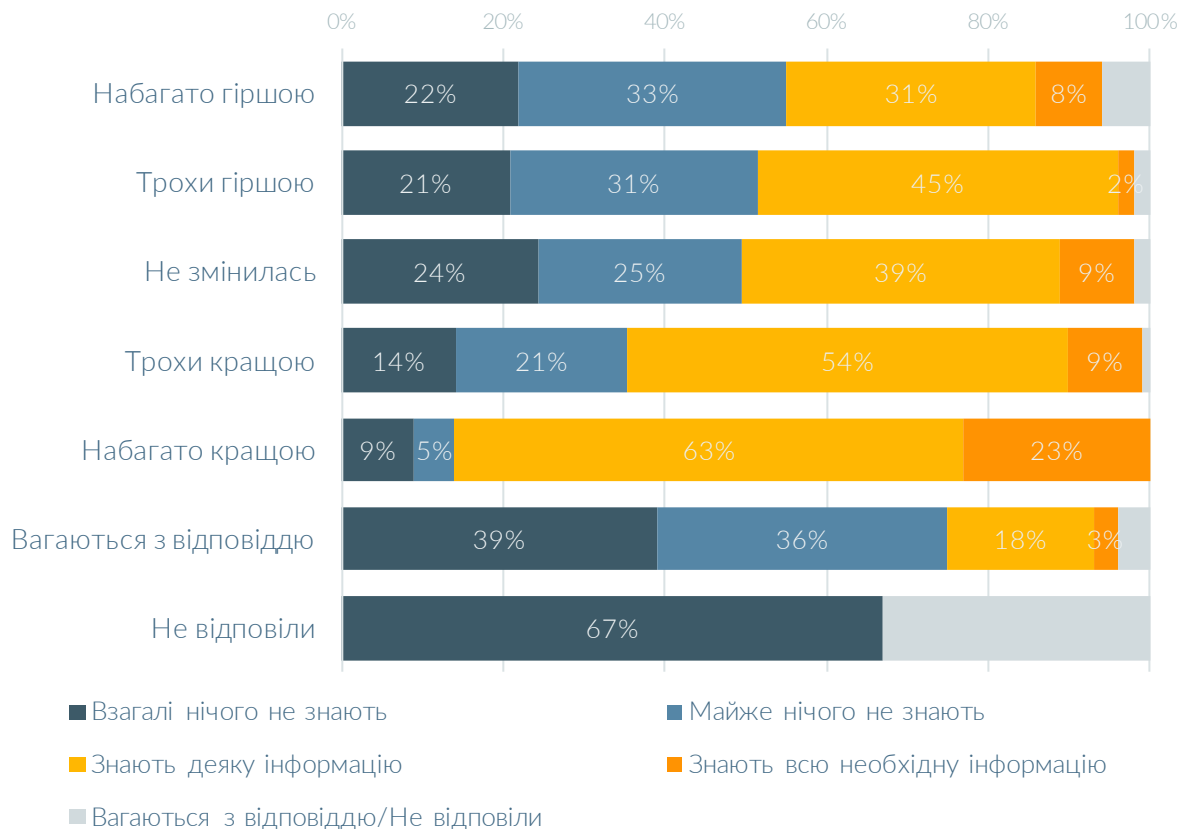
	Міста	Контрольна група	ОТГ	Телефонне опитування	Експерти
Набагато гіршою	5%	6%	4%	6%	6%
Трохи гіршою	6%	5%	4%	5%	6%
Не змінилась	43%	35%	34%	35%	18%
Трохи кращою	35%	36%	40%	34%	38%
Набагато кращою	4%	6%	11%	9%	29%
Вагаються з відповіддю	7%	12%	7%	11%	3%
Не відповіли	0%	0%	0%	0%	0%

Фігура 5.7. Зміни у роботі органів місцевого самоврядування серед міст основної групи

	Набагато гіршою	Трохи гіршою	Не змінилась	Трохи кращою	Набагато кращою
Бориспіль	9%	4%	43%	36%	1%
Вінниця	3%	2%	39%	46%	7%
Київ	4%	10%	39%	38%	1%
Коростень	9%	4%	41%	39%	1%
Кривий Ріг	3%	5%	52%	26%	10%
Луцьк	2%	6%	45%	26%	2%
Павлоград	4%	7%	41%	35%	9%
Первомайськ	15%	16%	56%	8%	0%
Чернігів	0%	3%	26%	58%	5%
Чугуїв	4%	4%	45%	35%	4%

Найвище зміни в роботі органів місцевого самоврядування оцінили жителі Чернігова: серед них 63% вважають, що робота ОМС стала кращою («трохи кращою» або «набагато кращою»). Найменше позитивних змін помітили в Первомайську: лише 8% опитаних вважають, що робота ОМС у місті стала кращою («трохи кращою» або «набагато кращою»). І в цьому ж місті найбільша частка респондентів (31%) вважають, що робота органів місцевого самоврядування стала гіршою («трохи гіршою» або «набагато гіршою»).

Фігура 5.8. Оцінка змін у роботі органів місцевого самоврядування залежно від поінформованості про децентралізаційну реформу

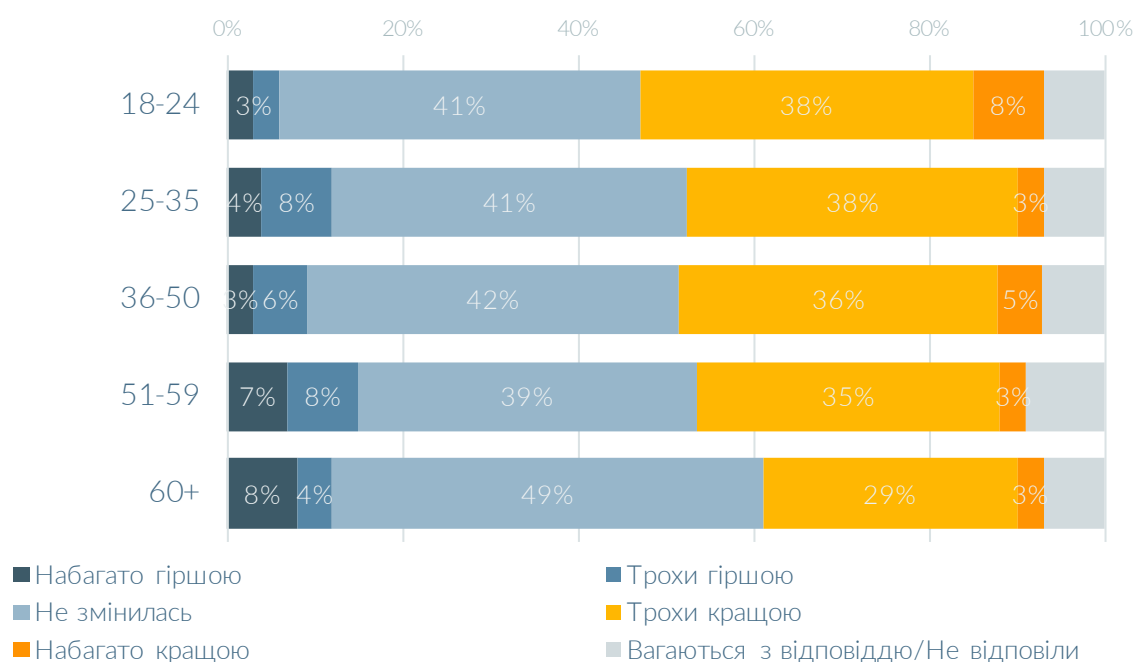
Простежуємо пряму залежність між рівнем обізнаності про децентралізаційну реформу та тим, як опитані оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. Так, що більше респонденти знають про реформу, то краще вони оцінюють зміни, які відбулися за останніх 2 роки.

Тож у структурі респондентів, які вважають, що робота органів місцевого самоврядування стала «набагато гіршою» або «трохи гіршою», більше половини (55% та 52% відповідно) тих, хто «взагалі нічого не знає» або «майже нічого не знає» про децентралізаційну реформу.

І навпаки, серед тих, хто вважає, що робота стала «трохи кращою», домінують ті, хто «знає деяку інформацію» або «усю необхідну інформацію» (63%). Ще яскравіше це помітно у структурі тих, для кого робота ОМС стала «набагато кращою», — серед них 86% респондентів «знають деяку» або «усю необхідну інформацію».

Серед тих, хто вважає, що нічого не змінилось, приблизно однакова кількість обізнаних («знають деяку інформацію» та «знають усю необхідну інформацію» — 48%) і необізнаних («майже нічого не знають» і «взагалі нічого не знають» — 49%) про реформу.

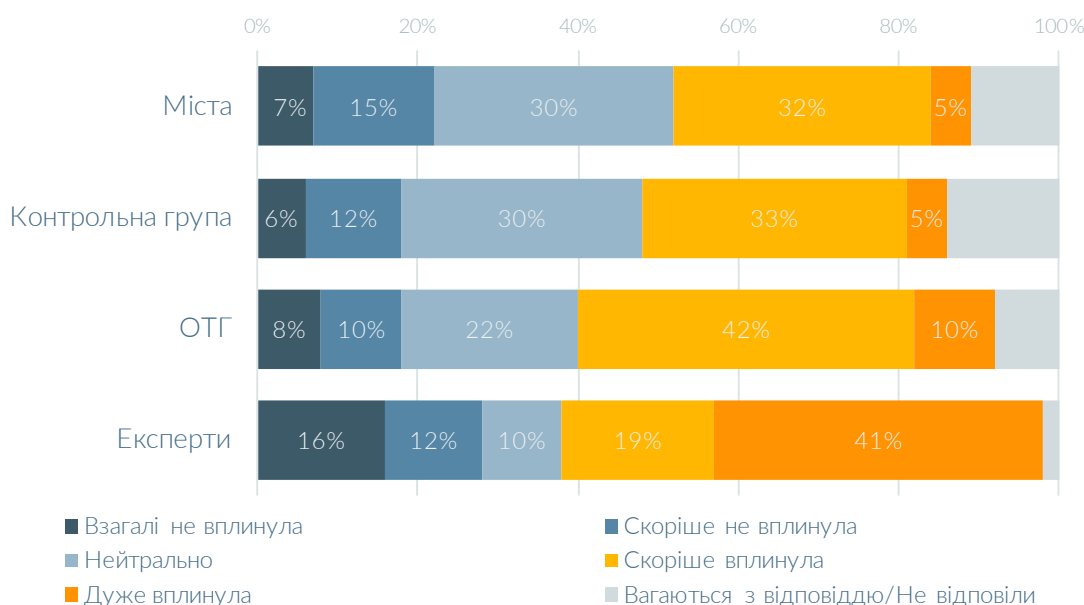
Фігура 5.9. Оцінка змін у роботі органів місцевого самоврядування серед різних вікових груп

Серед опитаних основної групи міст із збільшенням віку зростають критичні настрої і зменшується частка тих, хто помітив зміни на краще.

Так серед опитаних віком від 18 до 35 років – в середньому 44% тих, хто за останній рік помітив зміни на краще («трохи кращою» чи «набагато кращою») у роботі ОМС. Тоді як серед опитаних віком старше 50 років – таких в середньому 35%, що на 9 в.п. менше, ніж серед молоді.

Фігура 5.10. Вплив децентралізаційної реформи на розвиток міст

На думку опитаних, у містах у цілому вплив децентралізаційної реформи менш помітний, ніж в ОТГ.

У схвальних відгуках респонденти обох груп міст однакові — 37% в основній групі та 38% у контрольній вважають, що реформа «скоріше вплинула» чи «дуже вплинула» на розвиток їхнього міста. А ось серед жителів ОТГ та експертів таких абсолютна більшість. Так, 60% експертів і 52% опитаних в об'єднаних громадах вважають, що реформа «скоріше вплинула» або ж «дуже вплинула» на розвиток міста чи їхньої ОТГ.

Фігура 5.11. Вплив децентралізаційної реформи на розвиток міст, на думку респондентів основної групи

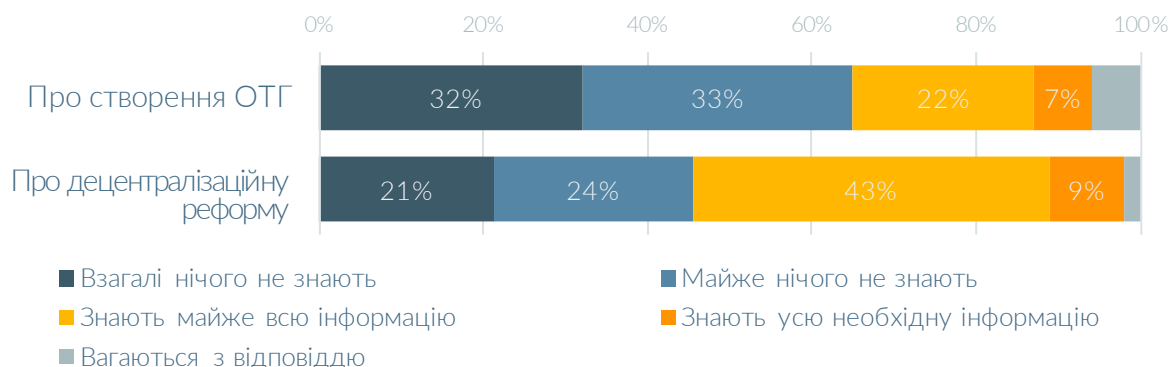
	Взагалі не вплинула	Скоріше не вплинула	Нейтрально	Скоріше вплинула	Дуже вплинула
Бориспіль	6%	9%	46%	28%	2%
Вінниця	7%	9%	29%	40%	8%
Київ	8%	8%	34%	33%	0%
Коростень	14%	6%	26%	31%	3%
Кривий Ріг	4%	24%	24%	33%	11%
Луцьк	6%	12%	28%	27%	3%
Павлоград	3%	31%	25%	35%	3%
Первомайськ	11%	13%	44%	21%	7%
Чернігів	0%	7%	31%	41%	7%
Чугуїв	8%	23%	19%	33%	4%

У Чернігові, де респонденти високо оцінили зміни в роботі органів місцевого самоврядування, найбільша частка (49%) тих, хто вважає, що децентралізаційна реформа вплинула на роботу ОМС, і в цьому ж місті найменше тих, хто не помітив («скоріше» та «взагалі») впливу реформи (7%).

Опитані з Вінниці, де найбільша частка добре поінформованих про реформу жителів, теж досить високо оцінили вплив реформи на роботу ОМС. Серед них 48% респондентів вважають, що реформа вплинула («скоріше вплинула» або «дуже вплинула») на роботу ОМС.

Найбільша частка тих, хто вважає, що децентралізаційна реформа не вплинула («скоріше не вплинула» та «взагалі не вплинула») на роботу ОМС, у Павлограді (34%), Чугуєві (31%) та Кривому Розі (28%).

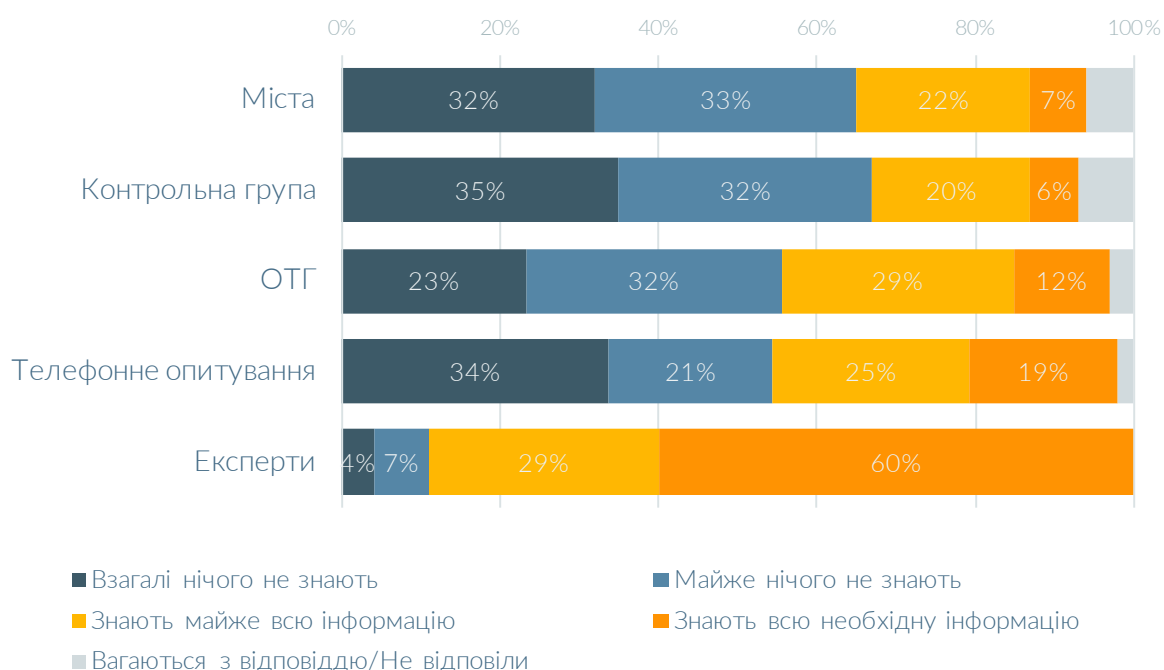
Фігура 5.12. Порівняння рівня обізнаності респондентів основної групи міст про створення ОТГ та децентралізаційну реформу

Порівняння відповідей респондентів основної групи міст стосовно поінформованості про децентралізаційну реформу та один з її складників — створення ОТГ — свідчить, що респонденти гірше орієнтуються в останньому питанні.

Так, 29% опитаних у містах основної групи знають майже всю або ж усю необхідну інформацію про створення ОТГ, тоді як про децентралізаційну реформу в цілому знають майже або ж усю необхідну інформацію більше половини опитаних — 52%.

Фігура 5.13. Поінформованість про створення ОТГ

Мусимо наголосити на низькому рівні обізнаності респондентів про створення ОТГ. Серед опитаних основної групи 65% «взагалі нічого не знають» або «майже нічого не знають» про створення ОТГ.

По-перше, це може бути пов'язане з тим, що міста наразі менш дотичні до об'єднаних територіальних громад у повсякденному житті, ніж, наприклад, села чи селища міського типу (адже за результатами всеукраїнського опитування, репрезентативного за типом усіх насе-

них пунктів, рівень обізнаності респондентів у питанні створення ОТГ вищий — 44% опитаних знають майже всю чи всю необхідну інформацію). По-друге, припускаємо, що саме словосполучення «об'єднана територіальна громада», як частина децентралізаційної реформи, менш згадуване в медійному просторі.

Натомість жителі об'єднаних громад краще поінформовані про створення ОТГ. Серед них 41% опитаних «знають майже всю» та «всю необхідну інформацію».

Ну і, звичайно, з огляду на професійну діяльність експертів серед них абсолютна більшість опитаних — 89% — тією чи іншою мірою знають «майже всю» та «всю необхідну інформацію».

Фігура 5.14. Поінформованість про створення ОТГ в основній групі міст

	Взагалі нічого не знають	Майже нічого не знають	Знають майже всю інформацію	Знають всю необхідну інформацію
Бориспіль	29%	44%	14%	4%
Вінниця	23%	43%	19%	1%
Київ	29%	27%	22%	17%
Коростень	39%	33%	20%	7%
Кривий Ріг	40%	28%	24%	7%
Луцьк	24%	28%	17%	8%
Павлоград	22%	33%	27%	6%
Первомайськ	28%	34%	24%	11%
Чернігів	44%	36%	16%	3%
Чугуїв	35%	26%	31%	7%

В усіх містах без винятків частка жителів, погано поінформованих щодо створення ОТГ, становить абсолютну більшість. Найменша частка погано поінформованих респондентів («майже нічого» та «взагалі нічого не знають») у Києві — 52%, Луцьку — 54% та Чугуєві — 57%.

При цьому в Чугуєві найбільша з-поміж інших міст частка тих, хто «знає майже всю» та «всю необхідну інформацію», — 39%. Окрім Чугуєва, ще в чотирьох містах (Вінниці, Павлограді, Луцьку, Кривому Розі) трохи більше третини опитаних знали «майже всю» та «всю необхідну інформацію».

Варто також підкреслити, що в усіх обласних центрах, окрім Вінниці, спостерігається найбільша частка тих, хто не зміг визначитися з відповіддю.

Фігура 5.15. Приналежність міста до ОТГ

	Міста	Контрольна група	ОТГ	Експерти (по основній групі міст)
Ні	31%	32%	12%	89%
Так	20%	15%	71%	9%
Вагаються з відповіддю	47%	51%	16%	2%
Не відповіли	1%	1%	0%	0%

Серед респондентів основної групи 20% вважають, що їхнє місто входить до ОТГ, ще 47% вагались із відповіддю. А серед експертів 9% вважають, що їхнє місто входить до ОТГ, ще 2% вагались із відповіддю. Як нам відомо, жодне з міст основної групи не входило до ОТГ на момент проведення опитування. Проте низький рівень обізнаності про створення ОТГ як містян, так і експертів у цілому підтверджує такі дані.

При цьому, як ми бачимо, навіть серед жителів уже створених ОТГ лише 71% опитаних знають про те, що їхній населений пункт входить до складу ОТГ.

Фігура 5.16. Участь у громадських слуханнях, обговореннях щодо створення ОТГ

	Міста
Не брали участі	90%
Брали участь, але не висловлювали свої думки	3%
Брали участь і висловлювали свою думку	2%
Вагаються з відповіддю	5%

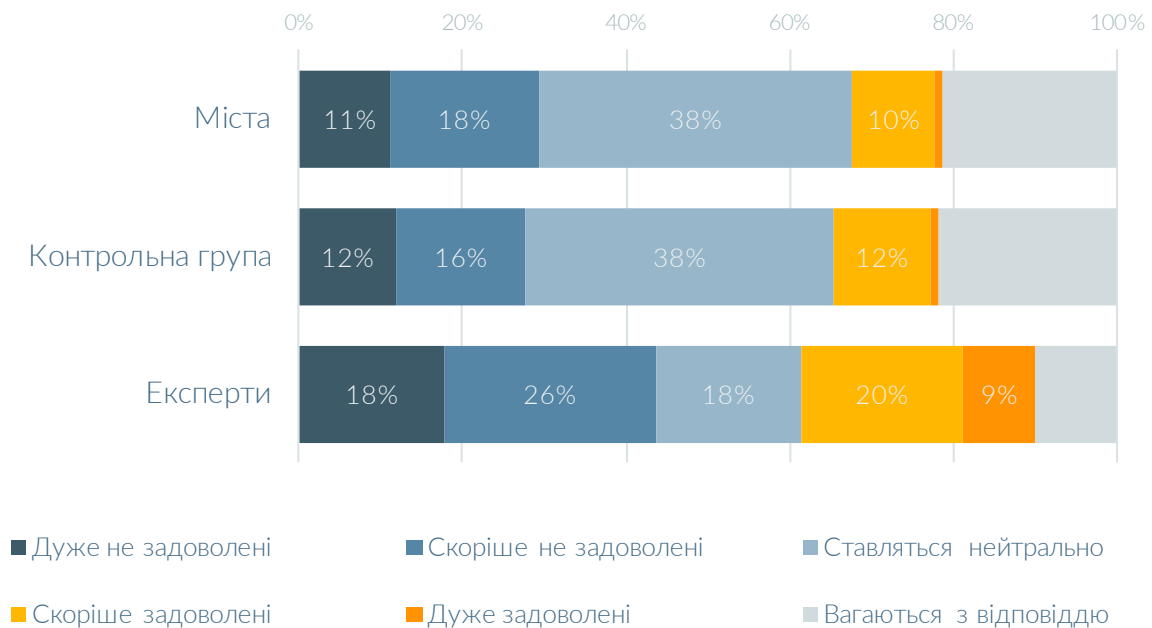
На додачу 5% опитаних в основній групі міст брали участь в громадських слуханнях чи обговореннях питання по створенню ОТГ у їхньому місті.

Фігура 5.17. Чи врахована при прийнятті рішень думка про створення ОТГ

	Міста
Не врахована	22%
Скоріше не врахована	37%
Скоріше врахована	39%
Врахована	2%
Вагаються з відповіддю	0%
Не відповіли	0%

Серед тих, хто відвідував слухання чи обговорення стосовно створення ОТГ, абсолютна більшість (59%) висловились про те, що їхня думка певною мірою не була врахована. Проте оскільки в слуханнях брали участь лише 5% опитаних містян, ці дані не є показовими, а саме питання може потребувати детальнішого вивчення.

Фігура 5.18. Рівень задоволення державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні

Через малу обізнаність про децентралізаційну реформу більшості респондентів основної та контрольної груп міст важко було оцінити рівень державної підтримки реформи на місцевому рівні. Опитані основної та контрольної груп міст схильні переважно нейтрально оцінювати державну підтримку впровадження реформи (38% в обох групах) або ж не змогли визначитись із відповіддю (21% та 22% у кожній групі). Ще 29% та 28% відповідно в обох групах певною мірою не задоволені державною підтримкою впровадження реформи. І лише 11% та 13% відповідно в обох групах певною мірою задоволені.

Натомість експертам було легше визначитись із полюсом своєї оцінки. Більшість експертів (46%) певною мірою не задоволені державною підтримкою. Третина (29%) певною мірою задоволені. І майже стільки ж (28%) ставляться нейтрально або вагаються з відповіддю.

Тож з погляду експертів сила і напрямки державної підтримки у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні потребують змін.

Найбільша частка не задоволених («скоріше не задоволені» та «дуже не задоволені») державною підтримкою в Первомайську — 46%. Ще в трьох містах таких було близько третини: у Борисполі — 36%, у Кривому Розі — 34% та 32% у Чугуєві. Найближчими за цим показником також виявились Павлоград і Київ — по 29% відповідно.

Натомість у Вінниці, де найбільша частка добре поінформованих про децентралізаційну реформу та тих, хто високо оцінив вплив реформи на роботу ОМС, і найбільша частка тих, хто задоволений державною підтримкою, — 20% («скоріше задоволені» та «дуже задоволені»). Подібний показник рівня задоволення спостерігається у Чернігові — 19%, Коростені — 16% та Луцьку — 16%.

Фігура 5.19. Рівень задоволення державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи в основній групі міст (серед усіх опитаних)

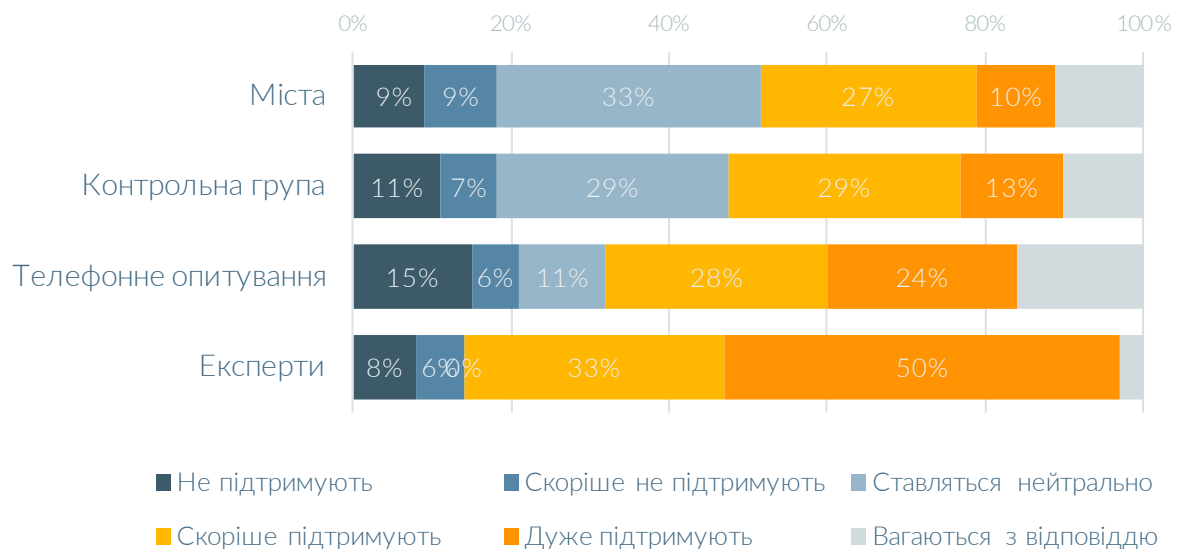
	Міста	Контрольна група	Експерти
Дуже не задоволені	11%	12%	18%
Скоріше не задоволені	18%	16%	26%
Ставляться нейтрально	38%	38%	18%
Скоріше задоволені	10%	12%	20%
Дуже задоволені	1%	1%	9%
Вагаються з відповіддю	21%	22%	10%

Фігура 5.20. Рівень задоволення державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи залежно від рівня поінформованості про децентралізаційну реформу

	Дуже не задоволені	Скоріше не задоволені	Ставляться нейтрально	Скоріше задоволені	Дуже задоволені
Бориспіль	15%	21%	43%	9%	0%
Чернігів	6%	10%	41%	15%	4%
Чугуїв	10%	22%	31%	5%	1%
Коростень	18%	7%	38%	14%	2%
Кривий Ріг	11%	23%	38%	7%	1%
Київ	11%	18%	39%	8%	0%
Луцьк	7%	12%	33%	14%	2%
Павлоград	1%	28%	35%	9%	2%
Первомайськ	26%	20%	43%	6%	0%
Вінниця	7%	18%	38%	19%	1%

При цьому в структурі респондентів, які дуже не задоволені чи скоріше не задоволені підтримкою реформи, переважають ті опитані, які мало поінформовані про децентралізаційну реформу. І навпаки, серед тих, хто скоріше задоволений чи дуже задоволений державною підтримкою у впровадженні реформи, переважають ті, хто більше поінформований. Тож, на перший погляд, проблема задоволення державною підтримкою прихована не в самому процесі підтримки, а в його медійному висвітленні.

Фігура 5.21. Підтримка впровадження децентралізаційної реформи

Та незважаючи на малу обізнаність опитаних щодо децентралізаційної реформи й низький рівень задоволення державною підтримкою, респонденти все ж переважно схильні підтримувати впровадження реформи. Особливо це помітно у всеукраїнському опитуванні (у якому присутня частка вже сформованих об'єднаних територіальних громад і тих, які готуються такими стати).

Тож у містах основної та контрольної груп майже третина опитаних нейтрально ставляться до впровадження децентралізаційної реформи (33% та 29% відповідно в кожній із груп). Ще трохи більше третини опитаних певною мірою підтримують впровадження реформи (37% та 42% у кожній із груп відповідно).

У всеукраїнському опитуванні частка схвальних відгуків зростає, як уже було сказано. Так, лише 11% опитаних по всій країні ставляться до реформи нейтрально. І абсолютна більшість (52%) респондентів цієї групи певною мірою підтримують впровадження децентралізаційної реформи.

Експерти з-поміж усіх груп найкраще визначились зі своєю позицією, і 88% з них висловили підтримку впровадженню децентралізаційної реформи.

Найбільше симпатиків («скоріше підтримують» і «дуже підтримують») децентралізаційної реформи у Вінниці та Кривому Розі — по 49%. Трохи менше — в Чернігові (45%) та Павлограді (43%).

Найбільша ж частка тих, хто реформу не підтримує («скоріше не підтримує» та «не підтримує»), у Борисполі — 26%.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»

Отже, більшість респондентів основної групи не мають майже ніякої інформації про децентралізаційну реформу. Лише 9% зазначили, що «знають усю необхідну інформацію». В ОТГ рівень поінформованості ще менший. Цікаво, що респонденти по країні в цілому майже на 10 відсоткових пунктів краще за окремі групи міст поінформовані про реформу. При цьому абсолютна більшість експертів (66%) знають усю необхідну інформацію про децентралізацію.

Існує пряма кореляція між зацікавленням респондентів національною політикою та їхньою поінформованістю про децентралізаційну реформу. Що більше опитані цікавляться політикою, то краще вони поінформовані про децентралізаційну реформу.

Для більшості респондентів основним джерелом інформації про децентралізацію є ЗМІ (газети, радіо, телебачення), інтернет-ресурси та родичі, колеги, знайомі.

Респонденти в цілому схвально оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. При цьому найкраще оцінюють зміни в роботі ОМС жителі об'єднаних територіальних громад. Експерти більш оптимістично оцінюють результати своєї роботи, аніж звичайні громадяни. Так, серед експертів майже третина (29%) тих, хто вважає, що ОМС стали працювати набагато краще, тоді як серед жителів міст таких лише 4%.

Є пряма залежність між рівнем обізнаності про децентралізаційну реформу та тим, як опитані оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування: що більше респонденти знають про реформу, то краще вони оцінюють зміни, які відбулися за останніх 2 роки.

29% опитаних у містах основної групи знають усю необхідну інформацію про створення ОТГ, про децентралізаційну реформу знають 52%. Жителі об'єднаних громад краще поінформовані про створення ОТГ. Серед них 41% «знають майже всю» та «усю необхідну інформацію». Експерти виявились групою, найбільш обізнаною з ОТГ, — 89% заявили, що знають усю необхідну інформацію.

Жодне з міст основної групи не входило до ОТГ на момент проведення опитування. Проте це не завадило 20% респондентів вважати, що їхнє місто входить до ОТГ, а ще 47% вагались із відповіддю. При цьому серед експертів 9% вважають, що їхнє місто входить до ОТГ, ще 2% вагались із відповіддю.

Більшості респондентів ОГ важко було оцінити рівень державної підтримки реформи на місцевому рівні. Переважно опитані схильні нейтрально оцінювати державну підтримку впровадження реформи (38%) або ж не змогли визначитись із відповіддю (21%). Більшість експертів (46%) певною мірою не задоволені державною підтримкою.

Цікаво, що респонденти, які не задоволені підтримкою реформи, здебільшого мало поінформовані про децентралізаційну реформу. І навпаки, серед задоволених переважають ті, хто більше поінформований.

Незважаючи на все вищезазначене, респонденти схильні підтримувати впровадження реформи (37%). Особливо це помітно у всеукраїнському опитуванні (52% підтримки). Найбільша підтримка реформи — у групи експертів (88%).

ВИСНОВКИ ДО ГЛАВИ «МІСТА»

Найбільшими оптимістами при оцінці діяльності місцевої влади виявились експерти. Як і є представниками цієї самої місцевої влади. Респонденти основної групи міст бачать не таку радісну картину. При цьому критичні настрої в ОГ більші, ніж у середньому по країні. Хоча порівняно з 2014 роком рівень оцінки в основній групі майже не змінився.

Говорячи про активність громадян при взаємодії з місцевими органами влади, експерти знову малювали райдужну ситуацію, яка дещо не відповідає дійсності. Адже самі респонденти доволі низько оцінили власну активність. Найбільш популярною формою виявились звернення до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами та скаргами. До влади звертались 20% респондентів. Порівняно з 2014 роком сьогодні респонденти стали активніше звертатись до представників місцевої влади з заявами, брати участь у громадських слуханнях, в обговоренні місцевої політики через Інтернет. У середньому по країні громадяни брали більш активну участь у зустрічах з депутатами міськрад, ніж респонденти основної групи. Значна частка респондентів голосували на виборах (75%). Цей показник вищий, ніж у середньому по країні. Порівняння з результатами опитування 2014 року свідчить, що кількість респондентів, які голосували на виборах, зменшилась на 11 в. п. — з 86% до 75%, а кількість тих, хто бойкотував вибори, трохи зросла — з 4% до 7%.

При цьому більшість респондентів цікавляться політичними подіями. Жвавий інтерес викликає національна політика, а найменший — міжнародна. Найбільш зацікавленою в політичній ситуації на різних рівнях виявилась вікова група 60+. Найменше цікавиться політичними подіями молодь віком 18–24 роки. За економічним показником найбільш зацікавленою в усіх рівнях політики виявилась група респондентів, які оцінюють своє матеріальне становище як задовільне. За типом зайнятості найбільш зацікавленими в усіх рівнях політики виявились пенсіонери, найменш зацікавленими — студенти й безробітні. Респонденти, які не перебувають у жодній громадській або політичній організації, показують значно меншу зацікавленість, ніж респонденти, які є членами будь-яких утворень. Рівень зацікавленості місцевою політикою в основній групі незначно перевищує середній рівень по країні.

Найпопулярнішим джерелом отримання інформації про діяльність місцевої влади виявилось телебачення, хоча порівняно з 2014 роком частка тих, хто отримує новини про місцеву владу з телевізора, зменшилась на 11 в. п. Серед інтернет-джерел найбільшою популярністю користуються новинні сайти. Частка респондентів, які взагалі не отримують відомостей про діяльність органів місцевого самоврядування, порівняно з 2014 роком зросла на 6 в. п. і становить 12%.

Серед опитаних переважають середні оцінки об'єктивності ЗМІ щодо висвітлення діяльності місцевої влади. Можна зробити припущення, що респонденти майже всіх міст ототожнюють діяльність міської ради та міського голови, адже середні бали по обох місцевих органах влади збігаються. Порівняно з 2014 роком оцінки об'єктивності ЗМІ при висвітленні роботи місцевої влади показали зменшення.

Рівень довіри респондентів до місцевих і центральних органів влади є доволі низьким. При цьому рівень довіри до органів місцевого самоврядування вищий, ніж до центральної влади. Порівняно з 2014 роком рівень довіри до органів влади зменшився, крім поліції, чий середній бал трохи зріс. Найбільше впала довіра до президента. У середньому по країні панують більш оптимістичні настрої щодо органів влади, аніж в основній групі.

Серед респондентів поширений песимізм щодо їхньої здатності впливати на прийняття рішень на місцевому рівні. При цьому експерти знову виявились найбільшими оптимістами. Так, тільки 10% експертів вважають, що громадяни взагалі не впливають на прийняття рішень. Водночас серед громадян тих, хто цього впливу не відчуває, набралось 75%. Порівняно з 2014 роком відбулись незначні зміни.

Головною перепорою для здійснення впливу на місцеву владу, на думку громадян, є упевненість, що їхні дії не принесуть бажаного результату, і брак часу. 14% респондентів заявили, що їх взагалі не цікавить можливість впливати на прийняття рішень. Порівняно з 2014 роком поменшало тих, кому впливати на процес прийняття рішень заважала зневіра у власних силах.

Майже половина респондентів вважають, що громадяни мають змогу донести свою думку до представників місцевої влади. Порівняно з 2014 роком зросла кількість громадян, які вважають, що громадянам донести свою думку до місцевої влади нескладно або є незначні обмеження.

Більшість респондентів вважають, що їхня думка не буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою. І знов оптимістичнішими виявились експерти — 68% переконані, що думка громадян міста буде врахована при прийнятті рішень. Порівняно з 2014 роком не відбулось значних змін.

Більшість респондентів основної групи не мають майже ніякої інформації про децентралізаційну реформу. В ОТГ рівень поінформованості ще нижчий. Цікаво, що респонденти по країні в цілому майже на 10 відсоткових пунктів краще за окремі групи міст поінформовані про реформу. При цьому абсолютна більшість експертів знають усю необхідну інформацію про децентралізацію.

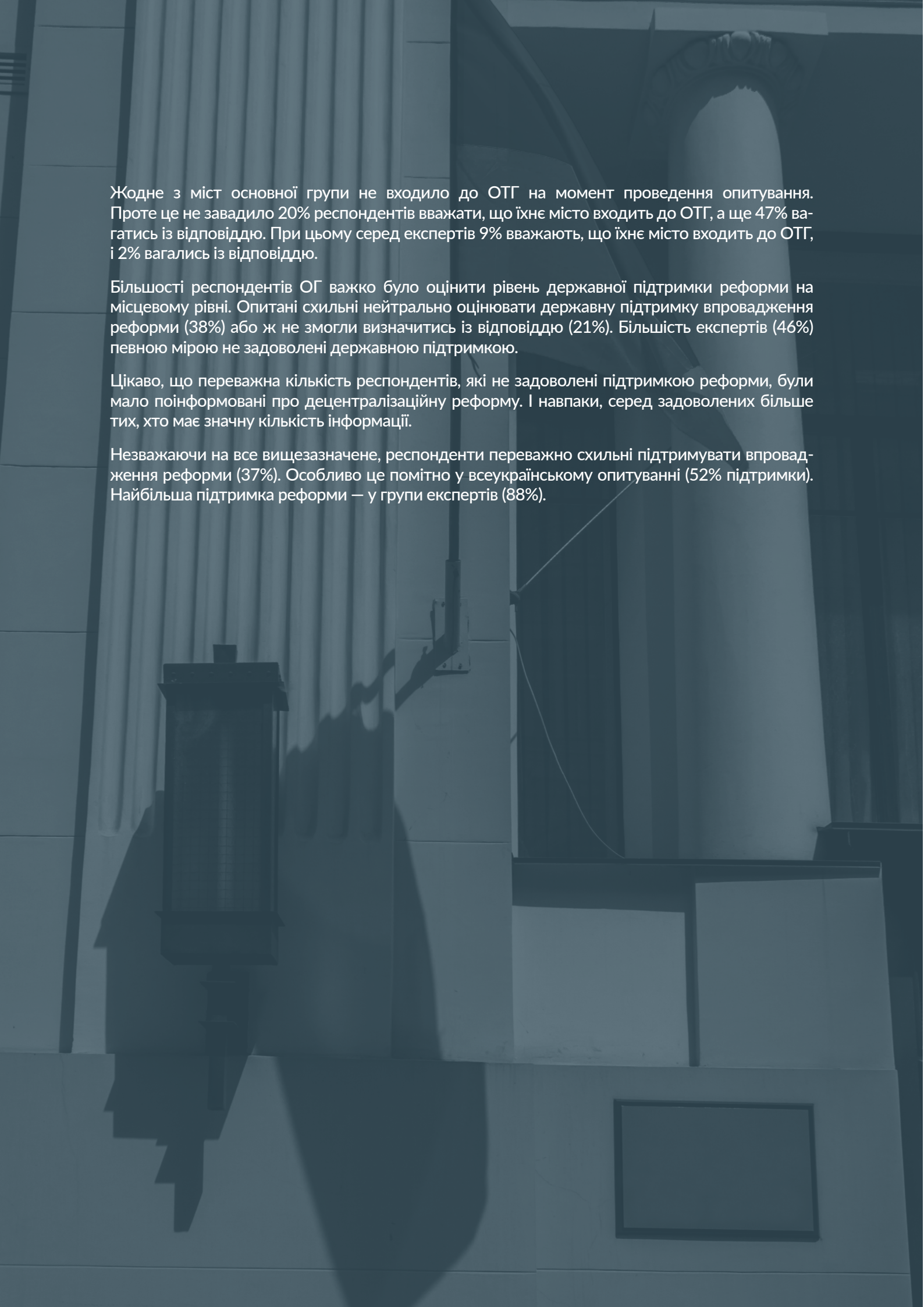
Існує пряма кореляція між зацікавленням респондентів національною політикою та їхньою поінформованістю про децентралізаційну реформу. Що більше опитані цікавляться політикою, то краще вони поінформовані про децентралізаційну реформу.

Для більшості респондентів основним джерелом інформації про децентралізацію є ЗМІ (газети, радіо, телебачення), інтернет-ресурси та родичі, колеги, знайомі.

Респонденти в цілому схвально оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. При цьому вищу оцінку дають жителі об'єднаних територіальних громад. Експерти більш оптимістично оцінюють результати своєї роботи, аніж звичайні громадяни.

Є пряма залежність між рівнем обізнаності про децентралізаційну реформу та тим, як опитані оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. Так, що більше респонденти знають про реформу, то краще вони оцінюють зміни, які відбулися за останніх 2 роки.

29% опитаних у містах основної групи знають усю необхідну інформацію про створення ОТГ, про децентралізаційну реформу знають 52%. Жителі об'єднаних громад краще поінформовані про створення ОТГ. Серед них 41% «знають майже всю» та «усю необхідну інформацію». Експерти виявились найбільш обізнаною про ОТГ групою — 89% заявили, що знають усю необхідну інформацію.

Жодне з міст основної групи не входило до ОТГ на момент проведення опитування. Проте це не завадило 20% респондентів вважати, що їхнє місто входить до ОТГ, а ще 47% вагались із відповіддю. При цьому серед експертів 9% вважають, що їхнє місто входить до ОТГ, і 2% вагались із відповіддю.

Більшості респондентів ОГ важко було оцінити рівень державної підтримки реформи на місцевому рівні. Опитані схильні нейтрально оцінювати державну підтримку впровадження реформи (38%) або ж не змогли визначитись із відповіддю (21%). Більшість експертів (46%) певною мірою не задоволені державною підтримкою.

Цікаво, що переважна кількість респондентів, які не задоволені підтримкою реформи, були мало поінформовані про децентралізаційну реформу. І навпаки, серед задоволених більше тих, хто має значну кількість інформації.

Незважаючи на все вищезазначене, респонденти переважно схильні підтримувати впровадження реформи (37%). Особливо це помітно у всеукраїнському опитуванні (52% підтримки). Найбільша підтримка реформи — у групі експертів (88%).

ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ

6. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

6.1. ІНТЕРЕС ДО ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ

У дослідженні громадської думки про діяльність органів місцевого самоврядування та їхню співпрацю з громадськістю брали участь мешканці дванадцяти ОТГ.

За питанням, що стосувалося **загального рівня зацікавленості політичним життям**, зацікавлених і відсторонених від політичного життя серед мешканців ОТГ було приблизно порівну. Варто підкреслити, що рівень зацікавленості в респондентів майже однаковий і щодо місцевої, і щодо національної та міжнародної політик. Таке ставлення характерне не лише для мешканців ОТГ: схожий розподіл ми спостерігаємо і серед відповідей респондентів, які мешкають у містах, та учасників опитування з контрольної групи.

Фігура 6.1. Частка респондентів, які цікавляться різними видами політики, за населеними пунктами за сумою варіантів відповідей «Скоріше цікавлюсь» і «Дуже цікавлюсь»

ОТГ	Місцева політика	Національна політика	Міжнародна політика
Білозірська	47%	48%	45%
Великокопанівська	34%	32%	22%
Засульська	51%	57 %	49%
Недобоївська	52%	56%	52%
Новоукраїнська	31%	24 %	23%
Носівська	63%	61%	57%
Пирятинська	58%	63%	61%
Піщанська	42 %	42%	46%
Решетилівська	58%	55%	55%
Слобожанська	43%	48%	43%
Солонянська	61%	57%	49%
Старосалтівська	36%	40%	41%

За даними всеукраїнського телефонного опитування, рівень інтересу респондентів до місцевої політики сягає 44% (сума відповідей «скоріше цікавлюсь» і «дуже цікавлюсь»). Вісім з дванадцяти ОТГ, що брали участь у нашому дослідженні, мають вищі показники. Отже, у більшості з обстежених ОТГ зацікавленість політикою в місцевих мешканців вища за середню по країні.

За окремими ОТГ найвищі показники зацікавленості кожним з представлених рівнів політики — місцевим, національним, міжнародним — зафіксовані в Пирятинській та Носівській ОТГ. За рівнем зацікавленості місцевою політикою лідерство з цими ОТГ також розділяють Солонянська та Решетилівська ОТГ з показниками 61% і 58% відповідно. Похибка вибірки дослідження, що становить 6%, дає змогу розділити умовне перше місце в цьому рейтингу між названими громадами. Найменший показник зацікавленості місцевою політикою — в опитаних мешканців Новоукраїнської ОТГ (31%), у якій зафіксований і найнижчий показник зацікавленості респондентів національною політикою — 24%. Найнижчий показник зацікавленості міжнародною політикою у 22% належить Великокопанівській ОТГ.

Варто знову зауважити, що наявні розбіжності між конкретними ОТГ не змінюють загальної картини, і середні показники зацікавленості місцевою, національною та міжнародною політиками в цілому відображають спільні тенденції. Найбільша різниця в показниках зацікавленості політикою місцевого та національного рівня — 7 в. п. Але зазначимо, що в половині ОТГ, які брали участь у дослідженні, переважав інтерес до місцевої політики, а в іншій половині — інтерес до національної.

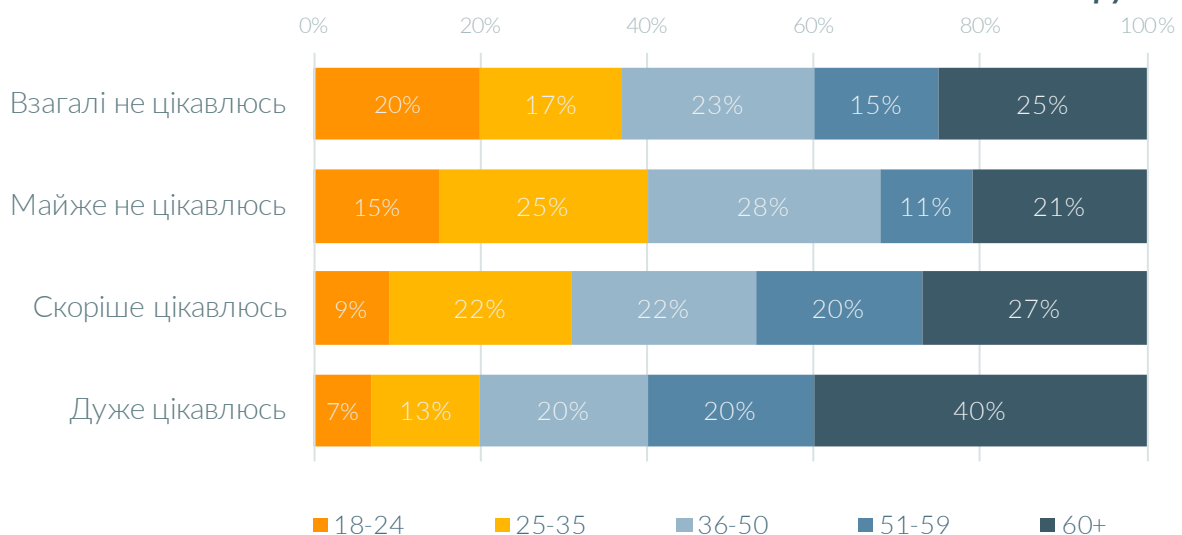
У випадку з міжнародною політикою результат більш категоричний. Максимальна різниця в показниках зацікавленості політикою місцевого та міжнародного рівнів (12 в. п.) спостерігається у двох ОТГ на користь місцевої політики — Солонянській і Великокопанівській ОТГ.

І лише в трьох ОТГ респонденти частіше проявляли підвищений інтерес до міжнародної політики, а не до місцевої — Пирятинській, Піщанській та Старосалтівській.

Таку перевагу показників інтересу до місцевої та національної політик можна пояснити актуальністю проблем щоденного існування у місці проживання громади, а проблеми ці сьогодні вирішуються саме на місцевому й національному рівнях.

Також ми можемо створити соціальний портрет опитаних мешканців ОТГ, що цікавляться місцевою політикою. З великим відривом від інших вікових груп серед них традиційно переважають мешканці віком 60 і більше років: 40% респондентів такого віку зазначили, що вони дуже цікавляться місцевою політикою. Серед трохи молодших вікових груп (51–59 і 36–50 років) таких респондентів значно менше — по 19%. Ще менше їх серед респондентів, які представляють молодь громади: у віковій групі 25–35 років такі відповіді дають 12% респондентів, а у віковій групі 18–24 найменший показник — 6%.

Фігура 6.2. Частка респондентів, які цікавляться місцевою політикою, за віковими групами

Також не дивно, що більшість респондентів, які цікавляться місцевою політикою, мають вищу чи незакінчену вищу освіту. Якщо порівняти відповіді респондентів саме за освітніми групами, то помітно, що 59% респондентів з вищою освітою виявляють інтерес до місцевої політики, і це єдина освітня група, у якій зацікавленість місцевою політикою переважає над відсутністю інтересу. Також високий показник інтересу до політики демонструє група респондентів із середньою спеціальною освітою. У відповідях респондентів цих двох освітніх груп ми бачимо вищі показники зацікавленості всіма трьома рівнями політики, ніж в інших освітніх групах.

Фігура 6.3. Частка респондентів, які цікавляться місцевою політикою, за рівнем освіти

	Неповна середня	Повна середня	Середня спеціальна	Вища / незакінчена вища	Науковий ступінь
Місцева політика	30%	38%	48%	59%	25%
Національна політика	30%	38%	51%	58%	25%
Міжнародна політика	33%	36%	47%	54%	0%

Матеріальне становище респондентів таке: більшість опитаних мешканців ОТГ (48%) віднесли себе до групи з важким матеріальним становищем, обравши варіант відповіді «постійно бракує коштів», ще 36% охарактеризували свій матеріальний стан словами «важко, але вистачає». Тому і в загальному розподілі відповідей зацікавлені політикою респонденти, що перебувають у скрутному матеріальному становищі, переважають. Але якщо подивитися на розподіл зацікавлених і незацікавлених у політиці респондентів усередині різних майнових груп, то побачимо, що найбільш зацікавленою всіма рівнями політики виявилась група респондентів, які оцінюють своє матеріальне становище як задовільне («грошей у цілому вистачає»).

Напевно, це пояснюється тим, що найбільше зацікавленими в політиці є підприємці, вони економічно активні, але при цьому й чутливі до актуальних політичних тенденцій і безпосередньо залежні від рішень місцевої та державної влади. Кількісно другою групою політично зацікавлених традиційно є пенсіонери. Найменшу зацікавленість політикою продемонстрували опитані студенти.

Фігура 6.4. Частка респондентів, які цікавляться місцевою політикою, за типом зайнятості

	Наймані працівники	Підприємці	Безробітні	Студенти	Пенсіонери
Місцева політика	47%	62%	40%	33%	57%
Національна політика	48%	64%	40%	35%	56%
Міжнародна політика	43%	56%	37%	33%	54%

Громадська активність — це також вагомий фактор зацікавленості політичними подіями: респонденти, які перебувають у якійсь громадській або політичній організації, показують значно більшу зацікавленість політикою, ніж респонденти, які не є членами таких організацій. Хоча навіть за такого членства частина респондентів зазначили, що не цікавляться політикою.

Порівняння результатів опитування мешканців ОТГ з результатами опитування експертів свідчить про те, що експерти демонструють дуже високий рівень зацікавленості місцевою політикою — 97%, і це зрозуміло, оскільки політика є сферою їхньої професійної діяльності.

Результати опитування мешканців ОТГ і результати всеукраїнського телефонного опитування дуже подібні, що вкотре підтверджує: приналежність до будь-якого типу населеного пункту не впливає на прояв зацікавлення місцевою політикою, визначальними тут є безпосередньо конкретна ситуація в окремих населених пунктах та особливості роботи місцевої влади в них.

Отже, розглянувши інтерес мешканців обстежених ОТГ до політичного життя, ми фіксуємо його досить високий рівень. Зауважимо, що інтерес до місцевої політики в більшості випадків не поступається інтересу до національної чи міжнародної політики, а в окремих випадках і переважає, що підкреслює усвідомлення великого значення місцевої політики в житті мешканців ОТГ. За окремими групами респондентів найбільш зацікавленими в місцевому політичному житті є літні люди від 60 років і старші, респонденти з вищою чи незакінченою вищою та середньою спеціальною освітою. Серед респондентів з різним типом зайнятості підприємці виявляли інтерес до політики частіше за інші групи, включаючи пенсіонерів.

6.2. ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Оцінюючи діяльність місцевої влади, переважна більшість мешканців ОТГ, у яких проводилось дослідження, називали такі **позитивні характеристики роботи місцевої влади** своїх ОТГ:

- половина респондентів, а саме 51%, повідомили, що зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади в їхньому місті;
- 54% респондентів зазначили, що представники місцевої влади дослухаються до думки громадян, і так само вважають 81% опитаних експертів;
- 51% респондентів заперечили, що в їхніх ОТГ за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати;
- і загалом 57% у цілому задоволені тим, як працює місцева влада їхніх ОТГ.

Цікавим є співвідношення відповідей респондентів з приводу інформування їх місцевою владою про результати її роботи: так, 50% мешканців ОТГ говорять про те, що представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються місцевою владою, але лише 40% вважають, що представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків. Можливо, саме недостатність інформування про бюджетні витрати не дає визначитись 35% респондентів у питанні, чи ефективно місцева влада розподіляє бюджетні кошти й інші ресурси для задоволення потреб громадян.

Фігура 6.5. Оцінка респондентами діяльності місцевої влади. Частина 1

	Не погоджуюсь [*]	Погоджуюсь ^{**}
Зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади в вашому місті	41%	51%
Представники місцевої влади добре інформують громадян про актуальні питання, які обговорюються в міській раді	39%	50%
Ви маєте можливості впливати на рішення місцевої влади	72%	20%
Місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами	42%	34%
У вашому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян	36%	54%
Вас у цілому задовольняє, як працює місцева влада в вашому місті	34%	56%
У вашому місті за отримання адміністративних послуг потрібно неофіційно платити або доплачувати	51%	22%

^{*}Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуюсь» та «Повністю не погоджуюсь»

^{**}Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуюсь» та «Повністю погоджуюсь»

Також ми склали перелік **негативних характеристик роботи місцевої влади**, на які звертають увагу більшість опитаних мешканців ОТГ:

- 48% респондентів погодились, що в їхній громаді інтереси місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення, хоча з такою оцінкою погоджуються лише 39% опитаних нами експертів;
- 43% мешканців вважають, що представники місцевої влади зловживають своїм становищем для особистої вигоди;
- 42% респондентів не погодились із тим, що місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами.

Фігура 6.6. Оцінка респондентами діяльності місцевої влади. Частина 2

	Не погоджуюсь*	Погоджуюсь**
У вашому населеному пункті інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення	38%	48%
Представники місцевої влади зловживають своїм становищем для особистої вигоди	41%	43%
Представники місцевої влади добре інформують громадян про те, на що витрачені гроші платників податків	46%	39%
Місцева влада оперативно обґрунтовує свої політичні рішення перед громадянами	42%	34%
Місцева влада ефективно розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян	31%	34%

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуюсь» і «Повністю не погоджуюсь»

**Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуюсь» і «Повністю погоджуюсь»

Варто зазначити, що понад 65% експертів наголосили на доброму рівні інформованості громадян і про актуальні питання, що обговорюються в міській раді, і про витрачені гроші платників податків. Також 71% експертів вважають, що розподіл місцевою владою бюджету й інших ресурсів для задоволення потреб громадян є ефективним. Напевно, їхня причетність до політичного життя громади дає їм можливість помічати як політичні рішення місцевої влади, так і всі шляхи інформування місцевої громади про них, але, на жаль, ця ж причетність є перепорою при критичному оцінюванні того, наскільки це інформування досягає кінцевого адресата.

Також цікавою є виявлена **перевага прагматизму над ідеологічними прагненнями** у відповідях респондентів. Так, більшість респондентів (46%) зазначили, що для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі. А 50% респондентів упевнені, що місцева демократія не так важлива, якщо послуги надаються якісно.

Але найбільш контрастним розподілом відповідей на запропоновані для оцінки судження характеризується питання **власного політичного впливу** респондентів. Так, абсолютна їх більшість — 52% — повністю заперечили твердження, що вони мають можливість впливу на рішення місцевої влади. Хоча варто зауважити: за даними всеукраїнського опитування, таких респондентів трохи більше — 66%.

Фігура 6.7. Оцінка респондентами діяльності місцевої влади. Частина 3

	Не погоджуюсь*	Погоджуюсь**
Для діяльності місцевої влади не має значення, яка партія перебуває при владі	31%	46%
Місцева демократія не так важлива, якщо послуги надаються якісно	26%	50%

*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше не погоджуюсь» і «Повністю не погоджуюсь»

**Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше погоджуюсь» і «Повністю погоджуюсь»

Отже, більшість опитаних мешканців ОТГ задоволені тим, як працює місцева влада їхньої громади. Більшість респондентів стверджують, що можуть покластися на обіцянки представників місцевої влади в їхніх населених пунктах і що представники влади дослухаються до думки громадян. Також більшість заперечили необхідність неофіційної чи додаткової плати за адміністративні послуги у своїх містах.

Але поряд з позитивними оцінками велика частина респондентів указали й на проблемні моменти: переважання інтересів місцевої влади над інтересами більшості населення громади, зловживання представниками місцевої влади своїм службовим становищем, відсутність оперативного обґрунтування владою своїх політичних рішень перед громадянами. Власне процес інформування владою громадян респонденти сприймають неоднозначно — інформуванням громадян про актуальні питання, що обговорюються в місцевій раді, більшість респондентів задоволені, а ось у питанні інформування про бюджетні витрати вони бачать велику кількість недоліків. Можливо, саме через недостатність інформування про бюджетні витрати третина респондентів не змогли визначитись у питанні, чи ефективно місцева влада розподіляє бюджетні кошти й інші ресурси для задоволення потреб громадян

6.3. ПОЛІТИЧНА АКТИВНІСТЬ

Рівень політичної активності опитаних мешканців ОТГ є значно стриманішим, аніж рівень зацікавленості й готовності стежити за політичними подіями. За жодною з форм політичної активності він не перевищує третини респондентів. Також за окремими формами активності можна зіставити його з рівнем політичної активності українців загалом, з опорою на результати всеукраїнського телефонного опитування. І ми бачимо, що всі показники по ОТГ є меншими за всеукраїнські. Особливо ця різниця відчутна в питаннях відвідування семінарів, «круглих столів», конференцій, консультацій за участю експертів, представників громадських організацій, зацікавлених груп та обговорення політики місцевої влади через Інтернет — різниця між показниками по ОТГ та по Україні в п'ять разів і у два рази відповідно. Це може пояснюватись нестачею популярних громадських дискусійних майданчиків у громадах та непоширеністю в ОТГ Інтернету саме як технології громадської активності.

Фігура 6.8. Рівень політичної активності громадян протягом останніх 12 місяців, частка ствердних відповідей

Вид активності	ОТГ	Всеукраїнське опитування
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	19%	28%
Робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації	7%	-
Брали участь у громадських слуханнях	16%	-
Підписували петицію	7%	-
Особисто збирали підписи	5%	-
Виголошували політичну промову	2%	-
Поширювали листівки з політичним змістом	4%	-
Брали участь у загальних зборах громад	18%	-
Брали участь у висуненні місцевих ініціатив	9%	-
Брали участь у громадських обговореннях важливих рішень органів влади, проектів нормативно-правових актів	6%	-
Брали участь у громадських експертизах діяльності місцевої влади	2%	-
Брали участь у семінарах, «круглих столах», конференціях, консультаціях за участю експертів, представників громадських організацій, зацікавлених груп	4%	20%
Брали участь в опитуваннях з актуальних місцевих питань	8%	-
Брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет	5%	12%
Ходили на зустріч громадян з головою ОТГ	33%	-
Ходили на зустріч громадян з депутатами місцевої ради	28%	34%
Брали участь у демонстраціях, страйках, протестних акціях	5%	9%

На перший погляд могло б здатися, що невисока впевненість у результативності власних політичних дій зумовлює й невисокий рівень політичної активності мешканців обраних ОТГ. Але варто зауважити, що суттєва частина респондентів, які заперечують свій вплив на рішення місцевої влади, все ж таки зізнаються, що брали участь у різних формах політичної активності протягом останнього року. У таблиці ми вибрали найпопулярніші види політичної активності серед опитаних мешканців ОТГ і бачимо, що в усіх випадках серед них більше третини респондентів саме таких розчарованих активістів. Можемо припустити, що таким чином їх міг налаштувати певний невдалий попередній досвід.

Фігура 6.9. Відсоток респондентів, які заперечують свій вплив на рішення місцевої влади, серед респондентів, які здійснювали різні форми політичної активності за останні 12 місяців

Вид активності	
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	49%
Брали участь у громадських слуханнях	34%
Брали участь у загальних зборах громад	37%
Ходили на зустріч громадян з головою ОТГ	46%
Ходили на зустріч громадян з депутатами місцевої ради	44%

У наявній структурі політичної активності серед різних форм прояву себе в політичному полі переважають ті, що потребують меншого рівня ініціативи та відповідальності. Так, найбільше респондентів повідомили, що ходили на зустрічі громадян з головою ОТГ, 28% опитаних ходили на зустрічі громадян з депутатами місцевої ради, 18% брали участь у загальних зборах громад, 16% — у громадських слуханнях. До речі, найбільше опитаних експертів називали саме таку форму активності громадян ефективною при взаємодії з владою (63%).

Серед більш активних форм політичної участі лідирують звернення до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами — до цієї форми активності звертались 19% опитаних мешканців ОТГ, а 58% експертів назвали ефективною таку форму взаємодії громадян з владою. Ще 9% респондентів брали участь у висуненні місцевих ініціатив, 7% робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації, а 5% брали участь у демонстраціях, страйках чи протестних акціях. Ефективність останніх лише 8% експертів оцінюють позитивно.

В окремих ОТГ інтенсивність звернення до зазначених форм політичної активності різна. Зустрічі громадян з депутатами місцевої ради та головою ОТГ відвідували близько половини опитаних мешканців Старосалтівської, Засульської, Солонянської та Білозірської ОТГ. Звернення до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами частіше за інших подавали респонденти Білозірської та Засульської ОТГ. Респонденти Великокопанівської ОТГ частіше за інших опитаних мешканців ОТГ робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації. Цікаво, що респонденти Солонянської ОТГ за останній рік частіше за інших поширювали листівки з політичним змістом — різниця за цим показником з кожною іншою ОТГ, яка брала участь у дослідженні, становить не менше ніж 19 в. п. Можливо, це пов'язане з якоюсь масштабною політичною кампанією, що відбувалась останнім часом у громаді.

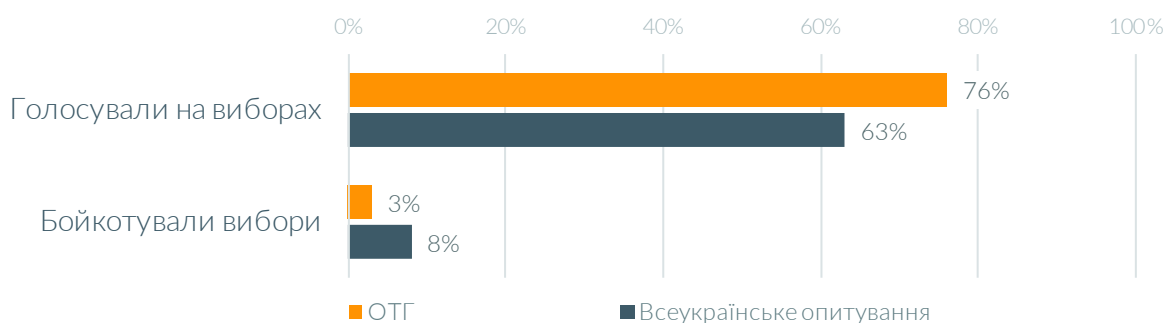
Фігура 6.10.Форми політичної участі респондентів в ОТГ

	Білозерська, %	Великокопанівська, %	Засульська, %	Недобойська, %	Новоукраїнська, %	Носівська, %	Пирятинська, %	Піщанська, %	Решетилівська, %	Слобожанська, %	Солонянська, %
Звертались до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами	31	14	27	19	14	23	23	11	12	14	11
Робили запити до місцевої влади на отримання публічної інформації	6	12	4	5	11	12	4	5	3	5	4
Брали участь у громадських слуханнях	26	13	31	13	6	10	9	7	9	12	45
Підписували петицію	7	15	6	2	5	12	9	3	3	5	9
Особисто збирали підписи	2	5	5	1	8	7	2	5	3	7	7
Виголошували політичну промову	0	7	2	1	0	6	2	2	0	0	1
Поширювали листівки з політичним змістом	2	5	3	1	0	4	4	1	0	0	24
Брали участь у загальних зборах громад	27	14	36	18	4	13	13	11	10	19	31
Брали участь у висуванні місцевих ініціатив	13	12	19	7	2	6	5	5	4	5	14
Брали участь у громадських обговореннях важливих рішень органів влади, проектів нормативно-правових актів	11	3	16	4	1	4	5	5	1	10	1
Брали участь у громадських експертизах діяльності місцевої влади	4	2	6	3	0	3	2	0	0	0	1
Брали участь у семінарах, «круглих столах», конференціях, консультаціях за участю експертів, представників громадських організацій, зацікавлених груп	6	4	4	3	3	7	4	4	3	3	1
Брали участь в опитуваннях з актуальних місцевих питань	5	13	5	4	4	9	5	8	5	6	23
Брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет	6	4	3	2	5	8	4	5	8	2	4
Ходили на зустріч громадян з головою ОТГ	40	17	55	34	19	12	28	18	33	36	47
Ходили на зустріч громадян з депутатами місцевої ради	40	16	47	25	11	9	21	16	30	25	45
Брали участь у демонстраціях, страйках, протестних акціях	4	8	2	3	7	11	2	4	2	3	9

Водночас більшість експертів наявний рівень активності мешканців місцевих громад оцінюють як високий. Зокрема це може пояснюватись тим, що ніхто з експертів не очікує дійсно масової політичної активності. І зазвичай відсоток справді активних громадян є доволі невеликим, але їхньої активності достатньо, щоб поживлявати політичне життя та давати зворотний зв'язок владі з окремих політичних приводів.

Найпоширенішою формою політичної діяльності серед опитаних мешканців ОТГ, як і серед усіх інших учасників цього дослідження, лишаються вибори. 76% респондентів за останні два роки голосували на виборах, і цей показник є трохи вищим за дані всеукраїнського опитування.

Фігура 6.11. Частка респондентів, які брали участь у голосуванні та бойкотуванні виборів

Така популярність цього виду політичної активності порівняно з іншими зрозуміла, оскільки до неї активніше за інші залучають населення шляхом передвиборчої політичної агітації.

Отже, можемо зробити висновок, що невисокий рівень політичної активності мешканців ОТГ порівняно зі всеукраїнськими даними говорить не стільки про відносну пасивність громади, скільки про схильність респондентів користуватися традиційними політичними інструментами — голосуванням на виборах, зустрічами громадян з депутатами та головою ОТГ, участю в громадських слуханнях та загальних зборах громади, зверненнями до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами.

7. ПРОЗОРІСТЬ

7.1. ДЖЕРЕЛА ОТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Серед популярних **джерел інформації**, які використовують мешканці ОТГ для формування своєї думки про діяльність місцевої влади, лідирують традиційні засоби масової інформації: телебачення та газети є основним джерелом для половини респондентів. Наступним за поширеністю джерелом інформації є найближче коло спілкування — родичі, колеги та знайомі. І варто зазначити, що серед мешканців ОТГ таких респондентів було більше, ніж серед респондентів, які мешкають у місті, що пояснюється більшим значенням особистих зв'язків, характерним для малих населених пунктів.

При цьому інтернет-джерела — новинні інтернет-сайти, соціальні мережі та офіційні веб-сайти місцевих органів влади, — що доволі популярні серед мешканців міст, використовують лише чверть респондентів, які мешкають в ОТГ. Це говорить про низьку популярність Інтернету як інформаційного ресурсу в ОТГ, або ж ми можемо припустити, що Інтернет і соціальні мережі можуть усвідомлюватися частиною респондентів радше як розважальні, а не як повноцінне інформаційне джерело. Тим більше, що Інтернет, як ми вже згадували, ще не став у місцевих громадах масовим дискусійним майданчиком та інструментом політичного життя.

Радіо також не має високої популярності в опитаних мешканців ОТГ і разом з оголошеннями й листівками, які розміщуються в громадських місцях, посідає передостаннє місце серед джерел інформації про діяльність місцевої влади. Найменше респондентів отримують інформацію про діяльність місцевої влади на роботі, працюючи з відповідними документами, що пояснюється обмеженістю кола таких респондентів.

7.2. ОБ'ЄКТИВНІСТЬ МІСЦЕВИХ ЗМІ

Висока популярність традиційних ЗМІ доповнюється й доволі позитивною оцінкою **об'єктивності місцевих ЗМІ** у висвітленні діяльності місцевої влади. Стосовно кожного з названих суб'єктів місцевої влади — місцевої ради, голови ОТГ, районної державної адміністрації та районної ради, обласної державної адміністрації та обласної ради — позитивні оцінки об'єктивності місцевих ЗМІ переважали над негативними, хоча нейтральна середня оцінка все ж таки була поширенішою. Також варто зазначити, що багато респондентів зовсім не змогли визначитися зі своєю оцінкою.

Цікаво, що такі традиційні джерела інформації про політичні події, як телебачення та газети, частіше використовують мешканці ОТГ, упевнені в об'єктивності висвітлення ЗМІ діяль-

ності місцевої влади. Найпопулярнішим джерелом є газети, телебачення на другому місці. Також у трійці лідерів серед джерел інформації — особисті зв'язки респондентів: родичі, колеги та знайомі. Додамо, що серед таких респондентів майже немає неінформованих — лише 3–4% зазначили, що зовсім не отримують інформації про політичне життя місцевої громади.

Фігура 7.1. Найвища оцінка об'єктивності місцевих ЗМІ у висвітленні діяльності місцевої влади

	Місцева Рада	Голова ОТГ	Районна державна адміністрація та районна рада	Обласна державна адміністрація та обласна рада
Не отримують	3%	4%	3%	4%
Телебачення	57%	57%	56%	48%
Радіо	17%	17%	15%	15%
Газети	61%	61%	61%	52%
Новинні інтернет-сайти	32%	31%	32%	31%
Соціальні мережі	25%	24%	27%	27%
Офіційні веб-сайти місцевих органів влади	20%	19%	22%	21%
Від родичів, колег, знайомих	33%	36%	37%	42%
З оголошень, листівок, які розміщуються в громадських місцях	17%	19%	18%	14%
На роботі, працюють з відповідними документами	3%	3%	3%	2%

*Питання багатоіваріантне, а тому сума % перевищує 100%

А ті опитані мешканці ОТГ, які дали найнижчу оцінку об'єктивності висвітлення місцевими ЗМІ діяльності місцевої влади, значно частіше за попередню групу говорили про власну не-обізнаність у політичному житті громади. Від 12% до 15% респондентів повідомили, що не отримують інформації про діяльність місцевої влади, але це не завадило їм критично оцінювати об'єктивність місцевих ЗМІ. У респондентів, які вважають, що місцеві ЗМІ абсолютно необ'єктивні у висвітленні діяльності місцевої влади, популярними є все ті ж самі джерела інформації — телебачення, газети й особисті зв'язки. І тут важливо підкреслити, що телебачення для цієї групи респондентів є найпопулярнішим джерелом. Газети разом з інформацією від родичів, колег та знайомих — на другому місці.

Фігура 7.2. Найнижча оцінка об'єктивності місцевих ЗМІ у висвітленні діяльності місцевої влади

	Місцева Рада	Голова ОТГ	Районна державна адміністрація та районна рада	Обласна державна адміністрація та обласна рада
Не отримують	15%	14%	14%	12%
Телебачення	46%	49%	53%	52%
Радіо	21%	25%	25%	25%
Газети	43%	42%	40%	42%
Новинні інтернет-сайти	32%	33%	34%	35%
Соціальні мережі	25%	29%	32%	31%
Офіційні веб-сайти місцевих органів влади	16%	16%	19%	19%
Від родичів, колег, знайомих	36%	34%	44%	42%
З оголошень, листівок, які розміщуються в громадських місцях	13%	12%	15%	16%
На роботі, працюють з відповідними документами	0%	0%	0%	0%

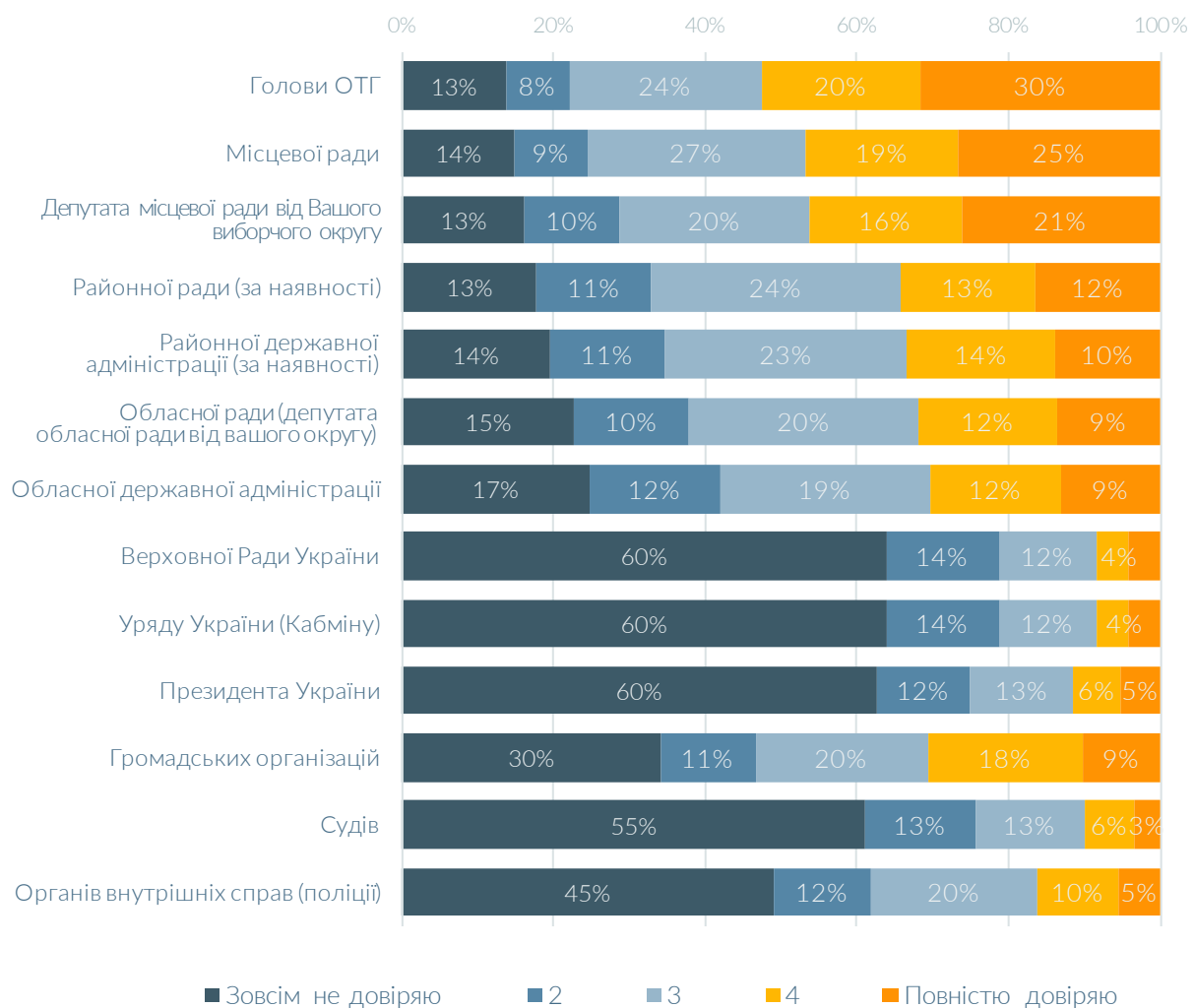
*Питання багатоіваріантне, а тому сума % перевищує 100%

Отже, ми можемо припустити, що формуванню високого рівня довіри мешканців ОТГ до окремих засобів інформації сприяють більша доступність і частіше використання обраного джерела, а також загальний рівень інформованості громадян.

7.3. РІВЕНЬ ДОВІРИ ДО МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Така довіра до місцевих ЗМІ може пояснювати і високий **рівень довіри до місцевої влади**, яку демонстрували респонденти. Варто зауважити, що найвищий рівень довіри вони висловлювали саме місцевому представництву влади. Так, говорячи про власний рівень довіри до представників влади різних рівнів, опитані нами мешканці ОТГ найчастіше висловлювали довіру голові ОТГ, 30% сказали, що повністю йому довіряють. Трохи менше, 25% респондентів, висловили повну довіру місцевій раді, і 21% — депутату місцевої ради від виборчого округу респондента. На районному й обласному рівнях влади довіра ще нижча. Але найменше респондентів довіряють загальнонаціональним представникам влади — Верховній Раді, Уряду та Президенту України: близько 60% респондентів не покладаються на жоден з цих політичних інститутів. Схожі результати ми отримали й по довірі респондентів до правових державних структур: судам повністю не довіряють 55% респондентів, органам внутрішніх справ (поліції) — 45%. Громадські організації мають більшу довіру, ніж наведені державні інституції, але їм 30% респондентів не довіряють.

Фігура 7.3. Рівень довіри до інститутів влади

Фігура 7.4. Рівень довіри громадян до органів влади
(сума оцінок 4 та 5 за 5-бальною шкалою,
де 1 – «зовсім не довіряю», а 5 – «повністю довіряю»)

Довіряють	Білозірська, %	Великокопанівська, %	Засульська, %	Недобоївська, %	Новоукраїнська, %	Носівська, %	Пирятинська, %	Піщанська, %	Решетилівська, %	Слобожанська, %	Солонянська, %	Старосалтівська, %
Голові ОТГ	59	43	64	48	28	35	50	38	64	57	47	74
Місцевій раді	55	41	51	40	20	31	44	36	59	46	31	66
Депутату місцевої ради від вашого виборчого округу	42	33	51	37	20	26	28	28	49	31	34	60
Районній раді (за наявності)	18	18	31	32	17	17	31	12	38	23	34	32
Районній державній адміністрації (за наявності)	19	14	29	27	15	16	29	10	37	18	43	27
Обласній раді (депутату обласної ради від вашого округу)	18	10	26	26	11	13	17	7	36	20	50	27
Обласній державній адміністрації	18	9	27	24	8	14	13	7	32	20	56	29
Верховній Раді України	1	4	4	9	0	8	3	0	6	6	41	10
Уряду України (Кабміну)	1	5	8	8	4	1	2	1	6	9	37	11
Президенту України	2	6	12	13	3	9	5	6	10	4	41	14
Громадським організаціям	41	6	28	30	15	22	28	29	36	27	37	27
Судам	2	7	9	10	7	11	7	4	8	6	27	7
Органам внутрішніх справ (поліції)	14	6	13	20	12	14	13	9	12	6	36	17

Фігура 7.5. Рівень недовіри громадян до органів влади
(сума оцінок 1 та 2 за 5-бальною шкалою,
де 1 – «зовсім не довіряю», а 5 – «повністю довіряю»)

Не довіряють	Білозівська, %	Великокопанивська, %	Засульська, %	Недобоївська, %	Новоукраїнська, %	Носівська, %	Пирятинська, %	Піщанська, %	Решетилівська, %	Слобожанська, %	Солонянська, %	Старосалтівська, %
Голові ОТГ	14	19	17	26	43	34	18	26	13	21	19	8
Місцевій раді	17	25	21	30	47	38	17	30	11	12	19	13
Депутату місцевої ради від вашого виборчого округу	17	28	17	26	37	46	14	31	12	17	20	14
Районній раді (за наявності)	26	16	15	29	38	38	19	38	13	14	19	23
Районній державній адміністрації (за наявності)	27	19	15	30	38	38	22	35	15	20	20	25
Обласній раді (депутату обласної ради від вашого округу)	24	30	13	32	49	42	12	35	11	25	21	17
Обласній державній адміністрації	26	40	20	35	50	46	17	35	13	23	21	16
Верховній Раді України	85	69	83	72	79	62	83	83	76	74	48	76
Уряду України (Кабміну)	82	78	83	71	80	66	82	85	72	70	45	76
Президенту України	82	75	78	61	81	69	78	78	75	66	48	76
Громадським організаціям	36	56	34	36	55	42	39	41	35	39	37	42
Судам	71	68	74	68	69	61	67	73	74	76	52	68
Органам внутрішніх справ (поліції)	64	63	61	54	57	50	59	58	62	66	42	55

Якщо розглянути ситуацію по населених пунктах, то побачимо таку картину. Найчастіше виявляли високий рівень довіри в Старосалтівській ОТГ — 74%. Друге місце за цим показником посідають Засулівська та Решетилівська ОТГ з показником 64%. Ці ОТГ є впевненими лідерами за показниками довіри до органів місцевої влади. Решетилівська ОТГ має також найвищий показник довіри до районної ради і друге місце в оцінці довіри до районної державної адміністрації й обласних органів влади. Перше місце за рівнем довіри до районної державної адміністрації та обласних органів влади належить Солонянській ОТГ.

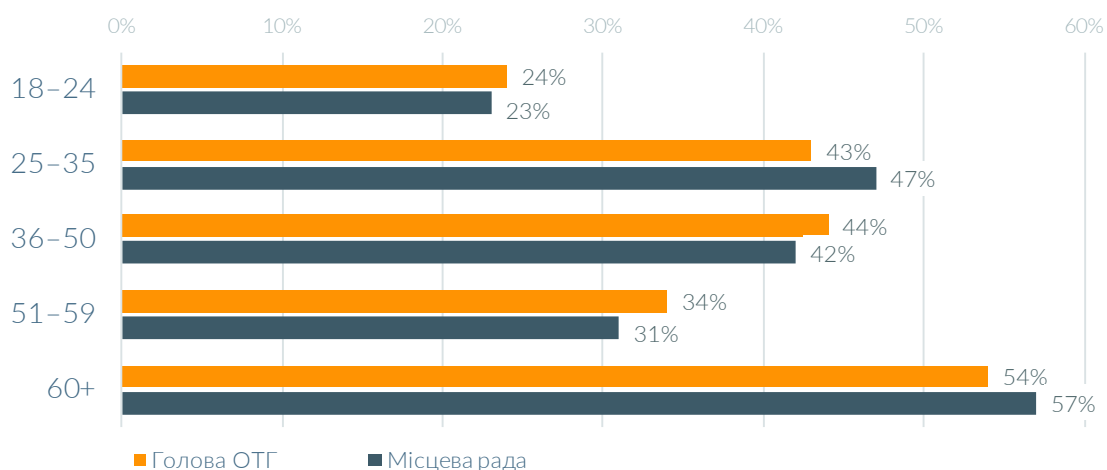
Протилежні погляди в Новоукраїнській і Носівській ОТГ — вони лідирують серед інших обстежених ОТГ за найнижчими оцінками довіри до органів місцевої влади, включно з органами районної й обласної влади.

Можемо припустити, що респонденти погано розрізняють повноваження цих органів влади, тому вони за високого рівня довіри до одних органів влади схильні висловлювати свою прихильність і до інших. Наприклад, один з найвищих показників рівня довіри до місцевих органів влади у відповідях респондентів з Солонянської ОТГ зберігається і в показниках рівня довіри до всіх інших органів влади, про які їх запитували, навіть до державних — 41% мешканців продемонстрували високі показники довіри до Верховної Ради України та Президента України, 37% засвідчили високий рівень довіри до Кабміну, 36% — до поліції, 27% — до судів. Це за умови, що показники рівня довіри до державних органів влади в інших ОТГ, які брали участь у цьому дослідженні, у декілька разів нижчі за показники Солонянської ОТГ. А в Новоукраїнській та Піщанській ОТГ не було жодного респондента, який би висловив довіру Верховній Раді України, що в принципі можливо, оскільки загальнонаціональний рівень довіри до державних органів влади досить невеликий, менший, ніж похибка нашого дослідження. Так, за результатами всеукраїнського опитування рівень довіри респондентів до Верховної Ради України — 3%, до Кабінету Міністрів — 4%, а до Президента України — 9%.

Оскільки рівень довіри опитаних мешканців ОТГ до міських органів влади є найвищим з-поміж інших владних інституцій, цікаво розглянути характерні риси респондентів, які дали такі високі оцінки.

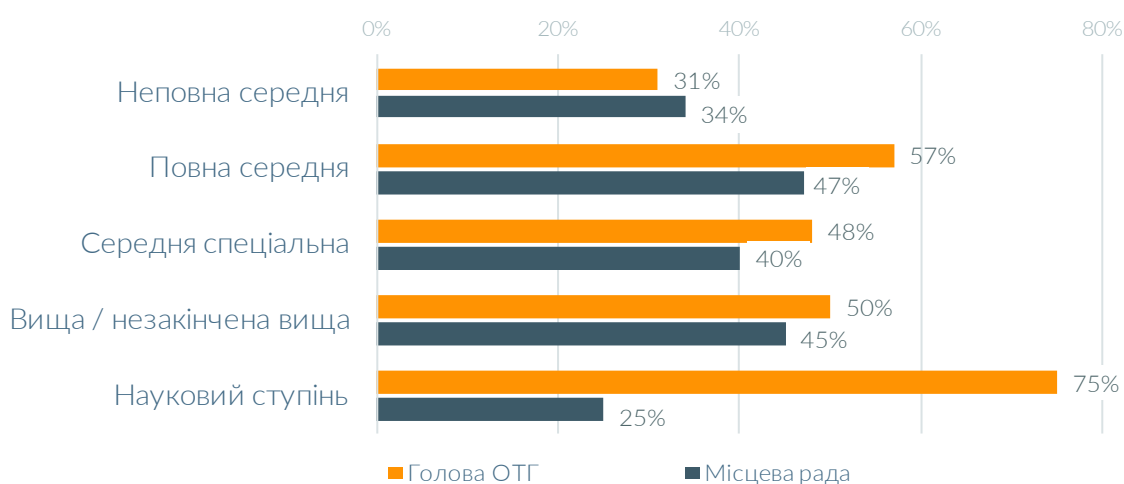
Аналізуючи розподіл відповідей за віковими групами, ми бачимо, що молодь найменше схильна висловлювати довіру і голові ОТГ, і місцевій раді. Також мало довіряють місцевим органам влади представники вікової групи від 51 до 59 років. Серед інших вікових груп суттєві відмінності не простежуються.

Фігура 7.6. Рівень довіри до органів місцевої влади, за віковими групами (сума оцінок 4 та 5 за 5-бальною шкалою, де 1 — «зовсім не довіряю», а 5 — «повністю довіряю»)

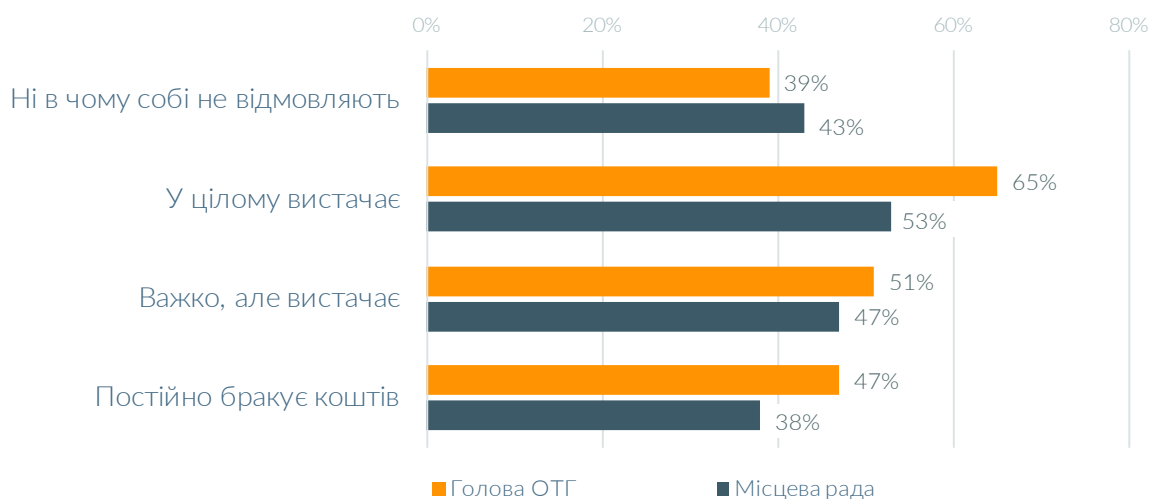
За освітнім рівнем серед тих, хто довіряє міським органам влади, найбільше представлені респонденти з середньою освітою. Довіру голові ОТГ висловили 57% респондентів з повною середньою освітою, а місцевій раді — 47%. Високий відсоток довіри ми також бачимо серед респондентів із науковим ступенем. Але варто зауважити, що в загальну вибірку дослідження таких респондентів потрапило дуже мало. Тому ці дані є радше результатом особистих уподобань цих нечисленних респондентів, ніж соціальною закономірністю.

Фігура 7.7. Рівень довіри до органів місцевої влади, за рівнем освіти (сума оцінок 4 та 5 за 5-бальною шкалою, де 1 — «зовсім не довіряю», а 5 — «повністю довіряю»)

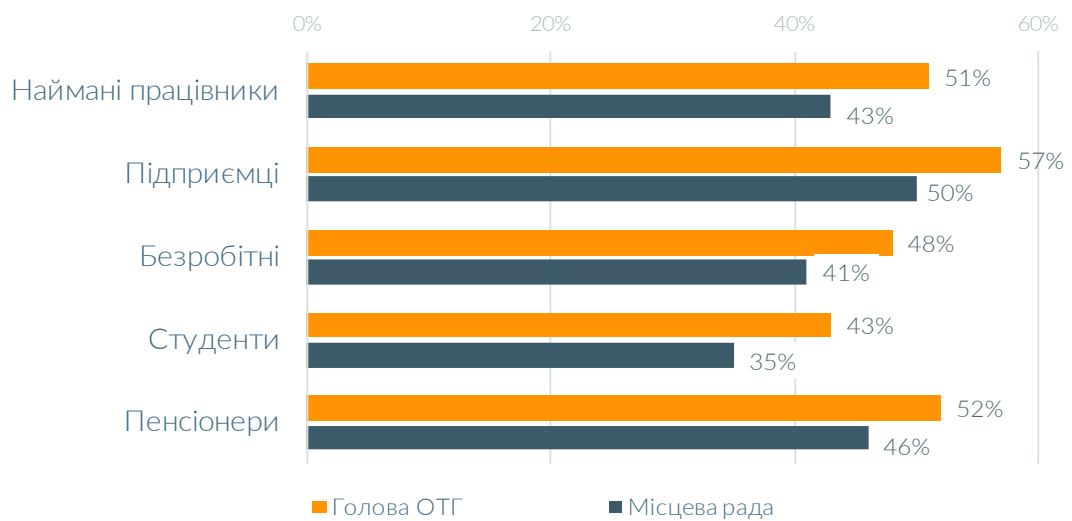
Порівнюючи різні групи респондентів за рівнем доходів, ми бачимо, що частіше за інших ставили високі оцінки довіри і голові ОТГ, і місцевій раді респонденти з достатнім рівнем доходів. А респонденти крайніх позицій — ті, що ні в чому собі не відмовляють, і ті, яким постійно бракує коштів, — стриманіші в оцінках.

Фігура 7.8. Рівень довіри до органів місцевої влади, за рівнем доходів (сума оцінок 4 та 5 за 5-бальною шкалою, де 1 — «зовсім не довіряю», а 5 — «повністю довіряю»)

І з розподілу відповідей респондентів з високим рівнем довіри до місцевих органів влади за різними типами зайнятості ми бачимо, що підприємці частіше від інших груп респондентів обирали високі оцінки довіри органам місцевої влади. На другому місці — пенсіонери. Найрідше довіру місцевим органам влади висловлювали студенти. Нагадаємо, що таку саму ситуацію ми спостерігали при аналізі зацікавленості опитаних мешканців ОТГ політикою.

Фігура 7.9. Рівень довіри до органів місцевої влади, за типом зайнятості (сума оцінок 4 та 5 за 5-бальною шкалою, де 1 — «зовсім не довіряю», а 5 — «повністю довіряю»)

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ПРОЗОРИСТЬ»

Отже, порівняння показників довіри мешканців ОТГ до різних органів влади свідчить, що найбільша частка респондентів висловлюють довіру саме місцевим органам влади — голові ОТГ та місцевій раді. Також ми помітили зв'язок довіри до місцевих органів влади і довіри до інших державних органів. Оскільки за окремими ОТГ показники мали відчутну відмінність, але співвідношення в довірі до місцевих, районних, обласних і національних органів влади залишається сталим, ми припускаємо, що респонденти погано розрізняють повноваження цих органів влади, тому за високого рівня довіри до одних органів влади здатні поширити свою прихильність і на інші.

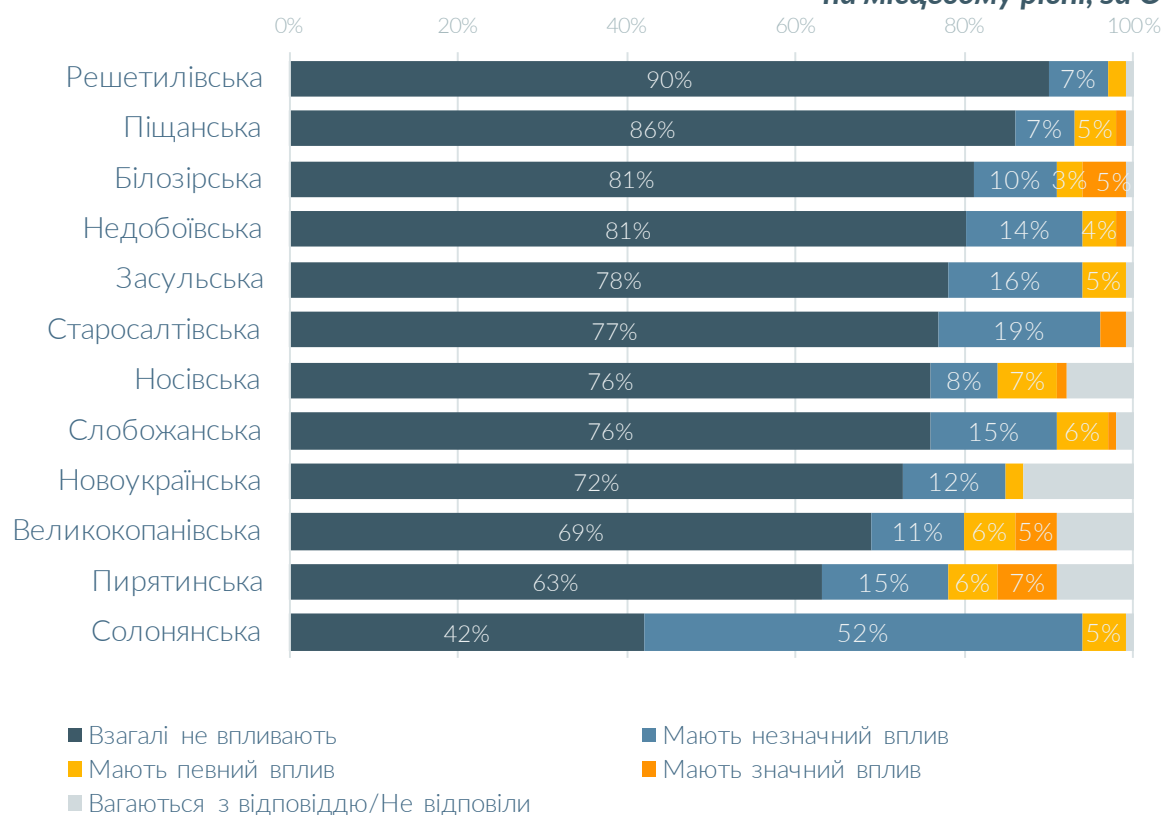
Соціальний портрет респондентів, що висловлюють довіру голові ОТГ та місцевій раді, подібний до портрету респондентів, які зацікавлені місцевою політикою. Найбільше тих, хто довіряє місцевим органам влади, серед літніх людей віком від 60 років, серед тих, хто має повну середню освіту, серед підприємців та пенсіонерів. Тому є підстави вважати, що такий рівень довіри мешканців ОТГ до органів місцевої влади базується зокрема й на їхньому зваженому ставленні до конкретних політичних рішень і дій.

8. ВІДКРИТІСТЬ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ЗВЕРНЕННЯ

8.1. ВПЛИВ НА ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Повертаючись до питання **особистої політичної активності** мешканців ОТГ, ми деталізували їхні відповіді стосовно можливості впливу на процеси прийняття рішень на місцевому рівні. І на окремо поставлене питання 76% респондентів відповіли, що взагалі не впливають на прийняття таких рішень. За отриманими даними в більшості обстежених ОТГ цей показник ще песимістичніший. Найнижчий показник — у Решетилівській ОТГ, там 90% респондентів категорично заперечили можливість власного впливу на місцеві політичні рішення. А най-оптимістичніші погляди мають респонденти Солонянської ОТГ, де 52% вважають, що, хоч і незначний, але мають вплив на рішення місцевих органів влади.

Фігура 8.1. Здатність громадян впливати на прийняття рішень на місцевому рівні, за ОТГ

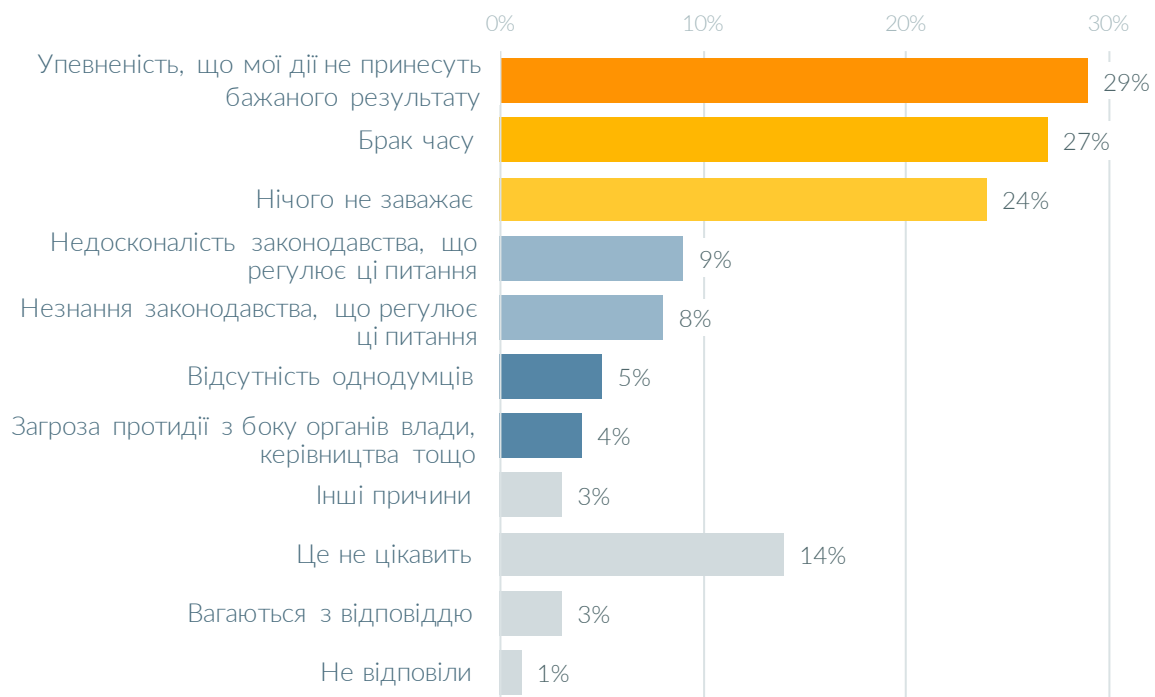

Думка експертів із цього приводу значно позитивніша — 61% з них переконані, що жителі їхніх міст можуть впливати на процеси прийняття рішень на місцевому рівні. Можливо, вони спираються на особисті враження від того, як настрої та дії громади впливають на кінцеві рішення місцевої влади.

8.2. ПРИЧИНИ, ЯКІ ЗАВАЖАЮТЬ ГРОМАДЯНАМ ВПЛИВАТИ НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Що ж тоді заважає мешканцям ОТГ відчутти свій вплив на політичне життя місцевої громади? Найчастіше ці причини мають суб'єктивний характер — це упевненість у тому, що власні дії не принесуть бажаного результату, брак часу, відсутність інтересу. Також вагомою причиною є нестача особистих ресурсів, які б сприяли політичній активності — незнання законодавства, що регулює рішення місцевої влади, стримує 8% опитаних, а 5% респондентів пригнічує відсутність однодумців.

Фігура 8.2. Причини, які заважають громадянам впливати на прийняття місцевих рішень

*Питання багатоіваріантне, а тому сума % перевищує 100%

Також як причини обмеження свого політичного впливу респонденти називають і перешкоди з боку влади: недосконалість законодавства стримує від активних політичних дій 9% респондентів, а ще 4% лякає загроза протидії органів влади чи керівництва.

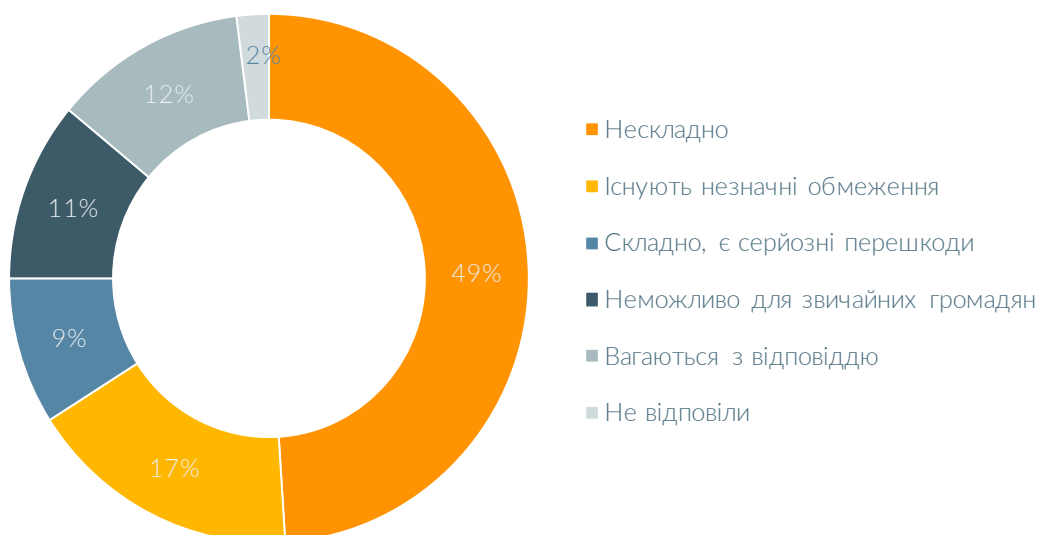
Цікаво, що 24% респондентів не змогли конкретизувати перешкоди і на уточнююче запитання відповіли, що їм нічого не заважає. Такий результат може свідчити про низький рівень мотивації респондентів цілеспрямовано впливати на політичні рішення.

При цьому не можна сказати, що наведеними причинами пасивні респонденти намагаються виправдати свою бездіяльність, оскільки і респонденти, що вірять у власну можливість впливати на політичні рішення місцевого рівня, так само у своїх відповідях називають весь спектр наведених перешкод.

8.3. КОМУНІКАЦІЯ МІЖ ГРОМАДЯНАМИ ТА МІСЦЕВОЮ ВЛАДОЮ

Більшість респондентів — 49% опитаних мешканців ОТГ — переконані, що представникам громади не складно донести свою думку чи скаргу до місцевої влади.

Фігура 8.3. Розподіл відповідей на запитання «Наскільки складно громадянам донести свою думку / скаргу до місцевої влади?»

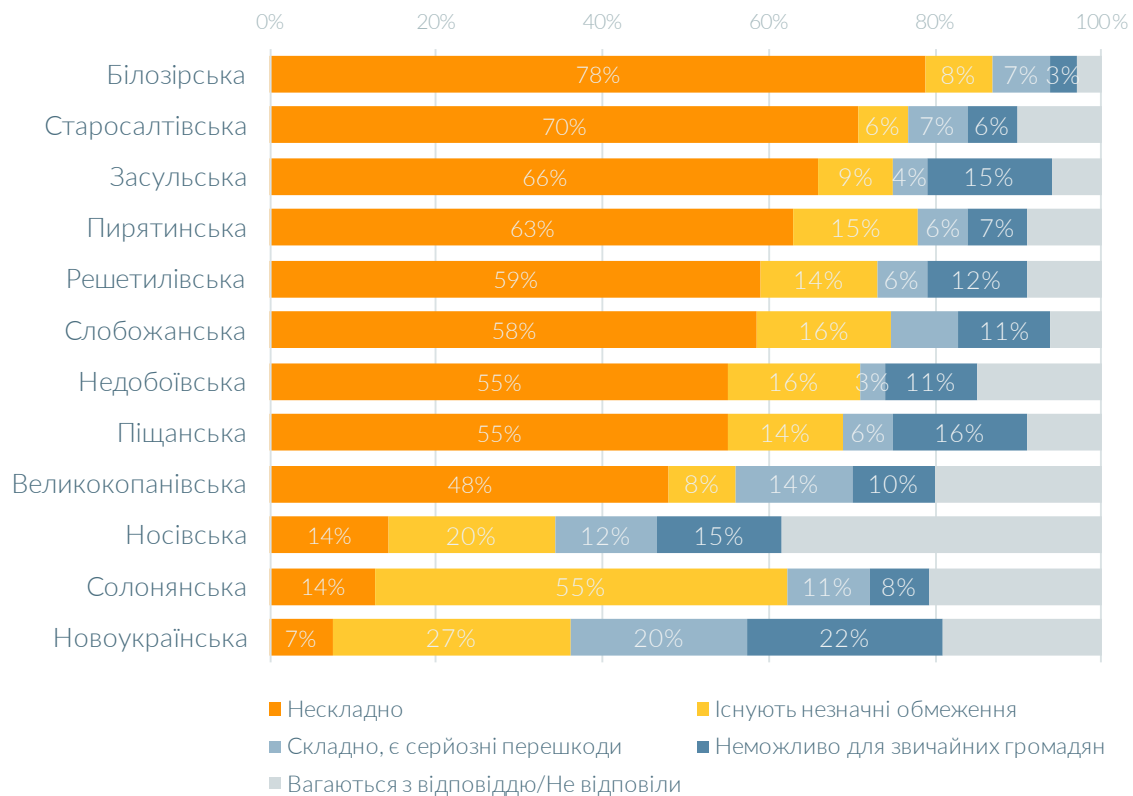
А у восьми з досліджених громад цей показник ще вищий. Найбільш оптимістично налаштовані мешканці Білозірської ОТГ — 78% її респондентів не сумніваються в можливості такої комунікації. Найкритичніше налаштовані мешканці Новоукраїнської ОТГ — 22% її респондентів упевнені, що для звичайних громадян неможливо донести свою думку до місцевої влади.

Водночас ефективність такого донесення своєї думки до місцевої влади багато респондентів ставлять під сумнів — 42% не можуть сказати впевнено, буде їхня думка врахована владою чи ні, а ще 38% респондентів схиляються до негативної відповіді на це питання.

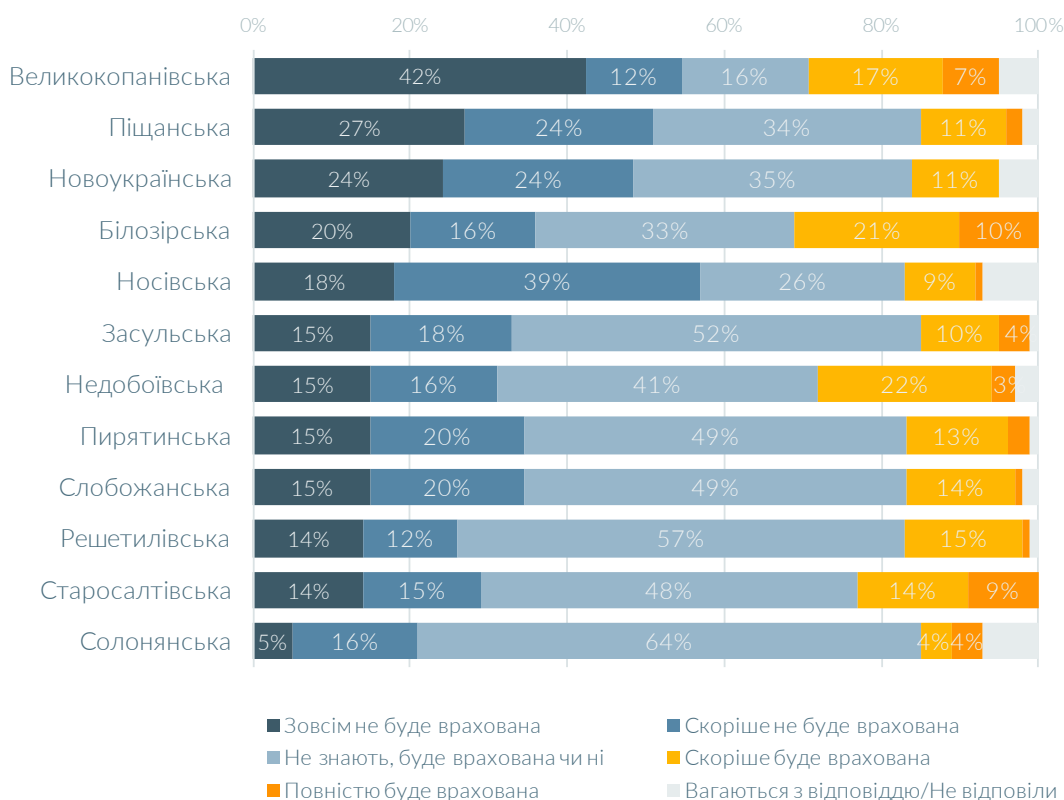
Серед окремих ОТГ найбільшими песимістами з цього приводу є мешканці Великокопанівської ОТГ — 42% її респондентів упевнені, що їхню думку не врахують. А найбільше оптимістів у Білозірській ОТГ — 21% респондентів вважають, що їхня думка скоріше за все буде врахована, ще 10% заявляють, що буде врахована повністю.

Але знову ж таки найбільш оптимістичними виявились експерти, оскільки 52% з них вважають, що думка громадян радше враховується при прийнятті рішень місцевою владою, аніж навпаки, а ще 19% експертів вважають, що думка громадян враховується повністю.

Фігура 8.4. Здатність громадян донести свою думку чи скаргу до місцевої влади, за ОТГ

Фігура 8.5. Оцінка ймовірності врахування думки громадян місцевою владою, за ОТГ

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ВІДКРИТІСТЬ»

Отже, ми можемо зробити висновок, що більшість опитаних мешканців ОТГ повністю заперечують свою можливість впливати на політичні рішення місцевої влади. Це дуже контрастує з думкою експертів, оскільки переважна більшість їх вважають такий вплив можливим. Серед причин, які, на думку респондентів, заважають їм впливати на місцеву політику, більшість мають суб'єктивний характер — це упевненість у тому, що власні дії не принесуть бажаного результату, брак часу, відсутність інтересу. Також вагомою причиною є нестача особистих ресурсів, які б уможливлювали політичну активність — незнання законодавства, що регулює рішення місцевої влади, та відсутність однодумців.

Більшість респондентів упевнені, що громадянам не складно донести свою думку до місцевої влади, але сумніваються, чи буде вона врахована. Експерти ж здебільшого наполягають, що думка громадян радше враховується при прийнятті політичних рішень місцевою владою, аніж навпаки.

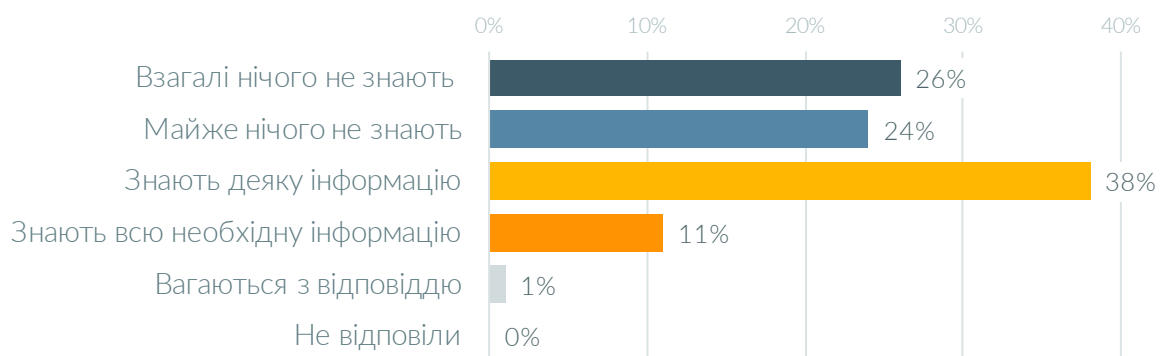
Ми припускаємо, що тут може діяти «ефект упередження виживання», тобто, можливо, експерти за своїм профілем діяльності частіше стикаються з успішними прикладами взаємодії громадян з владою і спираються на них у своїх оцінках. Широкому ж загалу такі приклади можуть бути менш відомими і доповнюватися як власним досвідом неуспішної комунікації, так і поширеними міфами про безперспективність взаємодії громадян з владою, які закріплюють політичну пасивність громадян.

9. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ

9.1. ІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЮ

Окремою нагальною проблемою, яку ми намагались дослідити, було ставлення мешканців ОТГ до децентралізаційної реформи. Якщо зважити, що реформа почалася лише у 2015 році, то опитані мешканці ОТГ показали непогану поінформованість у цьому питанні. Так, лише 26% заявили, що взагалі нічого про неї не знають. Хоча перед тим 30% цих респондентів відповіли, що цікавляться місцевою політикою, 32% — національною і 31% — міжнародною, ще майже стільки ж — 38% — вважають себе відносно поінформованими, а 11% респондентів відповіли, що знають усю необхідну інформацію.

Фігура 9.1. Інформованість про децентралізацію

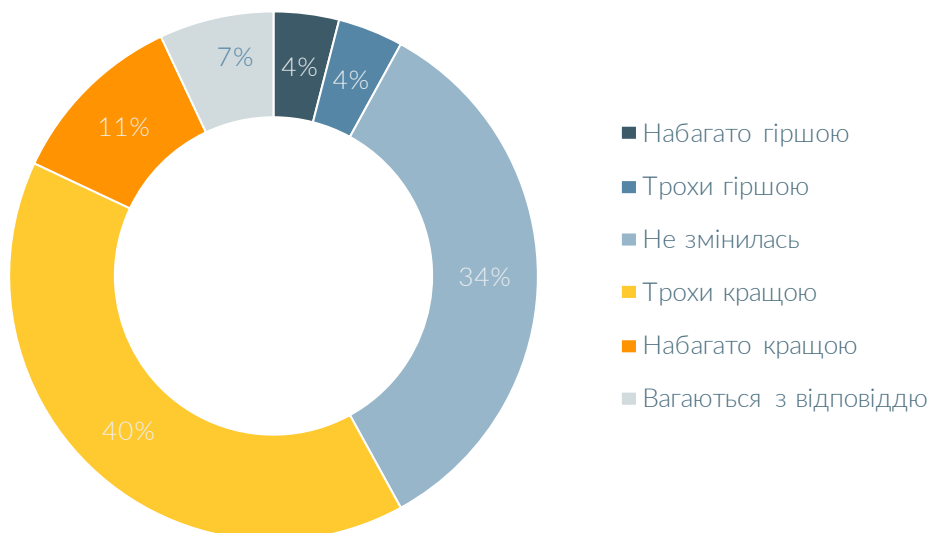

Серед **джерел інформації** про децентралізацію найбільше поінформованих учасників опитування (79%) виокремили засоби масової інформації — газети, телебачення, радіо. Такий розподіл не дивний, оскільки самі ці джерела виявились найпопулярнішими і в пошуку політичної інформації загалом, за результатами відповідей на попередні питання. Але інше популярне джерело політичної інформації — родичі, колеги, знайомі — у питанні децентралізації набрало лише 34% прихильників і було посунуте в рейтингу популярності інтернет-ресурсами — новинними інтернет-сайтами та соціальними мережами, якими користувались задля отримання інформації про децентралізаційну реформу 42% поінформованих респондентів.

9.2. ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОБОТУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Інформованість респондентів впливає і на їхню оцінку **впливу децентралізаційної реформи на роботу органів місцевого самоврядування**. Більшість поінформованих респондентів — мешканців ОТГ вважають, що за період децентралізації робота органів місцевого самоврядування покращилась. Це відповідає також враженням опитаних експертів — 80,3% з них бачать позитивні зміни в роботі органів місцевої влади. Серед мало поінформованих респондентів оцінки стриманіші — половина з тих, що майже нічого не знають про децентралізаційну реформу, не помітили змін і в роботі органів місцевої влади. Цікаво, що 41% респондентів, які нічого не знають про децентралізаційну реформу, усе ж таки бачать позитивні зрушення в роботі місцевої ради за цей час. Загалом серед усіх відповідей респондентів 40% помітили невеликі покращення, а 11% — суттєві позитивні зміни за період реформи.

Фігура 9.2. Оцінка змін у роботі органів місцевого самоврядування

Така позитивна оцінка відповідає й високому рівню довіри до органів місцевої влади, про яку вже йшлося. Серед тих респондентів, які висловлюють свою довіру до голови ОТГ та місцевої ради, більшість помічали і покращення в роботі органів місцевого самоврядування.

Тому не дивно, що оцінки змін у роботі місцевої влади за період проведення децентралізаційної реформи є певною мірою співзвучними з рівнем довіри опитаних місцевих мешканців до місцевих органів влади.

Так, погіршення роботи місцевої влади за цей період, яке фіксують респонденти в Новоукраїнській та Носівській ОТГ, можливо, вплинуло на те, що найбільший відсоток респондентів, які не довіряють місцевим органам влади, також саме в цих ОТГ. Водночас Слобожанська (де покращення роботи місцевої влади позитивно оцінили 78% опитаних мешканців) і Білозірська ОТГ (з відповідним показником 76%) не є лідерами за рівнем довіри до місцевої влади серед усіх досліджених ОТГ. Проте це не завадило місцевим мешканцям високо оцінити останні здобутки місцевої влади.

Фігура 9.2. Оцінка змін у роботі органів місцевого самоврядування

	Білозірська	Великокопанівська	Засульська	Недобоївська	Новоукраїнська	Носівська	Пирятинська	Піщанська	Решетилівська	Слобожанська	Солонянська	Старосалтівська
Погіршилась*	4%	5%	11%	8%	20%	17%	4%	3%	6%	1%	5%	11%
Покращилась**	76%	53%	32%	51%	34%	41%	54%	58%	4%	78%	28%	56%

*Об'єднані варіанти відповіді «Набагато гіршою» та «Трохи гіршою»

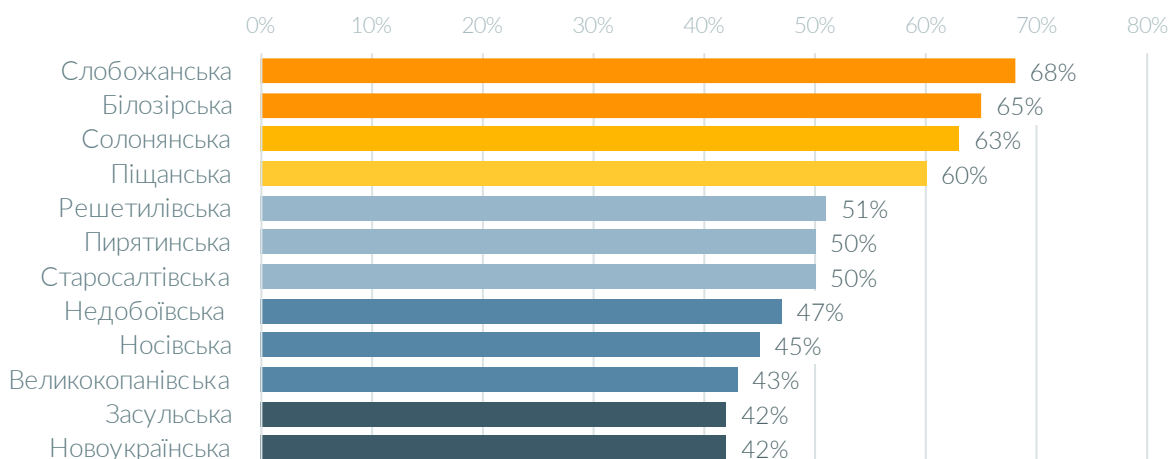
**Об'єднані варіанти відповіді «Набагато кращою» та «Трохи кращою»

9.3. ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК МІСТА

Так само респонденти визнають **вплив децентралізаційної реформи на розвиток їхнього міста проживання**. 42% всіх опитаних мешканців ОТГ вважають, що реформа таки вплинула на розвиток їхнього міста проживання, а ще 10% респондентів вважають цей вплив значним. Говорять про такий вплив і 77% опитаних експертів, і більшість із них вважають його значним.

Розподіл відповідей за окремими громадами такий же, як і в попередньому питанні: найбільше респондентів, які вважають, що децентралізаційна реформа вплинула на розвиток їхньої громади, зафіксовано в Слобожанській та Білозірській ОТГ.

Фігура 9.4. Оцінка впливу децентралізації на розвиток міста проживання респондента

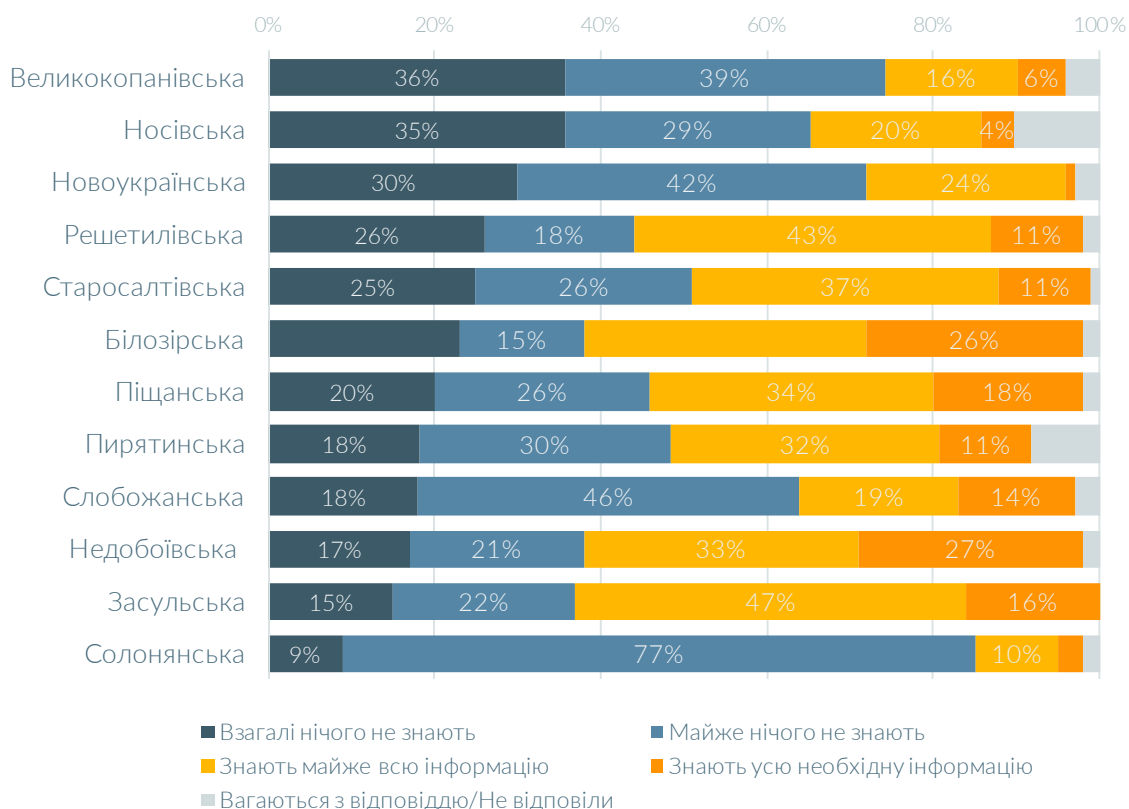
*Об'єднані варіанти відповіді «Скоріше вплинула» та «Дуже вплинула»

9.4. ПОІНФОРМОВАНІСТЬ ПРО СТВОРЕННЯ ОТГ

Оскільки проведення децентралізаційної реформи передбачає створення спроможних об'єднаних територіальних громад, ми спитали в наших респондентів, чи почуваються вони достатньо **поінформованими про створення ОТГ**. У цьому питанні інформованих виявилося менше — лише 41% респондентів якоюсь мірою знають про створення таких громад. Ці результати підкріплюються відповідями на питання «Чи входить населений пункт респондента до ОТГ?»: 12% опитаних мешканців обраних ОТГ не знають цього, ще 16% респондентів вагалися з відповіддю.

За розподілом відповідей окремих громад найбільше респондентів, які нічого не знають про децентралізаційну реформу, у Великокопанівській та Носівській ОТГ. Але найбільше недостатньо інформованих респондентів у Солонянській ОТГ — 77% з них майже нічого не знають про створення об'єднаних територіальних громад. Найбільше поінформованих про створення ОТГ респондентів ми виявили в Засульській (63% респондентів обрали відповідь «знаю всю необхідну інформацію» та «знаю майже всю інформацію»), Недобоївській (60%) і

Фігура 9.5. Поінформованість громадян про створення їхніх ОТГ

Такий розподіл відповідей підтверджується й рівнем обізнаності респондентів про те, чи входить населений пункт, у якому вони проживають, до об'єднаної територіальної громади. 41% опитаних мешканців Великокопанівської ОТГ заперечили належність їхнього місця проживання до ОТГ, так само, як і 31% опитаних мешканців Носівської ОТГ. А 41% мешканців Новоукраїнської ОТГ не були такими категоричними, але все ж таки не змогли впевнено визначитись із відповіддю.

Фігура 9.6. Розподіл відповідей на питання «Чи входить населений пункт до ОТГ?»

	Білозірська	Великокопанівська	Засульська	Недобоївська	Новоукраїнська	Носівська	Пирятинська	Піщанська	Решетилівська	Слобожанська	Солонянська	Старосалтівська
Ні	9%	41%	3%	3%	10%	31%	15%	5%	8%	8%	4%	6%
ВВ	14%	8%	4%	6%	41%	24%	21%	22%	18%	27%	4%	8%

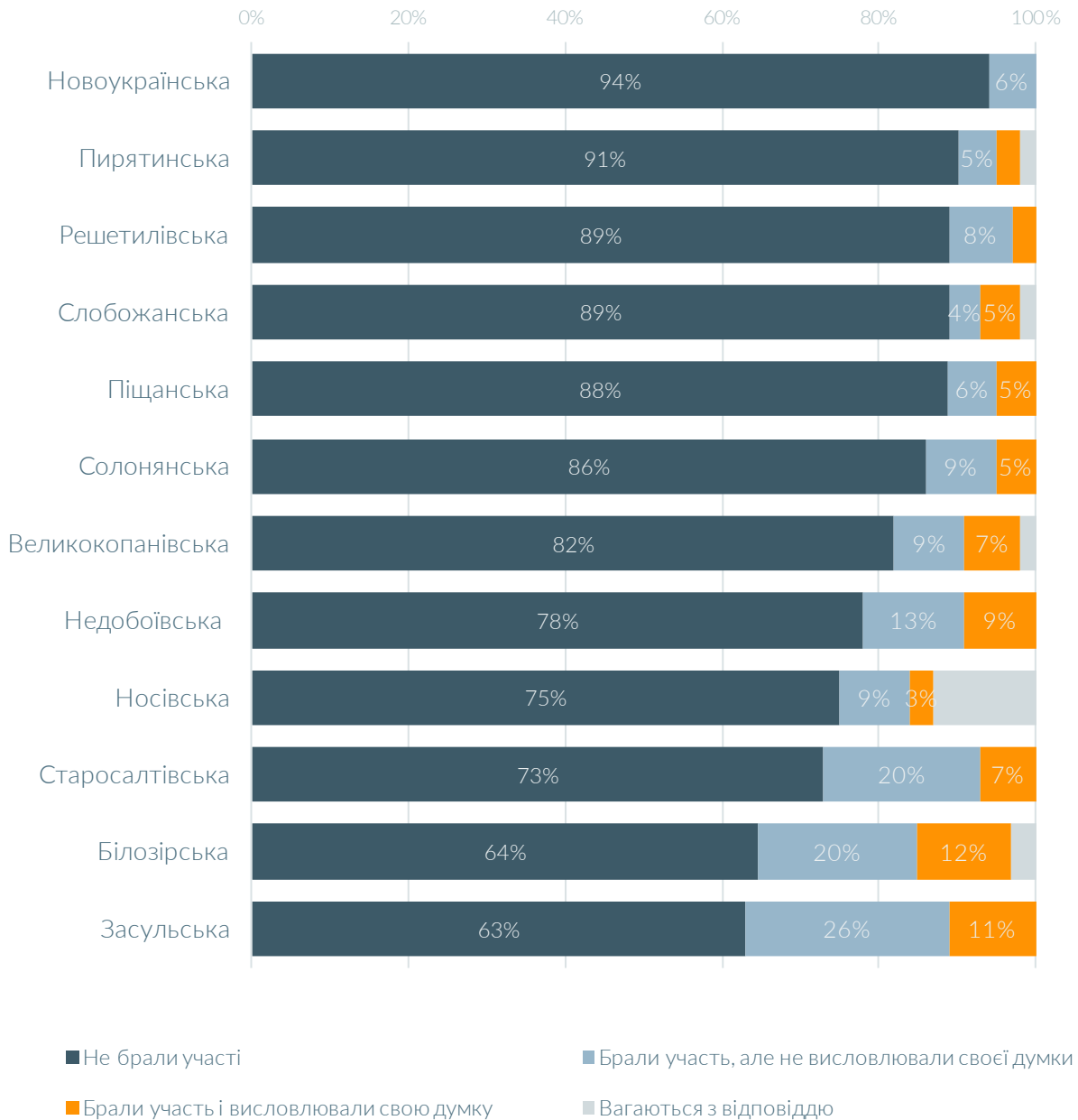
9.5. РІВЕНЬ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН У ПРОЦЕСИ ОБГОВОРЕННЯ ПРО СТВОРЕННЯ ОТГ

Такий рівень обізнаності, певно, спричинений і невисоким рівнем залучення респондентів до процесів обговорення про створення ОТГ за участю їхнього населеного пункту. Серед усіх опитаних лише 17% респондентів брали участь у такому обговоренні, і лише 6% з них у цьому обговоренні займали активну позицію та висловлювали свою думку. Згадана раніше як найменш інформована про створення ОТГ Великокопанівська громада і тут у лідерах з однією з найбільших груп респондентів, що не брали участі в громадських слуханнях та обговоренні стосовно створення ОТГ: 82% мешканців Великокопанівської ОТГ відповіли, що залишились осторонь цих процесів. Але на першому місці — Новоукраїнська та Пирятинська ОТГ з показниками 94% та 91% відповідно.

Найбільше респондентів, які брали участь в обговореннях і громадських слуханнях, присвячених створенню ОТГ, у Білозірській, Засульській та Старосалтівській ОТГ. До того ж у Білозірській і Засульській ОТГ найбільше респондентів, що не лише брали участь у таких заходах, але й висловлювали на них свою думку.

Тут варто зауважити, що 74% респондентів, які висловлювалися на громадських слуханнях та обговореннях, вважають, що їхня думка про створення ОТГ якоюсь мірою врахована при прийнятті рішення депутатами місцевої ради. Серед респондентів, які брали участь у громадських слуханнях чи обговореннях, але не висловлювалися, менше таких, що вважають, ніби їхня думка врахована, але також багато — 49%. Хоча серед цих респондентів більше тих, що сумніваються в повній відповідності прийнятих рішень своїм потребам, тому 32% обрали варіант відповіді, що їхня думка «скоріше врахована».

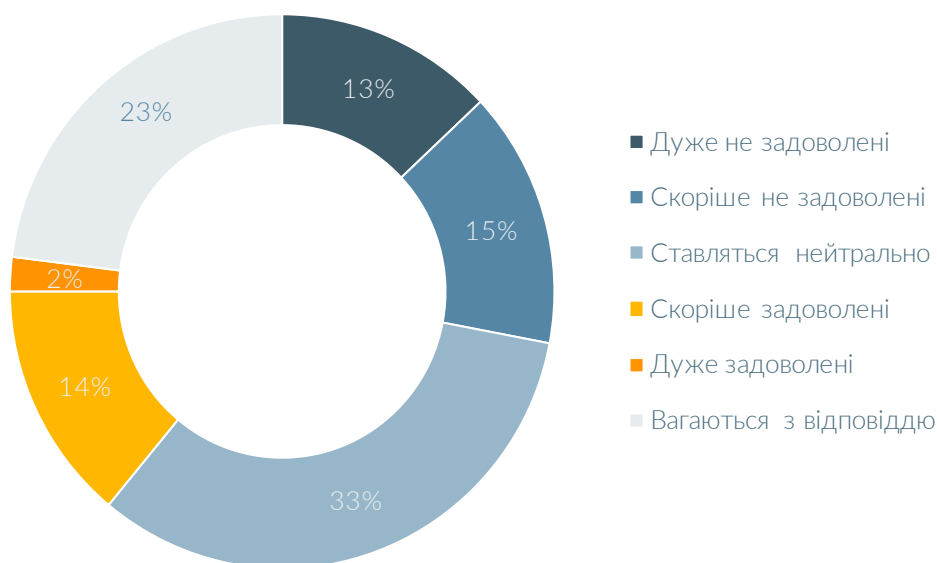
Фігура 9.7. Частка респондентів, що брали участь у громадських слуханнях, обговореннях про створення ОТГ за участю їхнього міста (селища, села)

9.6. ОЦІНКА ГРОМАДЯНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ У ВПРОВАДЖЕННІ ДЕЦЕНТРАЛІ- ЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Невеликий відсоток серед респондентів поінформованих, а серед них і активних мешканців ОТГ пояснює велику кількість тих, що не визначились із відповіддю на питання про задоволеність державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні. 23% респондентів не змогли дати відповідь на нього, ще 33% не змогли визначитись із позитивною чи негативною оцінкою та заявили, що ставляться нейтрально.

Фігура 9.8. Рівень задоволення державною підтримкою у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні

Очевидно, це питання є досить неоднозначним на сьогодні і потребує більшого включення в політичні процеси, оскільки навіть серед опитаних експертів 5% не змогли дати відповідь на нього. 28% опитаних мешканців ОТГ висловили незадоволення рівнем державної підтримки у впровадженні децентралізаційної реформи на місцевому рівні, тоді як задоволених лише 16%. Серед експертів картина інакша: задоволених державною підтримкою цієї реформи на місцевому рівні на 37% більше, ніж незадоволених.

9.7. РІВЕНЬ ОСОБИСТОЇ ПІДТРИМКИ ГРОМАДЯНАМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

У питанні особистої підтримки впровадження децентралізаційної реформи в Україні мешканці ОТГ щедріші на позитивні відгуки, і 37% респондентів відповіли, що підтримують впровадження реформи.

Найвищий рівень підтримки реформи децентралізації місцевими мешканцями ми бачимо в Слобожанській ОТГ — 58% респондентів там підтримують реформу (за сумою відповідей «скоріше підтримують» і «дуже підтримують»). Найменший відсоток підтримки у Новоукраїнській ОТГ — лише кожен п'ятий якоюсь мірою підтримує децентралізаційну реформу.

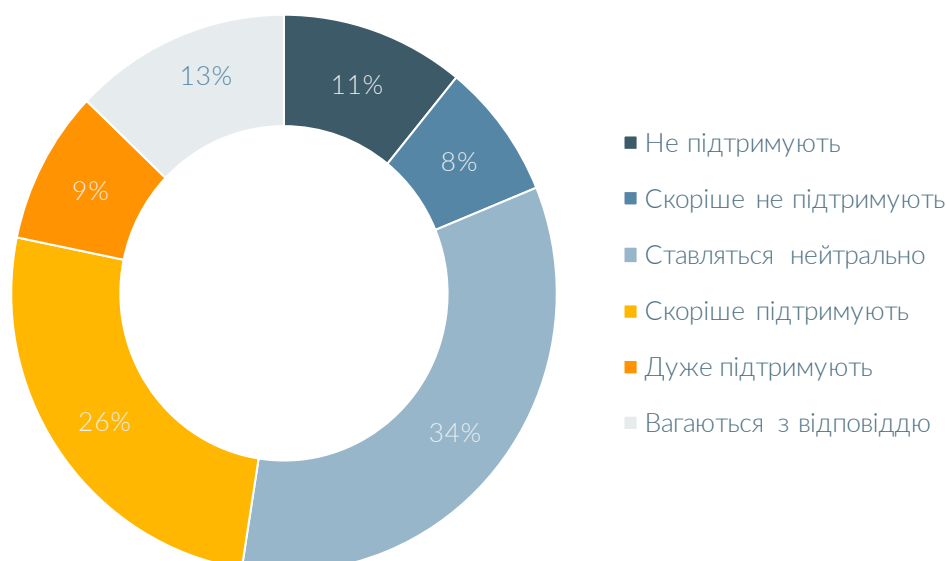
Якщо розглянути ставлення респондентів до децентралізаційної реформи за окремими групами, то ми побачимо таку картину: серед респондентів, які її підтримують, найбільше мешканців ОТГ віком від 36 до 50 років, а найменше молоді.

За освітнім рівнем найбільше таких респондентів, що підтримують децентралізаційну реформу, серед опитаних з вищою та незакінченою вищою освітою.

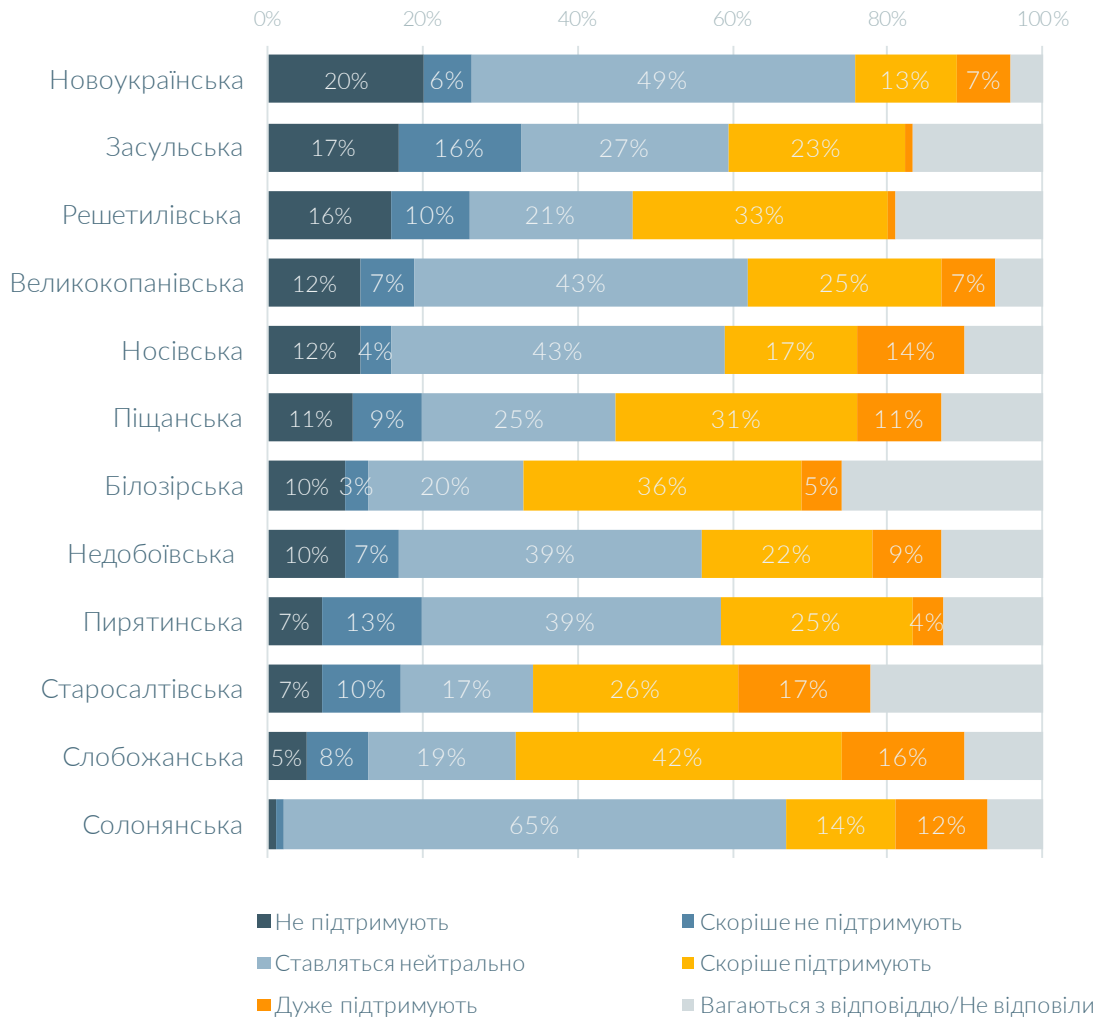
За рівнем доходів респонденти, що висловлюють підтримку децентралізаційній реформі, переважно належать до групи тих, кому коштів вистачає.

За формою зайнятості найбільша підтримка реформи серед підприємців, а найменша — серед студентів. Таким чином, ми бачимо, що соціально-економічний розподіл прихильників децентралізації збігається із соціальним портретом політично зацікавлених респондентів і прихильників органів місцевої влади.

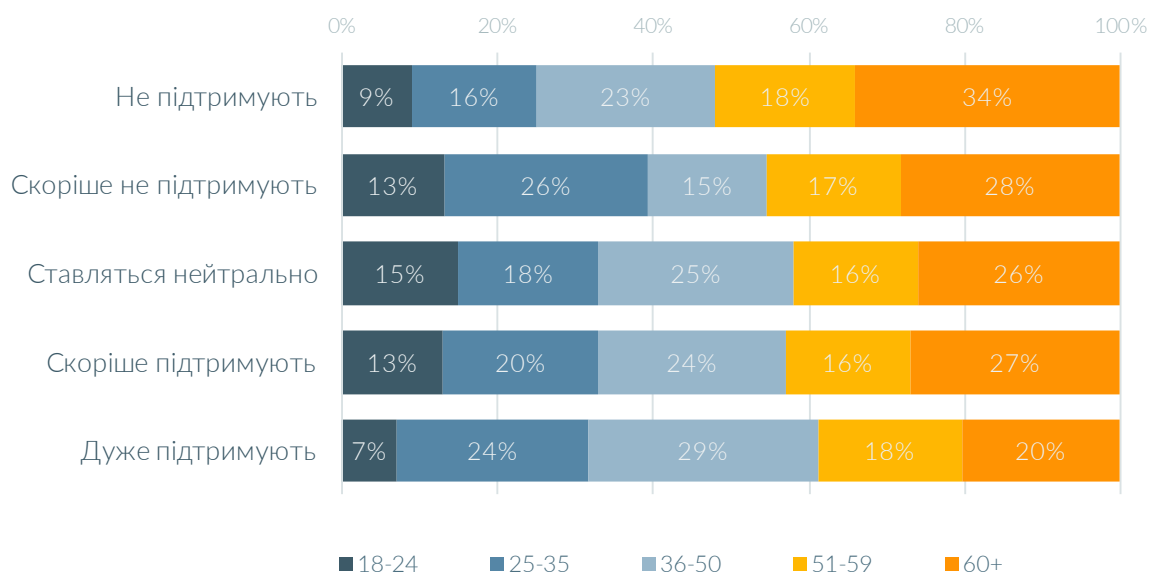
Фігура 9.9. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи

Фігура 9.10. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи, за ОТГ

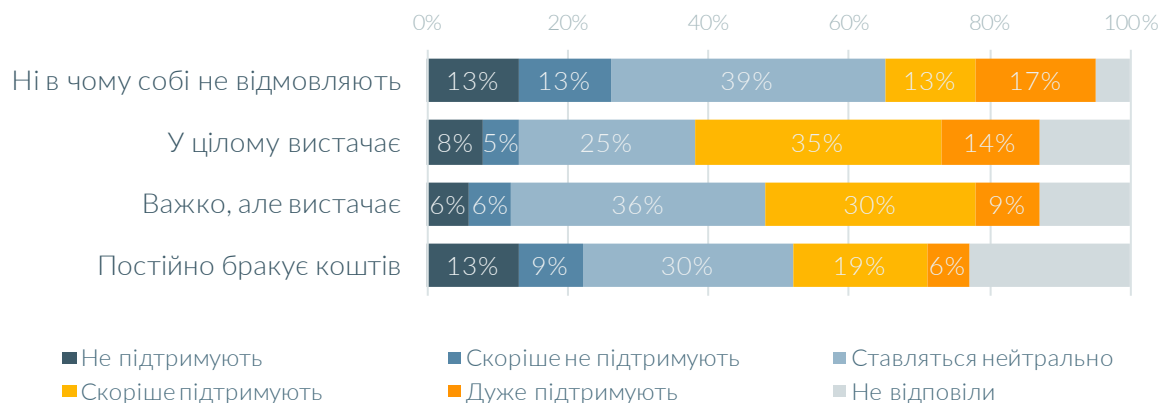
Фігура 9.11. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи, за віком

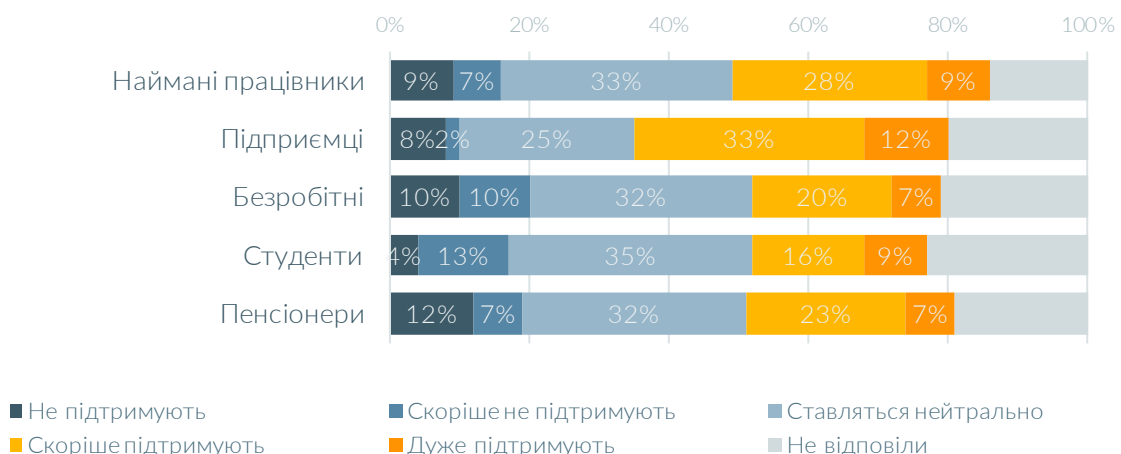
Фігура 9.12. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи, за освітою

Фігура 9.13. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи, за рівнем доходів

Фігура 9.14. Особиста підтримка впровадження децентралізаційної реформи, за формою зайнятості

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ «ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»

Отже, за розподілом відповідей ми бачимо, що питання децентралізації в думках опитаних мешканців ОТГ ще не набуло системності та часто є суперечливим. Так, саме в цьому питанні дещо змінилась структура інформаційних джерел, використовуваних респондентами. За традиційними телебаченням та газетами слідували інтернет-джерела — новинні інтернет-сайти, соціальні мережі, хоча в інших питаннях місцевої політики ними користувались менше опитаних. Можливо, це спричинене нестачею інформації про децентралізаційну реформу на традиційних інформаційних каналах.

Водночас ми фіксуємо залежність оцінки мешканцями ОТГ роботи органів місцевої влади від інформованості респондентів — серед поінформованих про реформу респондентів більшість вважають, що робота органів місцевої влади покращилась. А більшість мало інформованих про реформу респондентів не помітили змін у роботі органів місцевої влади.

Також більшість мешканців ОТГ фіксують вплив децентралізації на розвиток їхніх місць проживання. Хоча серед усіх опитаних мешканців громад була суттєва частка тих, хто не знав, що його населений пункт входить до ОТГ. Такий рівень обізнаності, напевно, спричинений і невисоким рівнем залучення респондентів до процесів обговорення про створення ОТГ. Лише 17% респондентів брали участь у таких обговореннях, і менше половини з них на цих обговореннях висловлювали свою думку.

У питаннях необхідності державної підтримки децентралізаційної реформи багато респондентів не змогли визначитися, хоча не задоволених нею респондентів більше, ніж задоволених, а особисто підтримують реформу більше, ніж не підтримують. Навіть серед експертів, політичних діячів, 5% не дали однозначних відповідей на ці питання. Очевидно, вони є досить складними для широкого загалу. Тому громади потребують поширення експертних оцінок якомога більшому колу мешканців тими засобами інформування, що цікаві та доступні всім: телебаченням, газетами, особистими зустрічами та загальними зборами.

ВИСНОВКИ

ДО ГЛАВИ «ОБ'ЄДНАНІ ТЕРИТОРІАЛЬНІ ГРОМАДИ»

Мешканці ОТГ проявляють доволі значний інтерес до політичного життя. Інтерес до місцевої політики здебільшого не поступається інтересу до національної та міжнародної політики, а в окремих випадках і переважає. Це підкреслює те, що місцева політика має велике значення для мешканців ОТГ. За окремими групами респондентів найбільш зацікавленими в місцевому політичному житті є літні люди віком від 60 років, респонденти з вищою, незакінченою вищою та середньою спеціальною освітою. Серед респондентів з різним типом зайнятості підприємці виявляють жвавіший інтерес до політики, ніж інші групи, включаючи пенсіонерів.

Більшість опитаних мешканців ОТГ задоволені роботою місцевої влади — вони можуть покластися на обіцянки представників місцевої влади у своїх населених пунктах, а представники влади дослухаються до думки громадян. Також більшість респондентів заперечили необхідність неофіційної чи додаткової плати за адміністративні послуги в їхніх населених пунктах.

Але велика частина респондентів, даючи позитивні оцінки, окреслили й проблемні моменти: переважання інтересів місцевої влади над інтересами більшості населення громади, зловживання представниками місцевої влади своїм службовим становищем і відсутність оперативного обґрунтування владою своїх політичних рішень перед громадянами. Власне процес інформування владою громадян респондентами сприймається неоднозначно — інформуванням громадян про актуальні питання, що обговорюються в місцевій раді, більшість респондентів задоволені, а ось у питанні інформування владою про бюджетні витрати незадоволених було більше. Можливо, саме через недостатність інформування про бюджетні витрати третина респондентів не змогли визначитись у питанні, чи ефективно місцева влада розподіляє бюджетні кошти та інші ресурси для задоволення потреб громадян.

Низький рівень політичної активності мешканців ОТГ порівняно з всеукраїнськими даними говорить не стільки про відносну пасивність громади, скільки про схильність респондентів користуватися традиційними політичними інструментами — голосуванням на виборах, зустрічами громадян з депутатами та головою ОТГ, участю в громадських слуханнях і загальних зборах громади, зверненнями до представників місцевої влади з пропозиціями, заявами, скаргами.

Серед популярних джерел інформації лідирують телебачення та газети. Наступним за поширеністю джерелом є найближче коло спілкування — родичі, колеги та знайомі. І варто зазначити, що серед мешканців ОТГ таких респондентів було більше, ніж серед респондентів, які мешкають у містах, це пояснюється великою важливістю особистих зв'язків, характерною для малих населених пунктів.

Водночас інтернет-джерела — новинні інтернет-сайти, соціальні мережі та офіційні веб-сайти місцевих органів влади, — яким надають перевагу мешканці міст, популярні лише у чверті респондентів, що мешкають в ОТГ. Причина цього — низька популярність

Інтернету як інформаційного ресурсу в ОТГ.

Формуванню високого рівня довіри мешканців ОТГ до окремих засобів інформації сприяють більша доступність і частіше використання обраного джерела, а також загальний рівень поінформованості громадян.

Порівнюючи показники довіри мешканців ОТГ до різних органів влади, ми бачимо, що найбільша частка респондентів висловлюють довіру саме місцевим органам влади. Також ми помітили зв'язок довіри до місцевих органів влади з довірою до інших державних органів: за окремими ОТГ показники відчутно різнилися, але співвідношення в довірі до місцевих, районних, обласних і національних органів влади залишилося сталим. Ми припускаємо, що респонденти погано розділяють повноваження різних органів влади, тому за високого рівня довіри до одних органів влади здатні поширювати свою прихильність і на інші.

Соціальний портрет респондентів, що висловлюють довіру голові ОТГ та місцевій раді, схожий на портрет респондентів, які зацікавлені місцевою політикою. Найбільше тих, хто довіряє місцевим органам влади, серед літніх людей віком від 60 років, серед тих, хто має повну середню освіту, серед підприємців і пенсіонерів. Тому є підстави вважати, що такий рівень довіри мешканців ОТГ до органів місцевої влади базується зокрема й на їхньому зваженому ставленні до конкретних політичних рішень та дій.

Більшість опитаних мешканців ОТГ повністю заперечують свою можливість впливати на політичні рішення місцевої влади. Це дуже контрастує з думкою експертів, оскільки переважна їх більшість вважають такий вплив можливим. Серед причин, які, на думку респондентів, заважають їм впливати на місцеву політику, домінують ті, що мають суб'єктивний характер, — це впевненість у тому, що власні дії не принесуть бажаного результату, брак часу, відсутність інтересу. Також вагомою причиною є незнання законодавства, яке регулює рішення місцевої влади, та відсутність однодумців.

Більшість респондентів упевнені, що громадянам не складно донести свою думку до місцевої влади, але сумніваються, чи буде вона врахована. Експерти ж здебільшого наполягають, що думка громадян радше враховується при прийнятті політичних рішень місцевою владою, аніж навпаки.

Ми припускаємо, що тут може діяти «ефект упередження виживання», тобто, можливо, експерти за своїм профілем діяльності частіше стикаються з успішними прикладами взаємодії громадян з владою і спираються на них у своїх оцінках. Широкому ж загалу такі приклади можуть бути менш відомими і доповнюватися як власним досвідом неуспішної комунікації, так і розповсюдженими міфами про безперспективність взаємодії громадян та влади, які закріплюють політичну пасивність громадян.

Питання децентралізації в думках опитаних мешканців ОТГ поки що не набуло системності і часто є суперечливим. Так, саме в цьому питанні дещо змінилась структура інформаційних джерел, використовуваних респондентами. За традиційними телебаченням та газетами слідували інтернет-джерела — новинні інтернет-сайти та соціальні мережі, хоча в інших питаннях місцевої політики ними користувалась менша частка опитаних. Можливо, це спричинене нестачею інформації про децентралізаційну реформу на традиційних інформаційних каналах.

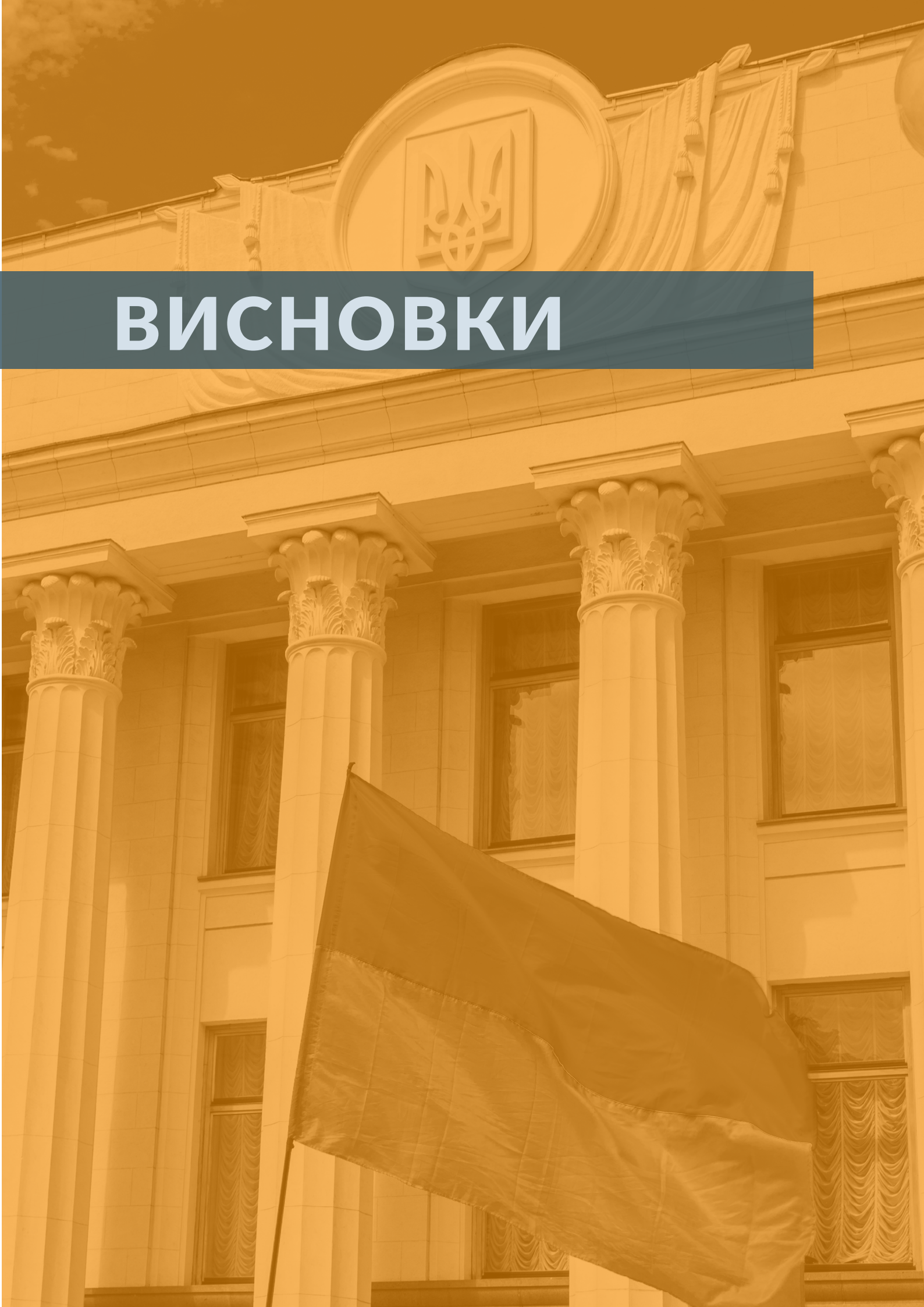
Водночас ми фіксуємо залежність оцінки мешканцями ОТГ роботи органів місцевої влади

від інформованості респондентів — серед поінформованих про реформу респондентів більшість вважають, що робота органів місцевої влади покращилась. А більшість мало поінформованих про реформу респондентів не помітили змін у роботі органів місцевої влади.

Також більшість мешканців ОТГ фіксують вплив децентралізації на розвиток їхнього місця проживання. Хоча серед усіх опитаних мешканців громад була суттєва частка тих, що не знають, чи входить їхній населений пункт до ОТГ. Такий рівень обізнаності, напевно, спричинений і невисоким рівнем залучення респондентів до процесів обговорення про створення ОТГ. Лише 17% респондентів брали участь у таких обговореннях, і менше половини з них на цих обговореннях висловлювали свою думку.

У питаннях необхідності державної підтримки децентралізаційної реформи багато респондентів не змогли визначитися, хоча не задоволених нею респондентів більше, ніж задоволених, а особисто підтримують реформу більше, ніж не підтримують. Навіть серед експертів, політичних діячів, 5% не дали однозначних відповідей на ці питання. Очевидно, вони є досить складними для широкого загалу. Тому громади потребують поширення експертних оцінок якомога більшому колу мешканців тими засобами інформування, що цікаві та доступні всім: телебаченням, газетами, особистими зустрічами та загальними зборами.

ВИСНОВКИ

Порівнюючи відповіді мешканців міст та ОТГ, ми змогли побачити деякі відмінності в тому, як вони оцінюють роботу місцевої влади. Наприклад, 51% респондентів з ОТГ вважають, що «зазвичай можна покластися на обіцянки представників місцевої влади». Серед містян таких було лише 32%.

Також серед мешканців ОТГ більше, ніж серед містян, тих, хто згоден, що «в їхньому місті представники місцевої влади дослухаються до думки громадян» (54% проти 37%). І якщо в містах 44% «у цілому задовольняє, як працює місцева влада», то в ОТГ таких нараховується 56%. Тобто мешканці ОТГ дають роботі місцевої влади оцінку вищу, ніж містяни. Можна зробити припущення про те, що в ОТГ тісніший зв'язок між місцевою владою і звичайними мешканцями через меншу кількість населення.

При цьому мешканці ОТГ все одно доволі критично ставляться до представників влади. Хоч і не так критично, як містяни. Наприклад, 48% респондентів з ОТГ вважають, що «інтереси представників місцевої влади важливіші за інтереси більшості населення». У респондентів з міст таких нараховується 63%. У цілому результати по містах і ОТГ не сильно відрізняються від середніх по країні.

Найбільшими оптимістами при оцінці роботи місцевих органів самоврядування виявились експерти. Їхні оцінки набагато вищі за оцінки пересічних громадян. Тут ми маємо справу або з недооцінкою роботи місцевої влади респондентами, або ж із переоцінкою своєї роботи представниками влади.

У цілому респонденти і в ОТГ, і в містах проявляли однаковий рівень активності. Але були відмінності по деяких видах діяльності. Так, в ОТГ менше, ніж у містах, підписували петиції. Це пов'язане з тим, що підписи збирають через інтернет-мережу, якою в ОТГ користуються не так активно, як у містах. Звідси випливає й те, що респонденти ОТГ рідше, ніж респонденти в містах і в середньому по країні, «брали участь в обговоренні політики місцевої влади через Інтернет».

Однак мешканці ОТГ брали активнішу участь у зустрічах із представниками місцевої влади. Знову ж таки це пояснюється тіснішим взаємозв'язком між органами місцевого самоврядування та громадянами в невеличких містах і смт. Цікаво, що респонденти основної групи міст менше, ніж не тільки в ОТГ, але і в середньому по країні, «ходили на зустрічі громадян з депутатами міськради». На виборах голосували 75% респондентів і в ОТГ, і в містах, що більше, ніж у середньому по країні (63%).

Серед респондентів у містах популярніші порівняно з мешканцями ОТГ такі джерела отримання інформації, як телебачення, радіо та Інтернет. Серед респондентів в ОТГ більшою, ніж у містян, популярністю користуються газети.

В ОТГ вищий рівень довіри до органів місцевої влади, ніж у містах та в середньому по країні. Як уже зазначалось, це пов'язане з тіснішими зв'язками в ОТГ між представниками влади і мешканцями. При цьому рівень довіри до центральних органів влади і в ОТГ, і в містах перебуває приблизно на однаково низькому рівні.

Респонденти і в містах, і в ОТГ однаково низько оцінюють свою здатність впливати на прийняття рішень місцевою владою. Цікаво, що в середньому по країні настрої щодо цієї можливості оптимістичніші. Ще вище здатність громадян впливати на прийняття рішень оцінюють експерти. Тут два варіанти пояснення ситуації: чи то громадяни недооцінюють свої сили, чи то експерти малюють більш позитивну картину, ніж вона є насправді.

Причини, які заважають впливати на процес прийняття рішень, у респондентів обох груп у цілому збігаються. При цьому мешканці міст бачать більше перешкод у донесенні своєї думки до місцевої влади, ніж мешканці ОТГ. Респонденти і в ОТГ, і в містах песимістичніше, ніж у середньому по країні, оцінюють шанси на те, що «їхня думка буде врахована при прийнятті рішень місцевою владою». І знову ми спостерігаємо повну розбіжність думок експертів і звичайних громадян, адже більшість експертів вважають, що думка громадян буде обов'язково взята до уваги.

І в містах, і в ОТГ маємо низьку поінформованість громадян про децентралізаційну реформу. Рівень обізнаності нижчий навіть, ніж у цілому по країні. При цьому експерти, для яких децентралізація прямо пов'язана з їхньою професійною діяльністю, демонструють високий рівень обізнаності про неї.

Респонденти і міст, і ОТГ в цілому схвально оцінюють зміни в роботі органів місцевого самоврядування. Правда, в ОТГ кількість схвальних відгуків дещо вища, ніж у містах і в середньому по країні (51% в ОТГ проти 39% у містах та 43% по країні).

Більшість респондентів ОТГ (52%) вважають, що децентралізаційна реформа вплинула на розвиток їхніх населених пунктів. У містах цієї думки дотримуються лише 37%. А серед експертів таких, що помітили вплив реформи, нараховується 60%.

Респонденти міст демонструють значно менший рівень обізнаності зі створенням ОТГ, ніж мешканці ОТГ та ніж у середньому по країні. Це пояснюється тим, що міста майже не мають стосунку до ОТГ, на відміну від мешканців сіл чи смт, думками яких також цікавились при всеукраїнському опитуванні. І зрозуміло, що мешканці самих ОТГ мають вищий рівень обізнаності. Найбільшу поінформованість про створення ОТГ показали експерти.

Цікаво, що 20% респондентів міст вважають, ніби їхнє місто входить до ОТГ. Причому жодне з міст основної групи не входило до ОТГ на момент проведення опитування. Значна кількість респондентів міст (47%) вагались із відповіддю. Тут далася взнаки низька поінформованість про ОТГ. При цьому навіть серед жителів ОТГ лише 71% знають про те, що їхній населений пункт входить до складу ОТГ.

Респонденти і міст, і ОТГ дали приблизно однакову кількість схвальних відгуків про впровадження децентралізаційної реформи. При цьому у всеукраїнському опитуванні частка схвальних відгуків вища. Найбільшу підтримку децентралізаційна реформа отримала в експертів — абсолютна більшість висловили їй свою підтримку.